

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EKONOMİ ANABİLİM DALI
EKONOMİ BİLİM DALI

**KATILIM BANKACILIĞININ GELİŞİMİ TÜRKİYE’DEKİ DURUMU
VE
KULLANILAN YÖNTEMLER (MURABAHA)**

Yüksek Lisans Tezi

ALİ ŞAHAN

Gaziantep, 2015

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EKONOMİ ANABİLİM DALI
EKONOMİ BİLİM DALI

**KATILIM BANKACILIĞININ GELİŞİMİ TÜRKİYE'DEKİ DURUMU
VE
KULLANDIĞI YÖNTEMLER (MURABAHA)**

Yüksek Lisans Tezi

ALİ ŞAHAN
Danışman: Prof. Dr. Selim ERDOĞAN

Gaziantep, 2015

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEKLİSANS TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Öğrencinin

Adı-soyadı	At. ŞAHAN
Numarası	
Anabilim/ Bilim Dalı	İktisat
Tez Savunma Bilgileri	
İlgi : Enstitü Yönetim Kurulu'nun 22/05/2015. tarih ve ...12... sayılı oturumunda karar verilen,	
Sınav Tarihi	26.05.2015
Sınav Saati	11.30
Sınav Yeri	FEAS 101

Karar

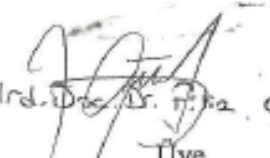
Sınav Süresi				
<u>Oybirliği</u>	<u>Oyçokluğu</u>	<u>Kabul</u>	<u>Düzeltilme</u>	<u>Red</u>
X		X		

Hasan Kalyoncu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği hükümleri uyarınca "Yapılan Tez Savunma Sınavı Jürimiz tarafından gerçekleştirilmiş ve adayın durumu bu tutanakla tespit edilmiştir."

Prof. Dr. Selim ERDOĞAN

Jüri Başkanı
Öğretim Üyesi

26.05/2015

Yrd. Doç. Dr. Fika GÖLREK
Üye
Öğretim Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Yakup DURMAZ
Üye
Öğretim Üyesi

Not: Bu Form, 2 Adet ciltlenmiş Tez, 2 Adet PDF formatında Tezin kaydedildiği CD, 1 Adet Ulusal Tez Merkezi Veri Giriş Formuyla Sosyal Bilimler Enstitüsüne teslim edilmelidir.

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “**Katılım Bankacılığının Gelişimi Türkiye’deki Durumu ve Kullandığı Yöntemler (Murâbaha)**” başlıklı çalışmanın tarafımca, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve onurumla doğrularım.

21.01.2015
Ali ŞAHAN
İmza

ÖZET

Dünya genelinde 1970’li yıllar itibari ile gelişme göstermeye başlayan Faizsiz Bankacılık yapısı, Türkiye’de 1983 yılında “özel finans kurumu” adıyla ortaya çıkmıştır. Özel Finans Kurumları 2005 yılında Türkiye’de “Katılım Bankacılığı” olarak bankacılık sektöründe yer almaya başlamıştır. Şu an itibari ile gelişimin devam ettirmekte olan Faizsiz Bankacılık Sistemi, aynı zamanda işlem hacmini ve ürün çeşitliliğini de geliştirmeye devam etmektedir.

Katılım Bankacılığı, faizsiz çalışma ilkelerine dayalı olarak çalışan, kâr ve zarara katılma esasına göre piyasadan fon (mevduat) toplayan ve finansal kiralama, ortaklık ve ticaret yöntemleriyle topladığı fonları kullandıran bir sisteme sahiptir. Bu yönüyle katılım bankacılığı, bankacılık sektörü içerisinde kendine has yöntemleriyle farklılık göstermektedir. Katılım bankaları Ticari bankaların sahip olduğu ürünlerin tamamına sahip olamasa bile farklı istek ve ihtiyaçlara cevap verebilmek adına her geçen gün kendisini geliştirmektedir.

Türkiye’de dört (4) adet Katılım Bankası olmakla birlikte; Faizsiz Bankacılık Sektörüne duyulan talepten dolayı ilerleyen dönemlerde Faizsiz Bankacılık Sektörüne yeni bankaların katılacağı da beklenmektedir.

ABSTRACT

Interest-free Banking (Islamic Banking) which is started to developing in 1970's in all over the world appeared in Turkey in 1983 called as "private financial house". In 2005, in Turkey, "private financial house" started to take place in banking field as "Participation Banking". From now on, Interest-free Banking System which is still developing, makes transaction volume and product variety increased simultaneously.

Participation Banking is based on interest-free working principles and the participating banking system is gathering deposits by including the principle of profits & loss. Also participation banking has a system to lead financial renting, partnership and trade management. All the specific factors make participation banking unique in banking field. Even if the participation banks don't have all products that trade banks have, still by meeting different demands & needs they are developing.

Today now on there are four (4) participation banks in Turkey however thanks to demands and needs towards interest-free banking, in time more participation banks are expected.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
TABLO LİSTESİ.....	v
ŞEKİL LİSTESİ.....	vi
KISALTMALAR.....	vii
GİRİŞ.....	1

I.BÖLÜM

KATILIM (FAİZSİZ) BANKACILIĞININ ANLAMI, DOĞUŞU VE GELİŞİMİ

1.1.Faizsiz Bankacılığın Anlamı ve Önemi.....	3
1.2. Faizsiz Bankacılığının Tarihsel Gelişimi.....	4
1.3. Faizsiz Bankacılığın Dünya’daki Gelişimi.....	6
1.4. Faizsiz Bankacılığın Türkiye’deki Gelişimi.....	8
1.5. Faizsiz Bankacılığın Doğuş Nedenleri.....	9
1.5.1 Dini Nedenler.....	10
1.5.2 Ekonomik Nedenler.....	11
1.5.3 Politik Nedenler.....	12
1.5.4 Sosyal Nedenler.....	12
1.6. Faizsiz Bankacılığın Özellikleri ve Faydaları.....	13
1.7. Türkiye’de Faizsiz Bankacılığın Hukuki Yapıları (1983’ten Günümüze).....	15

II.BÖLÜM

KATILIM (FAİZSİZ) BANKACILIĞINDA KULLANILAN YÖNTEMLER

2.1 Fon Toplama Yöntemleri.....	21
2.1.1 Özel Cari Hesaplar.....	21
2.1.2 Katılım Hesapları.....	23
2.2 Fon Kullandırma Yöntemleri.....	25
2.2.1 Murâbaha.....	26
2.2.1.1 Murâbaha Sözleşmesi.....	32

2.2.2 Müşareke.....	40
2.2.3 Leasing(Finansal Kiralama, İcare).....	42
2.2.4 Mudâraabe.....	44
2.2.5 Selem ve İstisna.....	47
2.2.6 Teverruk.....	49
2.2.7 Sukuk.....	49

III.BÖLÜM

KATILIM (FAİZSİZ) BANKACILIĞININ TÜRKİYE’DEKİ DURUMU VE TÜRKİYE EKONOMİSİNE KATKILARI

3.1 Özel Finans Kurumlarının Kuruluşu.....	52
3.2 Türkiye’de Özel Finans Kurumlarının Katılım Bankacılığına Dönüşme Süreci.....	53
3.2.1. Türkiye Katılım Bankaları Birliği ve Görevleri.....	54
3.3 Türkiye’de Faaliyet Gösteren Katılım Bankaları.....	56
3.4 Katılım Bankalarının Türkiye Ekonomisine Sağladıkları Katkı.....	56
3.5 Katılım Bankaları ile Geleneksel Faizli Bankaların Karşılaştırılması.....	62
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	68
KAYNAKÇA.....	70

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Kâr Payı ve Faiz arasındaki Farklar.....	14
Tablo 2: Katılım Bankalarının Gerçekleştirdiği Bankacılık Hizmetleri.....	21
Tablo 3: Türkiye’deki Katılım Bankaları (Şube ve ATM Sayıları).....	53
Tablo 4: Katılım Bankaları Ve Bankacılık Sektörü Başlıca Finansal Büyüklükleri (Mio TL).....	62
Tablo 5: Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Vermiş Oldukları Hizmetler Yönünden Karşılaştırılması.....	63

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Murâbaha Mekanizması.....	26
Şekil 2: Müşâreke Ortaklığı Çalışma Mekanizması.....	39
Şekil 3: Leasing Mekanizması.....	42
Şekil 4: Mudârabe Ortaklığı Çalışma Mekanizması.....	45
Şekil 5: Hazinesinin İhraç Ettiği Sukuk (Kira Sertifikası) İşlem Akışı.....	50

KISALTMALAR

A.Ş.	Anonim Şirketi
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ATM	Otomatik Para Transferi
BDDK	Bankacılık Devlet Denetleme Kurulu
CML	Kredi Sağlayıcıları Komisyonu
DESİYAB	Devlet Sanayi İşçi Yatırım Bankası
EURO	Avrupa Birliği Para Birimi
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
H.z.	Hazreti
IBB	Islamic Bank of Britain
İKB	İslam Kalkınma Bankası
İMKB	İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
KOBİ	Küçük ve Orta Bütçeli İşletme
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
OPEC	Organization of Petroleum Exporting
ÖFK	Özel Finans Kurumu
SAV	Sallallahu Aleyhi Vessellem
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
TBB	Türkiye Bankalar Birliği
TKBB	Türkiye Katılım Bankaları Birliği
TCMB	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TMSF	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TL	Türk Lirası
USD	Amerika Doları
VKŞ	Varlık Kiralama Şirketi

GİRİŞ

Katılım (Faizsiz) Bankacılığı, reel ekonomik piyasada bir yenilik olarak ortaya çıkmış, faiz hassasiyeti olan kişi ve kurumlar için bir alternatif oluşturmuştur. Faiz hassasiyeti nedeni ile klasik -faizli- bankalara yönlendirilemeyen fonlar; katılım bankaları aracılığı ile ekonomiye kazandırılmıştır. Böylece tasarruf sahiplerinin tasarruf araçları güvenli bir ortamda saklanıp, değerlendirilmiş ve yatırıma dönüştürülmüştür. Bu nedenle Katılım bankacılığı, faizsiz enstrümanlarla reel ekonomide faaliyet gösteren bankalardır.

Katılım bankacılığı, faizsiz çalışma prensiplerine göre ve mudilerinin kâra ve ya zarara katılmalarını sağlayarak çalışırlar. Esasen çalışma yöntemleri Fon toplama ve Fon kullandırma usulüne dayanır ve gerek özel cari hesaplarda gerek katılım hesaplarında topladıkları fonları; ticaret, ortaklık ve finansal kiralama yöntemlerine göre kullandırır. Bu bankacılık sisteminin isminde yer alan 'katılım' kelimesi kâra ve ya zarara ortaklığı ifade etmektedir. Cari ve Katılım hesaplarında toplanan fonlar; bireysel finansman desteği, kurumsal finansman desteği, finansal kiralama(leasing) gibi yöntemlerle kullandırılmak suretiyle değerlendirilir. Bu fon kullandırımında, kredi kullanmak isteyen kişi ve kurumlardan mutlaka kullanmak istedikleri kredi karşılığında bir proje ve ya ticari faaliyete konu olacak bir emtia göstermeleri talep edilmektedir. Böylece katılım bankaları finansman sağlarken kredi kullanmak isteyen müşterilerine değil, doğrudan alacakları ürün ya da hizmetlerin sahiplerine ödeme yapmaktadırlar.

Faiz hassasiyeti olan mudilerin katılım bankaları aracılığı ile ekonomiye kazandırdıkları fonların, yine katılım bankalarını tercih eden ve fon kullanımı talep eden müşterilere kanalize edilme yöntemi, ekonomik kriz dönemlerinde de katılım bankalarının önemini ortaya koymaktadır. Klasik -faizli- bankalar ekonomik kriz dönemlerinde, kullandırmış oldukları kredileri müşterilerden geri istemleri nedeniyle zaten krizin yaşandığı sıkıntılı dönemlerde birçok işletmenin iflasına, çalışanların işsiz kalmalarına yol açmakta iken; katılım bankaları, mudilerinin ekonominin iyi olduğu dönemlerde kâra olan ortaklıklarını kriz dönemlerinde riske olan ortaklıkları ile tolere etmektedirler.

Katılım Bankacılığı, ilk kurulduğu dönemlerden itibaren Klasik -faizli- bankalarla rekabetini sürdürmekte ve her geçen gün ürün çeşitliliğini artırmaktadır. Müşterilerine alternatif ürünler sunabilmenin yanında hizmet kalitesini artırarak modern bankacılık sisteminde mevcudiyetini muhafaza etmektedir.

Bu çalışmanın ilk bölümünde Katılım bankacılığının tanımından doğuşuna, doğuş nedenlerinden gelişimine, Türkiye’deki ve Dünya’daki gelişimine ve konumuna, Katılım bankacılığının özelliklerine ve hukuki yapılarına kadar birçok süreç ele alınmıştır.

İkinci kısımda ise Katılım bankalarının kullanmış oldukları yöntemlerden bahsedilmiştir. Fon toplama ve Fon kullandırma yöntemleri olarak iki ana başlıkta toplamış olduğumuz bu yöntemler bize Faizsiz bankacılığın tüm prensipleri ve özellikleri hakkında detaylı bilgi verecektir.

Son kısımda ise Katılım bankacılığının Türkiye’deki gelişim süreci ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Katılım bankalarının; Özel Finans Kurumlarından Katılım Bankacılığına geçiş sürecini de ele aldığımız bu çalışmada; Katılım Bankalarının Türkiye Ekonomisine Katkıları değerlendirilmiş ve Katılım Bankaları ile Geleneksel Faizli Bankaların; Bankacılık Hizmetleri açısından karşılaştırılması yapılmıştır.

I.BÖLÜM

KATILIM (FAİZSİZ) BANKACILIĞININ ANLAMI

DOĞUŞU VE GELİŞİMİ

1.1.Faizsiz Bankacılığın Anlamı ve Önemi

Dünya ekonomi piyasalarında yer alan ve bankacılık sektöründe İslami Bankacılık olarak bilinen bankacılık sisteminin Türkiye’deki ismi; Katılım Bankacılığı’dır. Katılım Bankacılığı; mal ve hizmet hareketlerinin parasal işlemlerle birbirlerine kuvvetli olarak bağlandığı, parasal her işlemin muhakkak bir mal veya hizmete karşılık geldiği ama elde edilen gelirin ise ortaklık (kâr-zarar) şeklinde bölüştüğü bir sistem olarak tanımlanabilmektedir(Özsoy,2013:10-11).

İslam Dini faizin her türlüşünü yasaklamış olan bir din olması nedeniyle, Katılım Bankacılığı faiz hassasiyeti olan insanlara alternatif olarak doğmuş ve temelini bu prensiplere göre oluşturmuştur. Sistemin bu şekilde olması sonucunda tasarruf sahiplerinden toplanan fonlar veya ihtiyaç sahiplerine kullandırılan fonların üzerine faiz niteliğinde bir ek ilave gelir-gider eklenememektedir. Katılım sisteminden de anlaşılabilceğı gibi; bu bankalar öz-kaynakları ve müşterilerinden topladıkları fonları, ticaret veya yatırım faaliyetleri ile değerlendiren sonucunda oluşan kâr veya zararı müşterileri ile paylaşmaktadırlar(Tunç, 2010:113-114).

İslami ölçülere göre finansman organizasyonu sağlanırken tek yasak olan unsur faiz değildir. Bu nedenle bir bankanın faizsiz işlem yapması tek başına İslami banka olması sonucunu doğurmamaktadır. Özetle her İslam bankasının faizsiz banka olabileceğı ancak her faizsiz bankanın İslam bankası olamayacağı sonucuna ulaşılmaktadır(Akın, 1986:118).

Katılım Bankacılığı sistemi isminden de anlaşılacağı üzere; bankacılık faaliyetleri sonucu elde edilen kâr ve ya zarara katılımı yani kazanılacak kâra ortak olunacağı gibi doğabilecek zarara da ortak olunacağını ifade eder. Bu nedenle faiz hassasiyeti duyan kişiler Katılım Bankacılığına yönelir ve atıl bir şekilde tuttıkları mevduatlarını ekonomiye kazandırırılar. Faizsiz bankacılıkta para sahibi “Rab Al Maal”, işletici “Mudarib”dir. Mudarib (işleten), daha önce belirlenmiş kurallara göre kazancını sağlar. Zarar halinde, “Rab Al Maal” (para sahibi) etkilenmiş olur; Mudaribe gelince, bu işleten, gösterdiği gayret ve çalışmaların bedelini kaybetmiş olur. Tabii ki, mudaribin dikkatsizliğinden ileri gelen veya taraflar arasındaki anlaşmanın hükümlerine riayet edilmemesinden doğan zararlar mudaribe aittir(Zaim, 2005:119-163).

Katılım bankalarının diğer bankalara nazaran farklılığını oluşturan en temel özelliklerini;

- ✓ Katılım bankalarının sermayesi, özel ve tüzel kuruluşlardan borç alınan altınlardan oluşacaktır. Borç altın veren kişilere istedikleri takdirde kendilerinden alınmış olan altınlar iade edilir, önerilen katılım bankacılığı kâr amacına yönelik bir kuruluş olmayacaktır. Banka vakıf olarak ya da vakıfların kurduğu bir A.Ş. şeklinde kurulacaktır. Bankanın hizmetlerinden istifade eden firmalar kâr ya da zarar edeceklerdir.
- ✓ Katılım bankaları kredi ve borç işlerinde aracı bir kuruluştur. Kredi ve borçlardaki artış ve azalışlar borçluya aittir. Banka burada tacir değil, komisyoncu işlevi görür. Doğrudan riski üzerine almaz. Taraflar taahhütlerini yerine getirmede kefil olarak ödeme yapar, daha sonra borçludan, kefil aracılığı ile tahsil edilir.
- ✓ Bankanın emanet olarak aldığı değerlerde banka yönetici ve görevlerin hata ve kusurlarına bağlı olmayan azalış ve artışlar mal sahibine aittir.
- ✓ Bankanın vereceği kredi ya da senetlerine likidite kazandıracağı kuruluşlarla ilgili kararlar, önceden belirlenen kriterlere göre alınacaktır, banka yöneticilerinin şahsi karar alma yetkileri, mümkün olduğu kadar minimuma indirgenecektir,
- ✓ Eğer, katılım bankasının hizmetlerinden yararlanılması sadece yöneticilerin şahsi kararlarına bırakılacak olursa, bankalarda tekelleşmeye neden olabilir, bankanın işlemlerinden istifade etmenin temel ilkeleri mukaveleler halinde tespit edilip, önceden ilan edilecek özel ve tüzel kişilere bu ilkeler çerçevesinden faydalanma fırsatı verilecektir,
- ✓ Katılım bankasına yatırılan mevduatlar kredi olarak verilmekte ve banka bu kredileri özel veya tüzel kişilere aktarmaktadır. Kredinin hem hukuki hem de iktisadi riski faizsiz bankanın teminatı altındadır(Tekir, 1986:12).

şeklinde sıralamak mümkündür.

1.2.Faizsiz Bankacılığın Tarihsel Gelişimi

Bankacılık tarihini yazanlar, ilk bankacılık işlemlerinin yaklaşık üç bin yıl önce tapınaklarda başladığını söylemektedir. Çünkü tapınaklar hem iyi örgütlenmişti hem de dinine bağlı kişiler güvenilir insanlar olarak kabul ediliyordu. Tarih boyunca tüm semavi dinler toplumda ekonomik ve

sosyal dengeleri bozduğu ve adaletsizliğe yol açtığı gerekçesiyle faizi hoş görmemişlerdir. Bu nedenle özellikle Müslüman toplumlarda günümüzdeki bankaların fonksiyonlarını kısmen gören banka benzeri faizsiz esasta faaliyet gösteren finans kuruluşlarına 7. yüzyıldan itibaren rastlanmaktadır(Özcan ve Hazıroğlu, 2000:192).

Modern faizsiz finans kurumlarının ortaya çıkış düşüncesi 1942'lere dayanmaktadır. Ortaklığa dayalı ilk faizsiz banka 1963 yılında Mısır'ın Mit-Gamr Kasabasında kırsal kesimdeki üreticileri aracı ve tefecilerden kurtarmak amacı ile Ahmed En-Naccar tarafından kurulmuştur. Alman tasarruf bankalarının II. Dünya savaşı sonrasında Almanya'nın hızlı kalkınmasında oynadığı rolden etkilenen en-Naccar, bu bankacılık sistemini İslam'ın iktisadi ve kültürel değerleri ile birleştirerek Mısır'da uygulamaya çalışmıştır. Bankanın kuruluş aşamasında Almanya'dan destek alınmıştır. Ancak, En Naccar'ın faizsiz bankacılık düşüncesini hayata geçirme çabasında olduğunu anlayan Almanlar desteği yarıda kesmişlerdir. En-Naccar tarafından kurulan bu ilk faizsiz banka dört yıl faaliyetini sürdürmüş, 1967 yılında kapanmıştır. Ancak bu ilk deneme, diğer faizsiz bankaların kurulmasına öncülük etmiştir(Bayındır, 2005:40).

İslam dünyasında faizin yasaklandığı ve bu yasağın büyük ölçüde uygulandığı çağlarda, Müslümanların ekonomik yaşamlarında Para Vakıfları ile İslami iş ortaklıklarının büyük ölçüde banka işlevi gördükleri bir gerçektir. Bu iki kurumdan İslami iş ortaklıkları ile modern faizsiz bankalar arasında çok önemli bağlar bulunmaktadır. Söz konusu ortaklık sistemi 10. yüzyıldan itibaren Avrupa tarafından da benimsenmiş ve 'commenta' adıyla uygulanmıştır(Battal, 1999:18-19).

Faizsiz bankacılığın tarihi, kısaca üç aşamada şu şekilde özetlenebilir;

1- Doğuş Dönemi (1972–1975): Bu dönem petrol gelirlerindeki ani artışın ve büyük likiditenin hakim olduğu dönemdir.

2- Gelişme Dönemi (1976–1983): Bu dönem faizsiz bankaların Arap körfezinden, doğuda Malezya, batıda İngiltere'ye kadar yayıldığı dönemdir. Bu dönemde çok sayıda uluslararası banka kurulmuştur.

3- Olgunluk Dönemi (1983'den günümüze): Bu dönem Arap dünyasının, petrol gelirlerindeki azalma, doların güçlenmesi, faiz oranlarının artması, OPEC44 ülkelerinden sermaye çıkışları gibi nedenlerle, ekonomik gerilemenin yaşandığı dönemdir. Buna rağmen, Amerika'da Arap bankaları açılmış, Pakistan, İran ve Türkiye gibi ülkelerde faizsiz bankalar kurulmuştur(Türkmenoğlu, 2007:14).

1.3.Faizsiz Bankacılığın Dünya'daki Gelişimi

Kâra ve zarara katılım esasına göre çalışan faizsiz bankacılığın geçmişi aslında çok eski yıllara dayanmaktadır. Bazı kaynaklara göre, faizsiz bankacılığın tarihi, M.Ö.2123-2081 yılları arasında hüküm süren Babil Hükümdarı Hammurabi'ye kadar uzanmaktadır. Tarihte Hammurabi Kanunları olarak geçen bu düzenlemelerin 100-107. bölümleri ikraz işlerinin nasıl yürütüleceğini gösterilmektedir. Bu düzenlemeler, tarihte faizsiz yatırıma imkân tanıyan ilk örnek olarak bilinmektedir(Ergan ve Mert, 2000:4).

Hammurabi kanunları “sibtou” adı verilen faizin alınmasına izin veriyordu. Bu faizin oranı buğday, arpa, hurma gibi misli mallardan sermayenin üçte biri, gümüş paranın ikrazında ise beşte biri olarak tespit edilmiştir. Doğal afetler sebebiyle mahsul alınamayan yıllar için faiz tahsil edilmeyeceği hükme bağlanmıştı. Borç verme işlemi karşılığında köle ve her türlü menkul mal rehinine, gayrimenkul ipoteline ve güvenilir kişilerin kefaletine başvurulacağı kuralı konmuştur(Ulutan,1957: 16).

Ünlü düşünür Eflatun (M.Ö. 427-347), faizi ahlaka aykırı bularak reddetmekte ve faizin yasak edilmesini istemektedir. O'na göre, ideal bir toplumda fertler maddi çıkar düşüncesinden uzak yaşamalı, böyle bir toplumda yokluk ile aşırı bolluğa fırsat verilmemeli ve para, bizzat servet değil, servet elde etmenin bir aracı olmalıdır. Bu sebeple de Eflatun'a göre, ideal bir devlette eşitsizliklere, kıskançlığa, bencillığe, ahlaksızlığa ve kişisel çekişmelere yol açan faiz yasaklanmalıdır(Berberoğlu, 2004:3).

İslamiyet öncesi Arap yarımadasında faiz oldukça yaygındı. Fakat İslam dini faizi yasaklamış ve faizi yasaklarken de ticareti teşvik etmiştir. Hz. Muhammed (S.A.V) de Medine'de halkı alışveriş yapmaları konusunda teşvik etmiştir(Kaçmaz, 2009:7).

Osmanlı döneminde, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki en önemli faizsiz bankacılık uygulaması para vakıflarıdır. Para vakıfları, kuruluş sermayesi paradan oluşan, Allah adına insanlığa hizmet etmek amacını taşıyan vakıf fonlarıdır. Bu vakıflar, Osmanlı mahkemeleri tarafından 15. yüzyılın başında onaylanmış ve 16. yüzyılın sonlarında Anadolu'nun bütününde ve Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa'daki eyaletlerinde oldukça yaygınlaşmıştır. Para vakıflarında varlıklı kişiler tarafından bağışlanan nakit para, borç almak isteyen insanlara aktarılmakta, onlar da belirli bir süreden sonra vakfa anapara ile birlikte fazladan bir parayı geri ödemektedir. Bu fazladan iade edilen paranın, basit bir faizden ibaret olup olmadığı tartışmalıdır(Çizakça, 1999:115-117).

Sonraki yıllarda bir dizi İslam bankasının kurulmaya başladığı görülmüştür. 1971'de Mısır'da kurulan Nasır Sosyal Bankası ve 1975'te kurulan Dubai İslam Bankası, sanayi ve tarım gibi önemli alanları finanse eden gelişimin ilk örneklerini oluşturmuştur(Akın, 1986:114). Ayrıca 1974 yılında Cidde'de kurulup, 1975 yılında faaliyete geçen ve halen devamlılığını sürdüren İslam Kalkınma Bankası yaşayan faizsiz bankaların ilkidir.

Günümüzde Faizsiz Bankacılık birçok ülkede ciddi anlamda gelişmekte ve talep edilmektedir. Bu ülkelerden birisi olan İngiltere; 1997 yılından beri AUB-UK Manzil adı altında, faiz içermeyen murabaha ve icara temelli krediler sunmaktadır. İngiltere Merkez Bankası 2003 yılında, faizsiz konut finansmanı konusunda başkanlığını Barclays Bank'ın eski CEO'su Andrew Buxton'un yaptığı bir çalışma komitesi oluşturmuştur. Bu kurum; Hazine, Finansal Hizmetler Otoritesi (FSA), Kredi Sağlayıcıları Komisyonu (CML), Ahli United Bank, HSBC ve Barclays gibi bazı bankaların temsilcilerinden ve bunun yanında İngiltere İslam Komisyonu ile İslam toplumu temsilcilerinden oluşturulmuştur. Bununla birlikte bu konuda ciddi gelişmeler yaşandığı görülmektedir. 2002'nin başlarında İslamic House of Britain adıyla ve İngiltere'de kendi başına faaliyette bulunan ilk faizsiz banka olma amacıyla yola çıkan İslamic Bank of Britain (IBB), Ağustos 2004'ten beri hizmet vermektedir(Türkiye Katılım Bankaları Birliği web sayfası).

Yine Faizsiz Bankacılık alanında gelişme gösteren bir diğer ülke ise Rusya'dır. Moskova'da kurulan Bedirbank, Rus hükümetinin verdiği izin ile faizsiz sistemle çalışmaya başlamıştır. Bedirbank, merkezi Cidde'de bulunan İslam Kalkınma Bankası ile de işbirliği yaparak Rusya Federasyonu ve Orta Asya ülkelerindeki faaliyetlerini artırma kararı almıştır. Bedirbank dış ilişkilerini ise halen özellikle Müslümanların genel olarak yaşadığı Asya ve Afrika ülkelerinde yoğunlaştırmaktadır(Bacanlı: 2005:3).

Malezya yine faizsiz bankacılık sektöründe gelişme göstermekle kalmayıp İran ve Pakistan gibi ülkelere model olmuştur. Ülkede faizsiz sistemle çalışan bankalar ayrı bir kanuna ve düzenlemelere tabi tutulmaktadır. Denetisel düzenlemeler, likidite, rezerv oranı, ticari ödeme sistemleri, banka kabulleri ikincil pazarlar dikkate alınarak geliştirilmiştir. Ülkede faaliyet gösteren faizsiz bankalarının hukuk kurallarına uygunluğunu sağlamak için bir merkezi konsey oluşturulmuştur. 1983 yılında çıkarılan İslam Bankacılık Kanunu ile Malezya Merkez Bankası'na (Bank Negara), faizsiz usulle çalışan bankaların lisanslama ve denetim yetkisi verilmiştir. Aynı yıl çıkarılan Devlet Yatırım Kanunu ile faiz taşımayan yatırım sertifikaları ve menkul kıymetlerin ihracına başlanmıştır. Devlet yatırım sertifikaları, likit varlıklar olarak düşünülmektedir. Faizsiz bankacılık kurumlarının bunları likidite gereksinimleri için kullanmaları planlanmıştır(Türkiye Katılım Bankaları Birliği web sayfası).

1.4. Faizsiz Bankacılığın Türkiye’deki Gelişimi

Cumhuriyet öncesi bankacılığın gelişimini; yabancı sermayeli bankaların kurulup geliştiği dönem ve yabancı bankalara tepki olarak ulusal bankacılık hareketinin başladığı dönem şeklinde iki evrede inceleyebiliriz(Afşar, 2006:140). Birinci dönem olarak adlandırılan süreçte Osmanlı Bankası ve diğer yabancı sermayeli bankaların ilgi alanı daha çok Osmanlı hazinesi için borç bulunması noktasında yoğunlaşmaktadır. Bu nedenle ilgili döneme denk gelen bankacılık için “Borçlanma Bankacılığı” nitelemesi yapılmaktadır(Artun, 1983:22).

Cumhuriyet sonrasına bakıldığında; 1975 yılında İslam Kalkınma Bankası’nın (İKB) kurucu üyeleri arasında yer alan Türkiye, 1984 yılında sermaye payını artırarak bu kuruluşun en büyük ortaklarından biri haline gelmiştir ve Yönetim Kurulunda sürekli üye bulundurma hakkını elde etmiştir. Böylece Türkiye, 52 İslam ülkesi arasında ekonomik işbirliği programlarının gerçekleştirilmesinde, desteklenmesinde, özel sektörün teşvik edilmesinde ve çeşitli faizsiz finansman tekniklerinin geliştirilmesinde büyük rol oynayan İslam Kalkınma Bankası bünyesindeki etkinliğini artırma imkanına kavuşmuştur(Karagülle, 1993:30).

Özel finans kurumlarının diğer adıyla Katılım Bankalarının Türkiye’ye geldiği yıllarda Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı görevinde bulunan Ekrem Pakdemirli(2000:19), bu kurumlara neden Özel Finans Kurumu denildiğini şu cümlelerle ifade etmektedir:

“Rahmetli Özal’la 1964 yılında İngiltere’de tanıştık... Ve hep konuşmalarımızda bu ülkede, yani Türkiye’de, inanç saikiyle ekonomiye kazandırılmamış olan fonların varlığı ve bu fonların da bayağı büyük meblağa ulaştığını tartışırdık. Bunları nasıl ekonomiye kazandırırız diye fikir jimnastiğinde bulunurduk. Sonra öyle oldu ki Rahmetli Özal üst yönetimde sözü geçen bir noktaya geldiğinde o günlerin tartışmalarının kafamızda bırakmış olduğu izler, tortular çerçevesinde de yine bu fonları nasıl ekonomiye kazandırabiliriz düşüncesiyle bazı düzenlemeler yapma durumunda olduk... Türkiye’de faiz değil, onun yerine kâr-zarar paylaşımı üzerine müesseseler kurabileceğimizi, bunların da finans çevrelerinde özel bir yeri olabileceğini düşündük ve adına da Özel Finans Kurumu dedik. Yani aslında özelliği finans pencerelerinden birkaçını kullanması, diğerlerini kullanmaması; ama Bankalar Kanunu buna müsaade etmiyor idi veya en azından Bankalar Kanunu’nda buna bir çıkış yolu yok idi. Bir kararname ile bu işi düzenleyebileceğimizi düşünüyor idik. 1983’te de iktidar olunca Anavatan Partisi tek başına, bu düşünceleri hayata geçirebildi. Özel finans kurumları, bildiğiniz gibi, bankaların aksine mevduata sabit bir gelir, yani faiz vermeyen,

değişken bir kâr payı –veya zararı da tabi ihtiva ediyor– veren kurumlardır. Onun için bu kurumlara Özel Finans Kurumları dedik. O isim de tuttu.”

Resmi Gazete'nin 19 Aralık 1983 tarih ve 18256 mükerrer sayısında, Bakanlar Kurulu'nun 83/7506 sayılı kararı ile “Özel Finans Kurumları'nın” kurulmasına yönelik karar verilmiştir. Getirilen sistemle, petrol üreticisi İslam Ülkelerinde biriken önemli döviz rezervlerinin bir bölümünün, ilgili ülkelerin anlayışı gereği kullanılabilmesi de mümkün olabilmektedir. Petro-Dolarların batı dünyası ekonomik sistemi içinde bankacılık ve sair mali kuruluşlarında, o sistemin esas olan faiz düzeni içinde kullanılabilenlerinin dışında, sadece kâr ve zarar düzeni içinde kullanılması arzusunda bulunan belli bir miktarı mevcuttur. Kendilerine batı dünyası finans sistemi içinde yer bulamayan çevreler, elindeki fonların faizsiz bir sistemle sadece “Kâr ve Zarar” kavramlarına dayanarak işletilmesi imkanına kavuşmaktadır(Günel, 1984:40).

25 Şubat 1984 tarihinde 18323 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan tebliğ ile sistemde değişimler yapılmıştır(Turan; Gökalp, 1993:110).

Bu tebliğe göre;

Kuruluşu: *Özel Finans Kurumu (ÖFK) asgari 5 tane kurucusu olmak üzere 100 ortaklı bir A.Ş. şeklinde kurulabileceği hükme bağlanarak, Bankalar Kanununu değiştiren 1983/7506 sayılı KHK'den bankaların kuruluşuna ilişkin kabul edilen esaslara paralel hükümler getirilmiştir.*

Fon Temini: *ÖFK'nın kabul edebileceği fonlar Cari Hesaplar ve Katılma Hesapları olmak üzere iki bölümden oluşur. Hesabın işletilmesinden doğan masraflar özel finans kurumuna aittir. Özel finans kurumunun bu hesapların işletilmesinden doğan kâr-zarar payı azami %20'dir. Bu marj için de değişiklik yetkisi Merkez Bankası'nındır.*

Fon kullanımı ise: *Üretim Desteği Sağlama (Murahaba), Kâra - Zarar'a Katılma (Mudaraba) ve leasing şeklinde tanımlanmıştır.*

Günümüz Katılım Bankacılığında ise şartlar daha iyi seviyelere getirilmiş ve gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Gerek fon temini gerekse fon kullandırımı, ürün çeşitliliği açısından katılım bankacılığının mevcut ürün yelpazesi genişletilmiş böylece müşteri memnuniyeti ve ihtiyaçları açısından Modern bankalarla rekabet gücü artırılmıştır.

1.5. Faizsiz Bankacılığın Doğuş Nedenleri

Dünya genelinde mevcudiyetini her geçen gün artırarak devam ettiren Faizsiz(Katılım) Bankacılığının doğuşundaki nedenleri; Dini, Ekonomik, Politik ve Sosyal yönden ele aldığımızda;

1.5.1 Dini Nedenler

Yüce İslam Dini ve İslamiyet'ten önce gelmiş bütün dinler faizi yasaklar. Bu husus İslam dini için çok önemli olup Kur'an-ı Kerim'de çeşitli ayetlerle ifade edilmiştir.

Riba (faiz) yiyen kimseler, şeytan çarpan kimse nasıl kalkarsa ancak öyle kalkarlar. Bu ceza onlara, «alışveriş de faiz gibidir» demeleri yüzündendir. Oysa Allah, alışverişini helal, faizi de haram kılmıştır. Bundan böyle her kim, Rabbinden kendisine gelen bir öğüt üzerine faizciliğe son verirse, geçmişte olanlar kendisine ve hakkındaki hüküm de Allah'a kalmıştır. Her kim de yeniden faize dönerse işte onlar cehennem ehlidirler ve orada süresiz kalacaklardır.(Kur'an-ı Kerim: Bakara:275. Ayet)

İslam dininde faizin yasak olması ve bankalarda uygulanan, kredi faizi ve mevduat faizi olarak isimlendirilen faiz türlerinin haram olduğu konusunda İslam hukukçuları arasında bir görüş birliğinin oluşmuş olması, insanların tasarruflarını bankaların dışında ve ülke ekonomisine katkı sağlamayacak şekilde değerlendirmelerine sebep olmuştur. Ancak, İslâm'da faizin yasaklanmış olmasının banka ve kredi işlemlerinin gelişmesini ve yürütülmesini engelleyen bir faktör olduğu iddiası yanlıştır. İslâm'ın bu yasağında hayatın akışını zorlaştıran bir taraf bulunmamaktadır. İslâm Dini, faize ihtiyaç duymadan, kar motifiyle ve şirketleşme yoluyla kalkınmanın finansmanını sağlamayı hedef almış, böylece faizin ekonomi üzerindeki baskısını da bertaraf etmiştir(Özsoy, 2013:17).

Faiz esasına dayalı olarak çalışan bankalara İslam ülkelerinde yeterli ilgi gösterilmemiştir. Batı Avrupa ülkelerinde bankalar ile ilişki içinde olanların oranı %80 -%100 arasında değişirken bu oran İslam ülkelerinin de dâhil olduğu kalkınmamış ülkelerde Birleşmiş Milletler istatistiklerine göre, %2 - %6 arasında kalmıştır. Sermaye birikiminin bir ülkenin kalkınmasındaki oynadığı rol düşünüldüğünde, geri kalmış İslam ülkelerinin kalkınamamalarının bir nedeninin de bu olduğu söylenebilir. Bu düşünceden hareketle, İslam ülkelerinin sermaye birikimini hızlandırmak, birikimleri finansal pazarlara çekmek için, insanların dini inançları ile uyumlu bir bankacılık sistemi geliştirmeye çalışmışlar veya hazırdaki bankaları, faizsiz çalışma esasına göre yeniden düzenleme yoluna gitmişlerdir(Türkmenoğlu, 2007:15).

İslam'da faizin yasaklanmış olması, İslami ekonomik, finansal ve bankacılık sisteminin faizsiz temeller üzerine kurulması gereğini ortaya çıkarmıştır. Kâr paylaşımı sistemi en uygun sistem olarak görülmüştür(Ziauddin, Munaawar, Khan, 1983:8).

1.5.2 Ekonomik Nedenler

Ekonomik açıdan ele alındığında İslam ülkelerini üç gruba ayırabiliriz: Birincisi; Yemen, Sudan gibi sanayileri geri, gelir ve istihdam bakımından tarıma bağlı ülkelerdir. İkinci grup; Türkiye, İran, Mısır, Pakistan gibi nüfus yoğunluğu fazla, sanayileri nispeten gelişmiş ve sanayi sektörünün payı tarıma göre giderek yükselen ülkelerdir. Üçüncü grup ise; Suudi Arabistan, Kuveyt gibi ekonomileri petrole dayalı körfez ülkeleridir(Tabakoğlu, 1988:149).

Faizsiz(Katılım) Bankacılığının doğuşunu hazırlayan ekonomik sebeplere baktığımızda, 1970'li yıllarda İslam ülkelerinin -Suudi Arabistan, Kuveyt gibi- petrol kaynaklarından sağladıkları yüksek petrol gelirlerinin ekonomiye yeniden kazandırılması amacının ön plana çıktığını görmekteyiz. 1974 yılından beri petrol fiyatlarında meydana gelen devamlı ve hızlı artışlar, petrol üreticisi ülkelerde ve bu arada Orta Doğu ülkelerinde önemli miktarda döviz rezervlerinin birikmesine yol açmıştır. Petrol fiyatlarındaki artış aynı zamanda petrol ithalatçısı ülkelerin, bu arada Türkiye'nin petrol giderlerini hızla arttırarak, bu ülkelerin diğer alanlara tahsis edebileceği kaynaklarını ve sonuçta kalkınma hızlarını azaltıcı etki yapmaktadır.

Faizsiz Bankacılık belli sistemler üzerine kurulmuştur. Bu sistemler; Ortaklık sistemi, proje bazında değerlendirme, sosyal sorumluluk, risk üstlenme vs. Bu sistemlerin her biri ekonomik hayatta, faizsiz bankaların önemini arttırmaktadır. Ortaklık prensibi kader birliğini gerektirdiğinden karşılıklı yardımlaşmalarla daha başarılı olma imkânı ortaya çıkmaktadır. Proje bazında değerlendirmede ise kârlılık ve verimli çalışma imkânı bulunmaktadır. Kârlı ve verimli çalışma zemininde ise iktisadi kalkınma ve refahın olacağı kaçınılmazdır(Şahin, 2007:24).

Türkiye'de Faizsiz(Katılım) Bankalarının oluşturulması ile Arap ülkelerinden kaynak sağlanması düşünülmüş, diğer yandan faizden kaçınan Müslüman halkın yastık altındaki paralarının ekonomik kalkınma sürecine çekilmesi hedeflenmiştir(Özsoy, 1997:56). Nitekim istenilen verim elde edilmiş; yastık altında duran ve ekonomiye katkı sağlamayan mevduatlar Katılım Bankaları aracılığı ile ekonomiye entegre edilmiştir.

Türkiye ve Dünya'da yaşayan Müslüman halk Faiz hassasiyeti nedeniyle ülke ekonomisine kazandıramadıkları fonları katılım bankaları aracılığı ile ekonomiye kazandırma fırsatı bulmuşlardır. Böyle ülkelerde reel ekonomiye kazandırılan bu fonlar sayesinde yeni yatırım olanakları sağlanabilmiştir.

1.5.3 Politik Nedenler

Birçok İslam ülkesinde Faizsiz(Katılım) bankacılığının yaygınlaşmasında politik(siyasi) nedenler de söz konusu olabilmektedir. Dini esaslara göre yönetilen Pakistan ve İran'da; petrol gelirleri ile zenginleşen sarrafları denetim altına alma çabası da Suudi Arabistan'da Faizsiz bankacılığının gelişmesinde etkili olmuştur. Pakistan 1979 yılının ortasından itibaren faizsiz bankacılığı kademeli olarak başlatmış bulunmaktadır(Mevdudi, 1985:57).

Türkiye'de de diğer ülkelerde olduğu Faizsiz Bankacılığın ortaya çıkış nedenleri benzerlik göstermektedir. 1983 yılından itibaren Özal Hükümeti'nin ekonomik hayatı zenginleştirme ve serbestleştirme çalışmaları doğrultusunda dünyadaki gelişmelerden bağımsız kalmayan ve hızla dünya ekonomisi ile bütünleşmeye başlayan Türkiye'nin bir ihtiyacı olarak Özel Finans Kurumları bugünkü adıyla 'Katılım Bankaları' faaliyete başlamıştır.

Ülke yöneticileri sadece yapmış oldukları yatırımlarla değil aynı zamanda ülke halkını tasarrufa yönlendirerek de fon kaynağı oluşturmaya çalışırlar. Bu nedenle yöneticiler ülke içerisinde faiz hassasiyeti bulunan kesim için de alternatif oluşturmak ve ellerinde bulunan fonların ekonomiye kazandırılmasını böylece ülke ekonomisini daha güzel seviyelere çıkmasını amaçlarlar.

1.5.4 Sosyal Nedenler

Gelişmekte olan ya da azgelişmiş ülkelerde bir türlü kapanamayan gelir dağılımı adaletsizliğini ortadan kaldırmak için yeni teknikler geliştirmek, günümüzde "sosyal devlet" anlayışının temel öncelikleri arasında yer almaktadır. İşte bu noktada, "faizsiz bankacılık ya da faizsiz sistem" servet sahiplerinin faiz vasıtasıyla servetlerine servet katması yolunu kapama yolunda faydalı olacak bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır(Suiçmez, 2002:27).

Sosyal açıdan bakıldığında Faizsiz(Katılım) Bankacılık özellikleri; optimum ekonomik büyüme ve tam istihdama dayalı ekonomik refah, sosyoekonomik adalet ve adil bir gelir ve refah paylaşımı, paranın değerinde değişim aracı, ödeme aracı ve biriktirme aracı olarak istikrar sağlanması, bütün ekonomik unsurların kazanmasını sağlayacak şekilde tasarrufların yatırıma dönüştürülmesi, bankacılık sisteminin normal olarak vermesi gereken bütün hizmetlerin verilmesi şeklinde sıralayabiliriz(Chapra, 1985:25).

Katılım Bankacılığı Dini, Ekonomik, Politik ve Sosyal nedenlerden dolayı gerek Dünya Ülkelerinde gerekse Türkiye’de uzun yıllar önce ortaya çıkmış ve her geçen gün gelişmeye, müşterilerine daha kaliteli hizmetler sunmaya devam etmektedir.

1.6. Faizsiz Bankacılığın Özellikleri ve Faydaları

Faizsiz Bankacılığın özelliklerini ve faydalarını şöyle sıralayabiliriz;

- ✓ Katılım Bankaları, topladıkları fonları çalışma prensipleri gereği, faizli işlem yapılan bankalar arası piyasada ve bono-tahvil piyasasında değerlendirememektedir. Dolayısıyla faizlerin kriz zamanlarındaki anormal yükselişleri bu kurumları etkilememektedir. Topladıkları fonların çok büyük bölümünü döviz hesaplarının oluşturduğu Katılım Bankaları, bu fonları döviz ya da dövize endekli olarak kullandıkları, yani topladıkları USD ya da EURO cinsinden fonları yine USD ve EURO olarak, TL fonları da TL olarak kullandıkları için açık pozisyon tutmamakta ve böylece kur riski de taşımamaktadırlar.
- ✓ Katılım Bankaları, Ortadoğu’nun petrol zengini ülkeleri ile bu sistem sonucu artan mali ilişkiler ve iç içe geçen menfaatlerden ötürü ticari ilişkilerdeki canlanmaya yardımcı olmaktadır.
- ✓ Katılım Bankaları, finansman sıkıntısı içinde olan şirketlere, sabit bir bedeli olmayan, karşılığı, kârdan verilecek payla ödenen risksiz bir kaynak sağlayarak üretimi canlandırıp, üretimin maliyetini aşağı çekme noktasında ekonomiye katkı sağlamaktadır.
- ✓ Katılım Bankaları ile fon kullanan arasında kâr ve zarara katılma dolayısıyla kader birliği yapıldığından, kurumun fon kullandıracağı kuruluşu etkin piyasa etütleri sonucu tespit etmesi imkânı sağlamaktadır.
- ✓ Katılım Bankaları, kalkınma sürecindeki ülkemizde, belli projelerin daha kolay finansmanını sağlamak, bu arada yatırımcı, fon kullanan ve kurum üçlüsünün gelirlerinin artması buna bağlı olarak da vergi imkânları doğmasını sağlamaktadır.
- ✓ Katılım Bankaları, Spekülatif davranışları yasaklamakta; kumar, aşırı risk ve belirsizlik durumlarının ticari faaliyetlere destek olmamaktadır.

Bu maddelerden de anlaşılabilceği gibi katılım bankaları çalışma prensiplerini Faiz esaslarına göre değil Kâr payı esaslarına dayandırmaktadır. Bu konuyla alakalı olarak Faiz ile Kâr payı arasındaki farkı şu şekilde belirtebiliriz;

Tablo 1: Kâr Payı ve Faiz arasındaki Farklar

Kâr Payı	Faiz
Vade sonunda belli olur. Vadeden bir önceki gün dahi belli olmaz.	Vade başında belirlenir.
Müşteriye ödenecek kâr payı havuzunda toplanan fonların kullanılması sonucunda doğan kardan ödenir. Müşteriye ödenen kar payı ile fon kullanan müşteriden alınan kâr arasında birebir ilişki vardır.	Müşteriye ödenecek faiz bankanın çeşitli kaynaklardan elde ettiği gelirlerden ödenir. Bunların başında kredi faizleri gelir. Ancak kredilerden elde edilen faizle mevduata ödenen faiz arasında bir ilişki yoktur.
Finansmandan alınan kâr ile tasarruf sahiplerine ödenen kâr payı arasında tam bir paralellik vardır. Makas sabittir açılıp kapanmaz.	Krediden elde edilen faizle mevduata ödenen faiz arasındaki paralellik güçlü değildir. Makas şartlara göre açılıp kapanabilir.
Müşteriye ödenecek kâr payı, bankanın kullandığı Fonlardan sağladığı kâra bağlıdır. Banka, az kâr ederse müşteri de az kâr payı alır. Çok kâr etmesi durumunda müşterinin de alacağı kâr payı çok olur. Fakat zarar ederse Müşteri de bu zarara katlanmak zorundadır.	Müşteriye ödenecek faiz bankanın kârına değildir. Banka az kâr etse de çok kâr etse de müşteriye ödenecek faiz başta belirlenen faiz oranı üzerinden hesaplanır ve bu oran vade sonuna kadar değişmez.

Kaynak: TKBB, 2014:10

Yukarıdaki tabloda; Türkiye Katılım Bankaları Birliği, faiz ile kâr payı arasındaki farklılıkları en keskin hatları ve ayrıntıları ile ele almıştır. Katılım Bankaları faiz hassasiyeti ile düzenlenmiş prensiplerin dışına çıkmadan tüm bankacılık faaliyetlerini sürdürme ve ürün çeşitliliğini geliştirmektedir.

1.7 Türkiye’de Faizsiz Bankacılığın Hukuki Yapıları(1983’ten Günümüze)

Katılım Bankaları'nın kuruluş ve faaliyetleri 19 Aralık 1999'a kadar, 16 Aralık 1983 tarih ve 83/7506 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile belirlenmiştir. 1999'dan itibaren 4491 sayılı Kanun ile de Katılım Bankaları (o dönemdeki ismiyle Özel Finans Kurumları) 4389 Sayılı Bankalar Yasası'na tabii olmuşlardır. Bu yasaya tabii olunmasının ardından Bankalar Kanunu'nda değişiklik yapan 12 Mayıs 2001 tarih ve 4672 sayılı Kanunla katılım bankaları da cari ve katılma hesaplarında toplanan tasarrufların güvence altına alınması amacıyla, Özel Finans Kurumları Birliği bünyesinde, bu birlik tarafından oluşturularak yürürlüğe konulan Yönetmelik dâhilinde idare olunmak üzere "Güvence Fonu" oluşturulmuştur. 18.09.2002 tarih ve 24880 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir(Battal, 2004:233).

Söz konusu bu kararname ile katılım bankalarına (o dönemdeki ismiyle Özel Finans Kurumlarına) ilişkin düzenleme ve denetleme yetkisi, T.C. Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı ile T.C. Merkez Bankası'na verilmiştir. Her iki yasal otorite de bu süreçte düzenleme ve denetim yetkilerini kullanmışlardır(Arabacı, 2007:17).

Katılım bankalarının faaliyet alanları ile ilgili tanımlamalar ilk defa 2000 yılında kanun metnine girmiş olup, 1 Kasım 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5411 sayılı Bankalar Kanunu ile katılım bankası statüsüne sahip olan katılım bankacılık alternatifi ilk defa bu kadar teferruatlı olarak hukuken belirlenmiştir. Katılım bankalarının çalışma esasları klasik bankacılık sistemi ile aynı otorite tarafından denetlenmekte olup, ikisinin birbirini tamamlayıcı fonksiyonları olduğu ve katılım bankalarının klasik bankaların boş bıraktıkları hizmet alanlarını doldurduğu, bunun da yasa ile tanındığı ve kontrol altına alındığı belirtilebilir(Ekren, 2000:29).

5411 sayılı kanuna göre; özel cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubelerinin "KATILIM BANKASI" ibaresi ile kapsam altına aldığı ifade edilerek “*Özel Finans Kurumu*” tabiri kaldırılmış ve yerine “*Katılım Bankası*” tanımı kullanılmaya başlamıştır(Resmi Gazete, 2005:3.Madde).

Katılım bankalarının hukuki yapılarını belirleyen 1983-1999 arasındaki yıllar boyunca katılım bankaları Bakanlar Kurulu kararı, Hazine ile Merkez Bankası'nın ilgili tebliğleriyle yönetilmiştir. 1999 yılına kadar da aşağıda ifade edilen yasa ve tebliğlerle yönetilmeye devam etmiştir. Bu yasa ve tebliğler(Eskici, 2007:30);

- ✓ 3182 sayılı Bankalar Kanunu: Katılım bankaları, esasen Bankalar Kanunu'na tabi olmamakla beraber, diğer mali kuruluşlara kaynaklık eden 3182 sayılı Kanun'un 96. Maddesi nedeniyle söz konusu kanun temel kaynak teşkil etmektedir.
- ✓ 1567 sayılı Türk Parasını Koruma Hakkındaki Kanun ve bu kanuna ilişkin karar, tebliğ ve genelgeler,
- ✓ T.C. Merkez Bankası Tebliğleri,
- ✓ Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığınca çıkarılan ÖFK'ların kurulması hakkında 83/7506 sayılı Kararname eski karara ilişkin tebliğ,
- ✓ Türk Ticaret Kanunu,
- ✓ 3167 sayılı Çek Kanunu,
- ✓ 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu,
- ✓ 193 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun Menkul sermaye iradını tarif eden 94. Maddesi ve 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun indirilecek giderler bölümündeki 14. Maddesi,
- ✓ Sermaye Piyasası Kanunu,
- ✓ Kara paranın Aklanmasının Önlenmesine ilişkin Kanun'dur.

Katılım bankalarının (o dönemdeki ismiyle Özel Finans Kurumları) Türk mali sistemine dâhil edilmesine olanak sağlayan 83/7506 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesi ve buna ilişkin Müsteşarlık Tebliği ile TCMB Tebliği hükümleri ile bu kurumların kuruluş esaslarını şu şekilde oluşturmaktaydı(Resmi Gazete, 1983 Bakanlar Kurulu Kararnamesi):

- ✓ Özel Finans Kurumları, en az beş tanesi kurucu üye olmak şartıyla,
- ✓ En az 100 ortaklı,
- ✓ Anonim şirket olmak kaydı ile
- ✓ Ödenmiş sermayesi 1 Trilyon TL'den az olamaz.

Ayrıca Vural(1984:3) Özel Finans Kurumları'nın kuruluş şartları ile alakalı şunları belirtmektedir:

- ✓ *Kurucu Ortakların nitelikleri hakkında, bankaların kuruluşunda banka kurucularında aranan niteliklerin bulunması şartı aranmaktadır.*
- ✓ *Özel Finans Kurumları, merkez şube dışında açılacak her şube için ayrıca sermaye ayırmak zorundadırlar.*

- ✓ *T.C. Merkez Bankası'nca belirlenen esas ve şekillere uygun olarak hazırlanan başvuru talebi TCMB' na iletdikten sonra, Merkez Bankası bu talebi kendi olumlu görüşünü de ekleyerek Hazine Müsteşarlığı'na sunar. Hazine Müsteşarlığı'nın teklifi Bakanlar Kurulu'na iletilir ve bu kurul uygun görürse Özel Finans Kurumu'nun kurulmasına izin verir.*
- ✓ *Bakanlar Kurulu'ndan kuruluş izni aldıktan ve Türk Ticaret Kanunu (TTK) hükümlerine uygun olarak kuruluş işlemi tamamladıktan sonra 83/7506 sayılı kararnamenin 6. maddesi uyarınca, TCMB'na beyanname verilmek suretiyle faaliyete başlayabilmek için ayrıca izin alınması gereklidir.*
- ✓ *İlgili kararnamenin 6. maddesine göre yapılan başvuru üzerine, TCMB gerekli incelemelerde bulunur ve bu inceleme sonunda gerekli şartların oluştuğunu tespit ederse Özel Finans Kurumları'nın fon toplamasına ve fon kullandırmasına izin verir. TCMB, faaliyet izni verdiği Özel Finans Kurumu'nu Hazine Müsteşarlığı'na bildirir. Bu izinden sonra Özel Finans Kurumu faaliyetine başlayabilir.*
- ✓ *Eğer, Özel Finans Kurumları'nın fon toplama ve fon kullandırma yetkisinde ilerde sakınca görülürse, TCMB'nin görüşü alınarak, Hazine Müsteşarlığı'nın teklifi üzerine Bakanlar Kurulu'nca geçici veya sürekli olarak ya da tüm kurumu veya bazı şubeleri kapsayacak şekilde izinde değişiklik yapılabilir. Daimi ya da geçici olarak kurum faaliyetten menedilebilirdi. 1983-1999 arasındaki dönemde Bankalar ve Özel Finans Kurumları Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulmakta ve bankalar Hazine Müsteşarlığı'nın izni ile faaliyete geçmekteydiler. Aynı dönemde bankalar Hazine Müsteşarlığı, Özel Finans Kurumları ise TCMB denetimindeydiler.*
- ✓ *Bankalar Kanunu kapsamına alınıncaya kadar anonim şirket olarak kurulan Özel Finans Kurumları; Ortaklar Genel Kurulu, İdare Meclisi, Denetim Kurulu organlarından oluşmaktaydılar.*
- ✓ *83/7506 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 90. Maddenin düzenlenmesi nedeninin esas itibarıyla faizsiz bankacılığı hedefleyen, kâr ve zarara iştirake dayanan İslami bankacılık sistemini ülkemizde de gerçekleştirmek ve bu şekilde petrol üreticisi ülkelerde biriken önemli döviz rezervlerinin bir bölümünü ülkemize kazandırmak, faizli kazancı reddeden ve bu nedenle batı dünyası finans sistemi içinde yer almak istemeyen fonların, faizsiz bir sistemle, sadece kâr ve zarar ortaklığı kavramlarına dayanarak diğer imkânlarla birlikte ülkemizde kullanılmasını sağlamak olduğu ifade edilmektedir.*

Özel Finans Kurumları'nın yasal statülerini yeniden belirleyen 4389 sayılı ve 18.06.1999 tarihli kanunun kabul edilmesi ile Özel Finans Kurumları'nın, Katılım bankacılığına dönüşüm süreçleri başlamış ve hem mevcut ticari bankaları hem de katılım bankalarını etkileyen yenilikler oluşturulmuştur. Öyle ki, bu yasanın 20. Maddesine göre Özel Finans Kurumları'nın yeni çalışma şartları belirtilmiştir(4389 Sayılı Bankalar Kanunu, 20.Madde);

“Mevduat toplama yetkisi bulunmayan ancak, özel cari hesaplar ve kâr ve zarara katılma hakkı veren hesaplar yoluyla fon toplayan, ekonomik faaliyetleri ekipman veya emtia temini veya kiralanması veya ortak yatırımlar yoluyla finanse eden Özel Finans Kurumları bu Kanunun 10. Maddesinin 2. ve 3. Fıkraları, 12. Maddesinin 2. Fıkrası, 14. Maddesinin 5, 6 ve 7. Fıkraları, 15 (2/c, d ve e bentleri hariç), 16, 17 ve 19. Maddeleri ile 20. Maddesinin 2. Fıkrası hükümleri dışındaki diğer maddelerine tabi olup, Kurum bu Kanun hükümleri çerçevesinde bu kurumlara ilişkin kâr ve zarara katılma hakkı veren hesapların özelliklerini dikkate alarak her türlü düzenleme yapmaya yetkilidir. Ancak, Kurum bu Kanunun 14. Maddesinin 3. ve 4. Fıkralarında belirtilen durumları tespit ettiği takdirde, özel finans kurumunun faaliyet izni kurulun en az beş üyesinin aynı yöndeki oyuyla alınmış kararıyla kaldırılır. Özel Finans Kurumları açısından emtia veya gayrimenkullerin finansal kiralanması veya kâr ve zarara katılma ve benzeri yöntemlerle yapılan her türlü finansman faaliyetleri de bu kanuna göre kredi olarak sayılır. Bu Kanun hükümlerine göre, bu kurumların özel cari hesaplar ve kâr ve zarara katılma hakkı veren hesaplar yoluyla topladıkları fonlar ve diğer taahhütleri de 1211 sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu'nun 40. Maddesinin (1) numaralı paragrafının (a) bendi hükümlerine tabidir. Bu Kanunun 21, 22 ve 23. Maddelerinde yer alan ceza hükümleri Özel Finans Kurumları ve görevlileri için de uygulanır.”

Yeni Bankalar Kanunu'nda da belirtildiği üzere, normal bankalar gibi özel finans kurumlarının katılma hesaplarını da Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), 20. maddenin 6. fıkrasında belirtildiği gibi; Kurum, bu Kanun hükümleri çerçevesinde bu kurumlara ilişkin kâr ve zarara katılma hakkı veren hesapların özelliklerini dikkate alarak her türlü düzenleme yapma yetkisine sahiptir(Battal, 2000:200).

2001 Yılı'nın Şubat ayında ekonomik programdan vazgeçilmesi ile yaşanan büyük devalüasyon, ekonomik sektörde yaşanan krizi içinden çıkılması çok güç bir noktaya getirmiştir. Böylesi bir ortamda mevduat sahipleri gerek ticari(faizli) bankalara gerekse Özel Finans Kurumları'na

koşturarak mevduatlarını talep etmişlerdir. Bir anda gelen bu talepler karşısında bankalar likit sıkıntısına düşmüş fakat Özel Finans Kurumları yükümlülüklerini yerine getirme konusunda %50'lik bir başarı ortaya koyarak mudilerinin talep ettikleri mevduatları geri verebilmiştir. Ancak tasarruf sahiplerinin bu davranışı ticari(faizli) bankalarda olduğu gibi özel finans kurumlarında da toplanan fonların bir güvence altında tutulması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

Yine 4398 sayılı Bankalar Kanununa 12.05.2001 tarih ve 4672 sayılı değişiklik kanunu ile eklenen hükümlerle; özel finans kurumlarında özel cari ve kâr ve zarara katılma hesaplarında toplanan tasarrufların güvence altına alınması amacıyla, Özel Finans Kurumları Birliği bünyesinde, Güvence Fonu oluşturulmuştur. Söz konusu Güvence Fonu kapsamında; Özel finans kurumlarında (yurtdışı şubelerinde açılanlar hariç) gerçek kişiler adına, Türk Lirası veya döviz üzerinden açılan özel cari ve katılma hesaplarının, kişi başına 50 Bin TL'ye kadar olan kısmının güvence altına alınması sağlanmıştır(4672 Sayılı Bankalar Kanunu).

Bu güvence altına alınan tutar, ilerleyen tarihlerde değiştirilmiş; “Resmi Gazete'nin 15.02.2013 tarih ve 28560 sayısında yayınlanan” Sigortaya Tabi Mevduat ve Katılım Fonları ile Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunca Tahsil Olunacak primlere Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik ile Türkiye'de uygulanmakta olan sigortaya tabi mevduat ve Katılım fonu tutarı 50 Bin TL'den 100 Bin TL'ye yükseltilmiştir(Resmi Gazete, 15.02.2013 Tarihi).

2005 yılı itibari ile Bankalar kanununda yeni düzenlemelere gidilmiş olup 5411 sayılı Bankacılık Kanunu kabul edilmiş ve 01.11.2005 Tarihli Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Bu kanunun 3. maddesinde; Katılım Bankası: Bu kanuna göre özel cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubelerini ifade eder, şeklinde tanımlanmıştır(5411 Sayılı Bankalar Kanunu).

Bu kanun kapsamında katılım bankalarının yapacakları faaliyetler şu şekilde sınırlandırılmış ve şekillendirilmiştir(5411 Sayılı Bankalar Kanunu).

- ✓ Katılım fonu kabulü,
- ✓ Nakdi ve gayri nakdi her cins ve surette kredi verme işlemleri,
- ✓ Nakdî ve kaydî ödeme ve fon transferi işlemleri, muhabir bankacılık veya çek hesaplarının kullanılması dâhil her türlü ödeme ve tahsilat işlemleri,
- ✓ Çek ve diğer kambiyo senetlerinin iştirası işlemleri,
- ✓ Saklama hizmetleri,

- ✓ Kredi kartları, banka kartları ve seyahat çekleri gibi ödeme vasıtalarının ihracı ve bunlarla ilgili faaliyetlerin yürütülmesi işlemleri,
- ✓ Efektif dâhil kambiyo işlemleri; para piyasası araçlarının alım ve satımı; kıymetli maden ve taşların alımı, satımı veya bunların emanete alınması işlemleri,
- ✓ Ekonomik ve finansal göstergelere, sermaye piyasası araçlarına, mala, kıymetli madenlere ve dövizde dayalı; vadeli işlem sözleşmelerinin, opsiyon sözleşmelerinin, birden fazla türev aracı içeren basit veya karmaşık yapıdaki finansal araçların alımı, satımı ve aracılık işlemleri,
- ✓ Sermaye piyasası araçlarının alım ve satımı ile geri alım veya tekrar satım taahhüdü işlemleri,
- ✓ Sermaye piyasası araçlarının ihraç veya halka arz yoluyla satışına aracılık işlemleri,
- ✓ Daha önce ihraç edilmiş olan sermaye piyasası araçlarının aracılık maksadıyla alım satımının yürütülmesi işlemleri,
- ✓ Başkaları lehine teminat, garanti ve sair yükümlülüklerin üstlenilmesi işlemleri gibi garanti işleri,
- ✓ Yatırım danışmanlığı işlemleri,
- ✓ Portföy işletmeciliği ve yönetimi,
- ✓ Hazine Müsteşarlığı ve/veya Merkez Bankası ve kuruluş birlikleri nezdinde oluşturulan bir sözleşme kapsamında üstlenilen yükümlülükler çerçevesinde alım satım işlemlerine ilişkin piyasa yapıcılığı,
- ✓ Factoring ve forfaiting işlemleri,
- ✓ Bankalar arası piyasada para alım satımı işlemlerine aracılık,
- ✓ Finansal kiralama işlemleri,
- ✓ Sigorta acenteliği ve bireysel emeklilik aracılık hizmetleri,
- ✓ Kurulca belirlenecek diğer faaliyetlerdir.

Yine bu 5411 Sayılı Bankacılık kanununun geçici 3. maddesine göre Halen faaliyette olan Özel Finans Kurumları, bir yıl içerisinde ticaret unvanlarını “Katılım Bankası” ibaresini de kapsayacak şekilde değiştirmek ve mevcut durumlarını Kanunun finansal raporlamayla ilgili hükümlerine intibak ettirmek zorundadır. Özel Finans Kurumları Birliği, Türkiye Katılım Bankaları Birliği olarak addolunur ve bu Kanunun hükümlerine tabi olup üç ay içinde durumunu bu kanun hükümlerine uygun hale getirir.

II.BÖLÜM

KATILIM (FAİZSİZ) BANKACILIĞINDA KULLANILAN YÖNTEMLER

Katılım bankacılığında kullanılan yöntemler “Fon Toplama” ve “Fon Kullandırma” yöntemleri olarak iki başlıkta değerlendirilebilmektedir. Fon Toplama Yöntemleri; Özel Cari Hesaplar ve Katılım Hesapları olarak iki şekilde gerçekleşmektedir. Fon Kullandırma yöntemleri klasik bankaların faizden arındırılmış yöntemlerinden oluşmaktadır. Bunlar; Murâbaha, Müşareke, Leasing(Finansal Kiralama, İcare), Mudarebe, Selem ve İstisna, Teverruk ve son olarak Sukuk’tur. Her geçen gün ürün çeşitliliğini artıran katılım bankaları, bankacılık sektöründe rekabetçi gücünü güçlendirmektedir.

Tablo 2: Katılım Bankalarının Gerçekleştirdiği Bankacılık Hizmetleri

PARA TRANSFERLERİ	ÖDEMELER	ÇEK SENET İŞLEMLERİ
<ul style="list-style-type: none">✓ EFT✓ Havale✓ Ödeme Emirleri✓ Kredi Kartları✓ Borç Ödeme✓ Kart No ile borç ödeme✓ Otomatik Ödeme Talimatı✓ Mail Order /E-Ticaret	<ul style="list-style-type: none">✓ Faturalar✓ Motorlu Taşıtlar Vergisi✓ Trafik Para Cezası✓ Vergi✓ Gümrük Vergisi✓ SSK✓ Bağış✓ GSM TL Yükleme✓ Diyanet Ödemeleri✓ Maaş Ödemeleri	<ul style="list-style-type: none">✓ Çek İzleme✓ Senet İzleme✓ Yatırım İşlemleri✓ Portföy Fon İşlemleri✓ Hisse Senedi İşlemleri✓ Halka Arz İşlemleri
DIŞ TİCARET	DÖVİZ VE KIYMETLİ MADEN İŞLEMELERİ	DİĞER HİZMETLER
<ul style="list-style-type: none">✓ Swift İzleme✓ İthalat Dosya İzleme✓ İhracat Dosya İzleme✓ Akreditif	<ul style="list-style-type: none">✓ Döviz Alış✓ Döviz Satış✓ Kıymetli Maden Alış✓ Kıymetli Maden Satış	<ul style="list-style-type: none">✓ Kiralık Kasa✓ İnternet Bankacılığı✓ Teminat Mektubu✓ Menkul Kıymet Alım Satımı✓ Avâl✓ İstihbarat ve Danışmanlık✓ Sigortacılık Hizmetleri

Kaynak: <http://www.turkiyefinans.com.tr> (8 Nisan 2012)

2.1 Fon Toplama Yöntemleri

Katılım bankacılığında Fon Toplama Yöntemleri; Özel Cari Hesaplar ve Katılım Hesapları olmak üzere iki sınıfa ayrılmıştır.

2.1.1 Özel Cari Hesaplar

Katılım bankalarının Türk Lirası veya yabancı para cinsinden nama yazılı olarak “Özel Cari Hesap Cüzdanı” karşılığında açılabilen ve istenildiğinde kısmen veya tamamen her an geri çekilebilme

özelliği taşıyan, bununla birlikte hesap sahibine anapara dışında faiz, kar ve sair nam altında bir bedel ödenmeyen fonların oluşturduğu hesaplar şeklinde tanımlanabilir(BDDK, 2001:2).

Özel Cari Hesaplar, ticari bankalardaki vadesiz mevduat hesabına karşılık gelmektedir. Fakat katılım bankalarında bu hesaplara hiçbir bedel ödenmez. Ticari bankalarda ise vadesiz mevduata çok düşük de olsa bir faiz ödemesi yapılabilmektedir(Türkmenoğlu; 2007:47).

Cari hesap sahiplerinin bu hesapları açtırmakla elde ettiği fayda paralarının emin bir şekilde muhafazasını sağlamak ve katılım bankalarının sağladığı bankacılık hizmetlerinden yararlanabilmektir. Katılım bankaları ise bu yolla herhangi bir maliyete katlanmadan kaynak sağlamaktadırlar. Cari hesaplara yatırılan paralar istenildiği zaman kısmen veya tamamen geri alınma özelliği taşıdıklarından, katılım bankalarında fiilen ve sürekli olarak belli bir miktarda cari hesap bakiyesi bulunmaktadır. Katılım bankaları bu bakiyeyi fon olarak kullanırlar. Bu yüzden fertlerin ellerinde bulunan küçük tasarruflar yatırıma yönlendirilemezken, cari hesaplarda toplandığı zaman yatırımların veya ticaretin finansmanı özelliğine kavuşabilmektedir. Bu durum ise ülke ekonomisinin menfaatinedir. Başka bir ifade ile cari hesaplar küçük tasarrufların değerlendirilmesine ve milli ekonominin yararına kullanılmasına imkan sağlamaktadır(Altaner, 2002:45).

Özel cari hesap cüzdanlarında belli hususlara yer verilmesi zorunludur. Yönetmeliğin ilgili maddesi şu şekildedir: Hesap cüzdanlarına kaydedilmesi zorunlu unsurlar; özel finans kurumları, özel cari hesaplar karşılığında hesap sahipleri adına düzenleyecekleri hesap cüzdanlarına aşağıdaki hususlarda kayıt düşme zorunluluğu bulunmaktadır(Tok 2006:34);

- ✓ Hesap sahibinin açık isim ve unvanı,
- ✓ Hesap açılan şubeyi tanımlayan kod numarası ve şube adı,
- ✓ Hesabın açılış tarihi ile hesap ve cüzdan numarası,
- ✓ Özel finans kurumunca bu hesaplara kâr payı ve sair getiri ödenmeyeceği,
- ✓ Hesap mevcudunun talep anında çekilebileceği,
- ✓ Hesaba yatırılan fonların “Güvence Fonu” kapsamında tabi olduğu güvence tutarı hakkında açıklama,
- ✓ Hesabın Bankalar Kanunu (Yeni Bank. K.) gereğince 10 yıllık zaman aşımına tabi olduğu,

Özel Cari Hesaplarda bulunan mevduatlardan herhangi bir kâr elde edilmediği için bu hesaplardaki mevduatlardan vergi alınamaz. Fakat katılım hesaplarında durum farklıdır.

2.1.2 Katılım Hesapları

Katılım Hesapları; Türk Lirası ve yabancı para cinsinden nama yazılı olarak “kâr ve zarara katılma hesabı cüzdanı” karşılığında yatırılan fonların, Katılım Bankalarıncı(eski ismi ile ÖFK) kullandırılmasından doğacak kâr veya zarara katılma sonucunu veren, karşılığında hesap sahibine önceden belirlenmiş faiz, kâr ve diğer nam altında bir getiri taahhüt edilmeyen, ayrıca anaparanın aynen geri ödenmesi garanti edilmeyen fonların oluşturduğu hesaplardır(Battal, 2010:28).

Katılma hesapları; yatırım mevduatı hesabı ile tasarruf mevduatı hesabıdır. Muhtemelen geleneksel bankalardaki aynı adla bulunan mevduatla karışmaması için işleyişi farklı olan bu hesapların ikisine birden katılma hesapları adı verilmiştir. Bu hesaplar faizsiz bankaların Kâr veya Zarar’a Katılma Hesabı Akdi karşılığında Türk Lirası veya döviz cinsinden yatırılan fonların kullanılmasından doğacak Kâr veya Zarar’a katılma sonucunu doğuran, gerçek ve tüzel kişilerce yatırılan fonlardır(Akın, 1986:280).

5411 sayılı Bankacılık Kanunu 3. maddesine göre katılma hesabı, “katılım bankalarına yatırılan fonların bu kurumlarca kullandırılmasından doğacak kâr veya zarara katılma sonucunu veren, karşılığında hesap sahibine önceden belirlenmiş herhangi bir getiri ödenmeyen ve anaparanın aynen geri ödenmesi garanti edilmeyen fonların oluşturduğu hesapları” ifade eder(5411 sayılı Bankacılık Kanunu).

Katılım hesaplarının özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz;

- ✓ Katılma hesapları, bir ay, üç ay, altı ay, bir yıl ve bir yıldan uzun vadeli olmak üzere beş vade grubu altında açılır. Katılım bankaları tarafından açılan 1 yıl ve daha uzun vadeli katılma hesaplarına 1 ay, 3 ay, 6 ay ve yıllık kar payı ödemesi yapılabilir. Katılım bankaları tarafından asgari 5 yıl vadeli olmak kaydıyla sözleşme ile belirlenen aylık veya 3 aylık sürelerde hesaba para yatırmaya olanak tanıyan “Birikimli Katılma Hesabı” açılabilir.
- ✓ Katılma hesaplarının işletilmesinden doğan kâr veya zarar her vade grubunun toplam katılma hesapları içindeki birim hesap değeri üzerinden ağırlığı oranında, günlük veya haftalık olarak dağıtılır.
- ✓ Katılma hesaplarında toplanan fonların kullandırılması sonucunda zarar edilmesi halinde hesap sahiplerine hiç bir surette kar payı dağıtılamaz.

- ✓ Katılım bankaları, katılma hesaplarında toplanan fonların yasal yükümlülükleri yerine getirilmesinden sonra kalan kısmını bu yönetmelikte belirtilen yöntemlerle kullandırabilirler.
- ✓ Katılma hesabının açıldığı anda geçerli olan oranlar hesap cüzdanına kaydedilir ve bu kayıt, hesap açıldıktan sonra vade bitimine kadar değiştirilemez.
- ✓ Bu hesaplardaki fonlar birim hesap değeri üzerinden muhasebeleştirilir ve kurum hesaplarında gösterilemezler.
- ✓ Bu hesaplarda biriken fonlar daha önceleri tasarruf mevduatı sigorta fonuna devredilemezken artık TMSF'ye devredilmektedir.
- ✓ Hesabın işletilmesinden doğan masraflar bankaya aittir.

Kâr ve zarara katılma hesabı akdinin temel unsurları arasında, hesaba gerçek ya da tüzel kişiler tarafından para yatırılması, toplanan fonların katılım bankası tarafından basiretli bir şekilde işletilmesi, fonun işletilmesinden doğan kâr veya zararın hesap sahibi ile katılım bankası arasında paylaşılması, yatırılan paranın aynen iade garantisinin olmaması, hesap sahibine faiz veya sabit bir gelir ödenmemesi, bankanın toplanan fonları işletirken son derece özenle hareket etmesi, bankanın toplanan fonları sözleşmede öngörülen şekilde kullanması, para yatıran kişinin paranın işletilmesine aktif olarak katılmasının söz konusu olmaması vs. hususlar yer almaktadır(Tok, 2006:50).

Katılma hesapları katılım bankaları için öz kaynaktan sonra en güvenli kaynaktır. Katılım bankaları kullandıracakları fonlara kaynak sağlamak amacıyla katılma hesaplarında fon toplamaktadırlar. Hesap sahibi ise kar sağlama amacıyla katılma hesabına para yatırmaktadır. Fakat katılma hesaplarında zarara da katılma durumu varsa da, bir kimsenin zarar edeceği kesin olarak belli olan bir işe para yatırması akla uygun düşmemektedir. Genel olarak kar etme ihtimali zarar etme ihtimalinden yüksek olan işlere para yatırılmaktadır. Bu durumlar göz önüne alındığında katılma hesaplarını “Karz Akdi” (ödünç para sözleşmesi) olarak nitelemek mümkündür. Diğer taraftan hesap sahibinin parası ile katılım bankasının da emeği ile katılma hesaplarına ortak olduğu yani ortaklığa taraflardan birisinin parasını, diğerinin emeğini sermaye olarak koyduğu ve ortaklığın tüzel kişiliği bulunmadığı düşünülürse bu takdirde katılma hesaplarını adi şirket akdi olarak nitelemek mümkündür. Ayrıca katılma hesapları bu hesaplara belirli bir faiz ödenmemekle beraber, bir tür vadeli mevduat gibi düşünülebilir. Katılım bankaları ve hesap sahibi arasında yazılı bir sözleşme yapılması, katılma hesaplarının da 10 yıllık zaman aşımına tabi olması, katılma hesabı sahipleri lehine tahakkuk ettirilen gelirlere vergi uygulaması açısından mevduat geliri sayılması mevduat bankalarıyla benzerlikler göstermektedir(Akgüç; 1987:154).

Katılma hesaplarında fon yatıran hesap sahipleri, kurumun yönetimine katılamazlar. Katılma hesaplarının zarar etmesi halinde, zarara katılma yatırılan fon miktarı ile sınırlıdır. Ayrıca katılma hesabı sahiplerinin fon hesaplarında toplanan meblağın işletilmesini denetleme hakları da yoktur. İdare ve denetleme hakkı ve arzusuna sahip olmaksızın sadece verdiği ödünün sonucuna katılma ihtimali ile sınırlanmış olarak kâr elde etme arzu ve gayesi ile katılım bankasına parasını tevdi eden katılma hesabı sahibinin bu iradesi, adi şirketten ziyade sonuca katılmalı ödünç akdi lehine kuvvetli bir karinedir(Tok, 1986:52).

Kâr ve zarara katılma hesaplarında toplanan fonların katılım bankalarınca işletilmesinden elde edilecek sonuca göre, katılma hesabı sahiplerince belli bir kâr payı elde edilmekte ya da anaparalarında eksilme olmaktadır. Yürürlükteki Gelir Vergisi Kanunu hükümleri çerçevesinde katılım bankalarınca kâr ve zarara katılma hesabı karşılığında ödenen kâr payları, mevduat bankalarının mudilerine ödediği faiz gelirleri gibi menkul sermaye iradı olarak nitelendirildiğinden, katılım fonlarının işletilmesinden Kâr elde edilmesi halinde katılma hesabı sahiplerinden her ay stopaj yoluyla gelir vergisi kesintisi yapılmaktadır. 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 75. Maddesinin ilk bendi şu şekildedir: "Sahibinin ticari, zirai veya mesleki faaliyeti dışında nakdi sermaye veya para ile temsil edilen değerlerden müteşekkil sermaye dolayısıyla elde ettiği Kâr payı, faiz, kira ve benzeri iratlar menkul sermaye iradıdır." Görüldüğü üzere kanun, hem katılım bankalarının hem de mevduat bankalarının mudilerine vermiş oldukları artı değerleri menkul sermaye iradı olarak kabul etmiş ve vergileme açısından fark oluşmamıştır(Özkara; 2010:65).

Katılma hesapları, vadeli banka mevduatlarında olduğu gibi tasarrufların, ticaret ve yatırımların finansmanında kullanılmasını sağlamaktadır. Bu arada hesap sahibi de parasını nemalandırmış olmaktadır. Katılma hesapları vadeli olduklarından kullandırılan fonlar için güvenli bir kaynaktır. Bankalara faiz sebebiyle para yatırmayan kişilerce katılma hesaplarına para yatırılması durumunda atıl kalmış tasarrufların kullanılması ve dolayısıyla kullanılacak kaynakların artması sağlanmış olmaktadır. Böylece ülke ekonomisine katkı sağlanmış olunmakta ve katılım bankacılığının önemi ortaya çıkmaktadır(Altaner, 2002:45).

2.2 Fon Kullandırma Yöntemleri

Katılım bankalarını Faizli bankalardan ayıran temel ayırıcı özellikleri fon kullandırma yöntemleridir. Katılım bankaları da Faizli bankalar gibi tasarruf sahibi ile yatırımcı arasında bir köprü görevi gören aracı kuruluşlardır. Fakat bu iki grubu bir araya getirirken kullandıkları esaslar mevduat bankalarından tamamen farklıdır. Katılım bankaları hiçbir şekilde nakit fon kullandırmazlar. Nakit kredi verip yatırımın sonucuna bakılmaksızın yatırımcının fon ihtiyaçlarının giderilmesini ve belirli bir

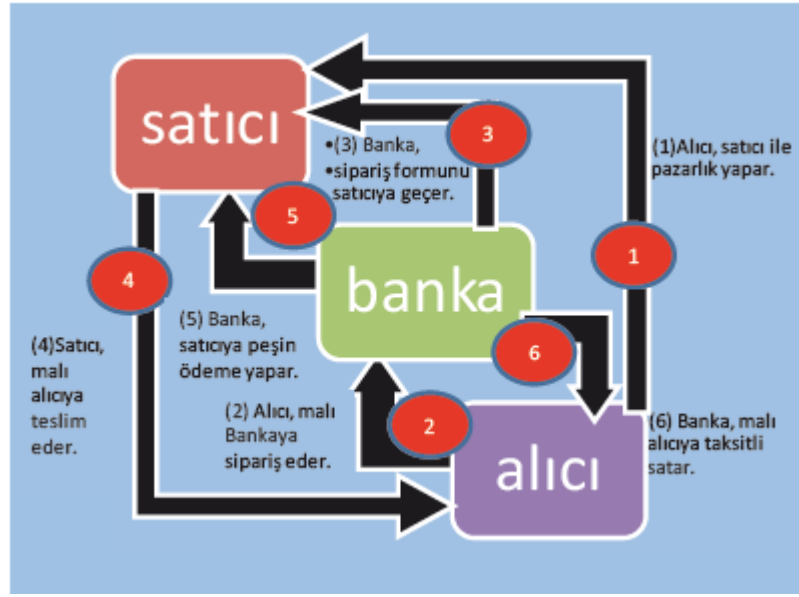
faizle bunu geri ödemesi katılım bankaların temel mantığına terstir. Katılım bankaları için fona ihtiyaç duyan yatırımcının bu fona neden ihtiyaç duyduğu, nasıl ve nerede kullanacağı ve bunun bir getirisi olup olmadığı önem taşımaktadır. Fona hangi sebeple ihtiyaç duyduğu belirlenen yatırımcının bu ihtiyacı karşılanabilmekte ve bunun sonucuna birlikte katlanılmaktadır.(Karapınar, 2003:36)

Katılım bankalarının fon kullandırma yöntemlerini aşağıdaki şekilde listelemek mümkündür(Takan 2001:18);

- ✓ Murâbaha(Üretim Desteği Sağlama)
- ✓ Müşareke
- ✓ Leasing(Finansal Kiralama, İcare)
- ✓ Mudarabe(Kar-Zarar Ortaklığı)
- ✓ Seleem ve İstisna
- ✓ Teverruk
- ✓ Tekafül(Sigorta)
- ✓ Karz-ı Hasen
- ✓ Sukuk
- ✓ Kiralık kasa hizmeti vermek
- ✓ Teminat mektubu vermek
- ✓ Ticari amaçlı mülk alım - satımında bulunmak
- ✓ Havale ve transfer gibi temel bankacılık işlemlerinin yapılması'dır.

2.2.1 Murâbaha

“Murâbaha sözlükte "artma, çoğalma" manasına gelen "r-b-h" kökünden, "mufaale" kalıbında mastardır”(Bayındır, 2005:76). Bir mala ihtiyacı olup da gerekli finansmanı temin edemeyen müşteri faizsiz bankadan söz konusu malın satın alınmasını istemektedir. Faizsiz banka da bu malı peşin olarak satın aldıktan sonra, belli bir kâr payını da üzerine ekleyerek müşterinin ödeme gücüne göre vadeli bir şekilde satmaktadır(Takan, 2002:13). Burada eklenen kâr payının faize benzediği ileri sürülmektedir. Faizsiz banka açısından bu işlemi geçerli kılan, bankanın malın mülkiyetini belirli bir süre elinde tutup riske açık olmasıdır (Kuran, 1986:310). Murabahada malın fiyatı, kâr marjı ve nihai satış bedeli açıkça belirtilmektedir. Pratik ve getiri oranı yüksek olan bu yöntem faizsiz bankaların, özellikle faiz ortamı içinde, ortaklık çeşitlerinin uygulama imkânlarının daraldığı zamanlarda kullanılabilir. Katılım bankalarının sık başvurduğu bir yöntemdir.(Küçükkocaoglu, 2005:9) Murabaha'nın finansal işlemlerde kullanım oranı dünyada yaklaşık %95, Türkiye'de ise %75 düzeyindedir(Bayındır, 2005:200).

Şekil 1: Murâbaha Mekanizması

Klasik Murabaha işleminin uygulanabilmesi için bazı şartların yerine getirilmesi gerekmektedir. Bunlar;

1. *İlk akdin sahih olması...*

Prensip olarak ilk akid fasid ise murabaha akdi sahih olmaz. Murabahanın fasid akid üzerine uygulanması meselesi ile ilgili olarak cumhur fasid yolla elde edilmiş mebi üzerinde murabaha ya da başka bir yolla tasarrufu kabul etmezken Hanefiler yeme ya da giyme gibi yararlanma kapsamı dışındaki satış vb. tasarrufları kabul etmektedir(Bedâi, s:222).

2. *İlk semenin bilinmesi...*

Murabaha akdinde ilk semenin bilinmesi gerekli olup müşteri tarafından malın alış bedelinin bilinmemesi, akdi fasid kılar. Bu şarta ilişkin olarak şu meselelerle ilgili tartışmalar ve farklı görüşler mevcuttur: Anaparaya katılıp katılmayan şeyler, üzerinde ittifak edilen fiyatın mı yoksa fiilen ödenen miktarın mı asıl olduğu (100 dinara anlaşıp 1000 dirhem ödemek gibi), mebi fiyatının artması ya da eksilmesi, malın artması ya da eksilmesi, murabaha malından faydalanılmış olunması, fiyatta indirim ya da arttırma yapılmış olduğunda bunun bildirilmesinin gerekip gerekmediği, ilk semende muhâbât (kayıрма) ya da aldanmanın olması, ilk semenin gecikmeli ya da vadeli bir şekilde ödenmiş olması, murabaha konusu malın alınıp satılması ve sonra tekrar alınması durumunda hangi bedele itibar edileceği bilinmelidir(Serahsi, 1983:88).

3. *Semenin misliyyâtta olması...*

Murabahada ilk semenin para ya da mekîlât, mevzûnât ve adeddiyyât-ı mütekârîbe gibi mislî mallardan olması gerekir. Eğer ilk bedel elbise, hayvan ve arazi gibi kıymetli mallardan ise –kıymeti kişiden kişiye değişeceği ve bu da bilinmezliğe (cehalet) sebep olacağı için- murabaha akdi fasid olur. Temel prensip bu olmakla birlikte ilk semenin kıymetli olmasını, bilinmezliğin giderilmesine yönelik bazı şartlarla kabul edenler de bulunmaktadır(Feyyaz, 1999:30).

4. *İlk akitteki semen ve karşılığının ribevî mallardan olmaması...*

5. *Kârın bilinmesi...*

6. *Murâbâhın mebi ve semene müteallık her şeyi söylemesi...*

Günümüzde katılım bankalarının kullanmış oldukları Murahaba klasik murabahadan biraz farklıdır. Finansman (*temvîl*) türlerinden biri olarak ele alınan ve modern murabaha (murâbaha li'l-âmir bi's-şirâ) olarak adlandırılan bu model -genelde nakit yetersizliği sebebi ile- müşterinin kuruma, bir malı alması ve vadeli olarak kendisine satmasını talep ederek başvurusuyla başlar. Kurum talebi inceledikten sonra olumlu bulursa malı satıcıdan alır ve müşteriye satar. İşlem klasik fıkıhtakine nazaran çok aşamalı ve karmaşık bir şekilde tamamlanır(Cebeci, 2010:34).

Modern Murabaha ile Klasik Murabaha yöntemini birbirinden ayıran bazı farklılıklar vardır. Bunlar(Cebeci, 2010:36-38);

- ✓ Klasik murabaha iki taraflı (alıcı ve satıcı) iken modern murabaha üç taraflı(malı talep eden müşteri, malı satmak üzere alan banka ve malın satıcısı) bir işlemdir,
- ✓ Klasik murabahada mal satıcıda hazır iken modern murabahada mal mevcut ve hazır değildir,
- ✓ Klasik murabahada icab sahibi genelde satıcı iken modern murabahada alıcıdır.
- ✓ Klasik murabahada satıcının kendisi için almış olduğu ya da uygun bir fiyata satmak amacıyla aldığı bir mal var iken ve alımı üzerinden bir vakit geçmiş iken modern murabahada banka, malı kendisi için değil müşteri talebi üzerine veya belirli bir müşteriye satmak için almaktadır,
- ✓ Klasik murabahada başta müşteri yok iken modern murabahada vardır,
- ✓ Klasik murabahada vaatleşme yer almazken modern murabaha vaadleşme üzerine inşa edilmektedir,
- ✓ Klasik murabaha akit meclisindeki tek akitten oluşmakta iken, modern murabaha vaatleşme ve akitleşmeden oluşan iki merhaledir.
- ✓ Klasik murabahada semen akit meclisinde belli iken, modern murabahada banka malı almadan ve malın maliyeti tam olarak bilinmeden vaatleşme bağlayıcı sayılabilmektedir.

- ✓ Klasik murabahada semene neyin dahil olduğu ihtilaflı iken modern murabahada bankalar her türlü masrafı semene eklemektedirler.
- ✓ Klasik murabahada satıcı, sattığı mal ve nitelikleri ile doğrudan ilgilenirken ve mal konusunda bilgi sahibi iken, modern murabahada banka için aynı durum söz konusu değildir.
- ✓ Klasik murabahada mal sahibi klasik manada tüccar iken modern murabahada böyle değildir.
- ✓ Klasik murabahada her türlü mal murabaha konusu olabilmekte iken modern murabahada mal, risk, bakım masrafları vb. yönlerden bir seçime tabi tutulmaktadır.
- ✓ Klasik murabahada satıcının mala ilişkin yaptığı boyama, tamir, dikiş vs. masrafları semene eklenirken, modern murabahada banka malı hazır alıp satmakta ve malda bir değişiklik yapmamaktadır.
- ✓ Klasik murabahada mal, artış gösterme ve çoğalmaya kâbil iken (hayvan ve ağaç gibi) modern murabahada banka böyle bir mesuliyete girmek istemediğinden sadece değişken olmayan malda murabaha yapılmaktadır.
- ✓ Modern murabahada müşteri, murabaha akdinden önce malın özelliklerini ve fiyatını bilmekte olduğu için, klasik murabahaya göre hıyanet ihtimali daha azdır. Çünkü klasik murabahada güvenilecek tek merci satıcıdır.
- ✓ Klasik murabahada malın elde tutulması esnasında mala gelebilecek zararlar veya malın piyasa fiyatının değişmesi gibi bir muhâtaraya var iken, modern murabahada alınan tedbirler sonucunda risk son derece azaltılmıştır.
- ✓ Klasik murabahada peşin ödemede kâr; gayret, vakit ve riske girmekten kaynaklanırken bazı araştırmacılar modern murabahada kârın kaynağının tecil olduğunu ifade ederler.
- ✓ Klasik murabaha peşin ya da vadeli olabilirken modern murabaha genelde vadeli ve taksitlidir.

Modern Murabaha ile Klasik Murabaha yöntemini birbirinden farklı yönleri olduğu gibi benzer yönleri de vardır. Bunlar(Mülhim, 2005:81);

- ✓ Her iki akitte de rıza faktörü esastır. Müşterinin amacı, ihtiyaç duyduğu malı elde etmektir.
- ✓ Her iki akitte de malın ilk bedeli ve kâr, satıcı ve müşteri tarafından bilinmektedir.
- ✓ Her iki akitte de mülkiyetin nakli murabaha akdi ile gerçekleşir.
- ✓ Açıklanması gerekip gerekmeyen ve anapara ve masraflara eklenip eklenemeyen şeyler açısından her iki murabaha da temelde aynı hükümlere tabidir.

Modern Murabaha ile Klasik Murabaha arasında benzerlikler olsa da, benzer yönleri farklı yönlerine göre daha azdır.

Murâbaha uygulamalarında genel de uygulamalar bir malın peşin alınıp vadeli satılması mantığına dayanır. Bu uygulama Osmanlı Dönemi'nde çok hoş karşılanmamıştır. Bu hususla ilgili olarak Abdulaziz Bayındır(2001:200), Ticaret ve Faiz adlı eserinde Osmanlılarda uygulanan bu olumsuz tecrübe hususunda şöyle anlatmıştır:

...Kişi bir malını, ödünç verecek olanın önüne koyar ve "Bunu sana 10.000 liraya sattım." der, o da onu satın ve teslim alır ve parayı öder. Sonra ona; "Bu malı, bedelini bir yıl sonra ödemem şartıyla bana 11.200 liraya sat." der, o da satar ve teslim eder. Böylece ödünç verilmek istenen 10.000 lira verilmiş, borçlu buna karşılık 11.200 lira borçlanmış, yıllık %12'lik faize de kâr görüntüsü verilmiş olur. Bunun birçok usulü vardır. Osmanlı döneminde kurulan bankalardan Emniyet Sandığı'nda bir cep saati varmış. Kredi alanların ödeyecekleri faizi meşrulaştırmak için her gün defalarca satılır, müesseseye hibe edilirmiş. O zaman bu gibi yöntemlerle çalışan çok sayıda para vakfı vardı. Bunlar halka kredi verir, alacakları faizi göstermelik satışlarla meşrulaştırırlardı...

Murâbaha yönteminin çok kullanılmasında iktisadi olarak birçok neden yer almaktadır. Bunları sıralayacak olursak(Cebeci, 2010:50-52);

- ✓ Murabahanın kısa vadeli olması: Murabaha genellikle uzun yıllara yayılmadan en fazla bir ya da iki sene içerisinde bitirilen bir işlem olduğu için bankalar tarafından tercih edilmektedir.
- ✓ Murabahanın hızlı para akışı sağlaması: İşlemin, kısa vadeli olmasının bir sonucu olarak para akışı sağlaması, bankanın işleyişi ve düzenli ve dengeli mevduat dağıtabilmesi açısından tercih edilmektedir
- ✓ Murabahanın daha düşük maliyetli bir işlem olması: Murabaha, diğer işlem türlerine göre araştırma ve işletme masrafları açısından daha düşük bir işlem maliyetine sahiptir.
- ✓ Murabahada riskin asgarî düzeyde olması: Yapısı gereği ve banka tarafından alınan tedbirlerin katkısıyla murabahanın mevcut işlemler içinde taraflar için daha az risk taşıması önemli bir etkidir.
- ✓ Murabahadaki belirlenebilirlik ve düzenlilik: Murabahanın konusu, malın nitelikleri ve ilgili diğer ayrıntılar, ödeme miktarı, şekli ve süresi gibi hususlar murabaha akdinin başında taraflarca belirlenmektedir. Bu durum, murabahanın tercih edilmesinde önemli bir etkidir.

- ✓ Murabahadaki geniş ölçeklilik: Günümüz şartlarında ferdî ihtiyaç ve ticarî mal temini hususunda diğer işlemlerin mümkün ve makul olmadığı geniş bir alan vardır ki murabaha bu alandaki boşluğa hitap etmektedir. Bu, pek çok durumda murabahayı tek alternatif konumuna getirmektedir. Özellikle müşâreke gibi diğer vasıtaların uygun olmadığı (araba satın alma ya da kamu sektörünün bazı işlerinde vb.) durumlarda da murabahaya yönelim artmaktadır. Ayrıca murabaha için müşteri kimliğinin fazla önem arz etmemesi, toplumdaki geniş kitlelerle iş yapma imkânı sağlamaktadır.
- ✓ Murabahanın müşteriler tarafından tercih edilmesi: Günümüzdeki insan tipi, yapacağı iktisadî işleri genellikle bir ortaklık kurmadan yapmayı tercih etmektedir. Bu noktada banka gibi güçlü ve belirleyici bir kurumla ortak olmanın çekincelerinden de bahsedilebilir. Sonuçta ortaklık kurmak yerine, mal satın alarak borç ödemek müşteriler tarafından daha çok benimsenmektedir.
- ✓ Murabahanın bankalar tarafından tercih edilmesi: Diğer işlemlerin aksine murabahada, müşterinin inisiyatifi daha zayıftır. Dolayısıyla banka, müşteriden kaynaklanabilecek problemlere karşı murabahayı tercih etmektedir.
- ✓ Murabahada iktisadî, idarî ve kanunî açıdan uygulama ve kredi verme imkânının daha kolay olması: İslam ülkelerindeki iktisadî ve idarî yapı ve kanunî düzenlemeler Batı'daki bankalara ilişkin düzenlemelerden uyarlandıkları için İslamî bankaların bazı işlemleri uygulamasında zorluklar yaşanmaktadır. Bu zorlukların en az olduğu alanın murabaha olması diğer bir tercih sebebidir. Bunda murabahanın faizli bankacılık sistemine en yakın işlem olmasının etkisi büyüktür.
- ✓ Murabahanın tercih edilmesinde kurum çalışanlarının etkisi: Finans sektöründe çalışanların genellikle faizli bir sisteme göre eğitim almış olmaları ve personelin önemli bir kısmının normal bankalardan gelmiş olmasının murabahanın diğer işlemler karşısında tercih edilmesinde etkili olduğu belirtilmektedir.
- ✓ Sistemin işleyiş yapısı ve mudilerin paralarını istedikleri zaman çekebilmesi: İslam bankacılığı sisteminde bankaya para yatıran mudinin parasını ne zaman çekeceğine dair bir kısıtlama olmayıp, istediği zaman parasını çekme hakkına sahiptir. Mudilerin, yatırdıkları parayı her an geri çekebilmeleri ve bu talebin genellikle bir seneden kısa bir zaman içinde olması da murabahanın tercih sebeplerinden biridir.
- ✓ Bankalar arasındaki rekabet: Faizli bankalar ve faizsiz finans kurumları ile rekabet, murabahaya yönelimi artırmaktadır. Zira murabaha, daha az riskli ve daha hızlı bir döngüye sahip olması itibarıyla daha elverişli görülmektedir.

2.2.1.1 Murâbaha Sözleşmesi

Bir Murâbaha işleminde taraflar muhakkak bir akit(sözleşme) yapmak zorundadırlar. Sözleşme olmadan murabaha işleminin yapılması uygun görülmemektedir. XXXX KATILIM BANKASI A.Ş. tarafından kullanılan bir Murâbaha Sözleşmesi taslağı şu şekildedir;

MURABAHA SÖZLEŞMESİ

TARAFLAR:

Bu sözleşme tarihinde yürürlüğe girecek olup:

(1) XXXX KATILIM BANKASI A.Ş. (“Vekil/Alıcı/Satın Alan”)

(2) YYYY KİRA SERTİFİKALARI VARLIK KİRALAMA A.Ş. (“Vekil Eden/Satıcı”)

arasında akdedilmiştir.

KONU:

Taraflar; Sermaye Piyasası Kurulu’nun 07/06/2013 tarihli ve 28670 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan III-61.1 nolu Kira Sertifikaları Tebliği kapsamında Devreden fon kullanıcısı olarak yer alacağı toplam 1.000.000.000.-TL’lık ihraç tavanı kapsamında tertipler halinde ihraç edilecek kira sertifikalarından _____ TL’lık Kira Sertifikasının anılan Tebliğin Yönetim Sözleşmesine Dayalı Kira Sertifikası ile Alım Satıma Dayalı Kira Sertifikasının birlikte yer aldığı Kira Sertifikası ihraç hükümleri çerçevesinde Kira Sertifikası nominal değerinin azami %49’u Murabahaya (emtia alım satımına) dayandırılarak ihraç edilmesi amacıyla işbu sözleşmede ifade edilen hüküm ve şartlar dâhilinde; faizsiz bankacılık ilkelerine aykırılık teşkil etmeyen biçimde Emtia alım satımı yoluyla gerçekleşecek işlemlerin şartlarını düzenlemek üzere işbu sözleşmeyi akdetmişlerdir.

1. Tanımlar ve Yorum

1.1. Aşağıdaki terimler metinden aksi anlaşılmadığı sürece bu ve önceki hükümlerde belirtilen anlamlara gelir.

Onay: Sözleşme uyarınca gerçekleştirilecek Satış ve/veya Alışın taraflarca kabul edilmesi

İhraç Bedeli: İhraç edilen kira sertifikaları için yatırımcılar tarafından ödenen toplam bedeli ifade eder.

İş Günü: İlgili yargı çevresinde Bankacılık işlemlerinin yapılabildiği Bankaların ve Yargı Organlarının açık olduğu herhangi bir gün.

Broker 1-2: Herhangi bir Satın Alma veya Satma işlemiyle ilgili olarak, Vekil’ in Vekil Eden adına vekil sıfatıyla (Doğrudan veya Dolaylı/Zımni veya Açık) kendisinden Emtiayı satın aldığı ya da sattığı üçüncü kişi (Teyitlerde taraf olarak belirtilecektir)

Emtia : Herhangi bir işlem ile alakalı olarak Alıcının Danışma Kurulu tarafından Kabul edilebilir olması kaydıyla Bankacılık Kanununun tüm bankaların alım satımına izin verdiği ve Londra Metal Borsasında işlem gören her türlü kıymetli ya da kıymetsiz madeni.

Devir Sözleşmesi: Vekil ile Vekil Eden arasında Varlık Portföyünün VKŞ'ye devrine ilişkin olarak _____ tarihinde imzalanan devir sözleşmesidir.

Teyitler : Herhangi Satın Alma İşlemi ile ilgili olarak, müştereken, bu tür bir Satın Alma İşlemine ait Satın Alma Teklifi ile Satın Alma Onayı ve herhangi bir Satış İşlemi ile ilgili olarak, müştereken bu tür bir Satış İşlemine Ait Satış Teklifi ile Satış Onayı.

Vadeli Ödeme Tarihi (Vade Tarihi) :Herhangi bir işlem hakkında; Vadeli Satış Bedelinin Satın Alan tarafından Satıcıya ödendiği, ilgili Satış Teklifine ilişkin (k) bendinde belirtilmiş olan tarih.

Vadeli Satış Bedeli: Her bir Satış İşlemi hakkında, Vadeli Ödeme Tarihinde Satın Alan tarafından Satıcıya ödenebilir (muaccel) hale gelen, Satış Teklifine ilişkin (j) bendinde belirtilmiş miktarı.

Vekalet ve Yönetim Sözleşmesi: Varlık Portföyünün Banka tarafından VKŞ lehine yönetilmesine ve Varlık Portföyünden ve Murabaha Sözleşmesi tahtında yapılan emtia alım-satım işlemlerinden doğan gelirlerin/alacakların tahsilatına ve bazı hizmetlerin sunulmasına ilişkin olarak Banka ile KT VKŞ arasında _____ tarihinde imzalanan vekalet ve yönetim sözleşmesidir.

Teklif: Metin ile uygun olduğu takdirde Bir Satın Alma Teklifi ve/veya Satış Teklifi.

İşlem:Bir Satın Alma ve/veya Satış Sözleşmesi

İşlem Belgesi:Herhangi bir işlem için, (metin ile uygun olacak şekilde) bir Onay ve bir Teklif.

2. Vekâlet Hükümleri:

2.1. Satıcı, işbu sözleşme ve buna bağlı olarak verilen verilecek talep formu/talimatta zikredilen her tür alım-satım işlemi ile bu işlemlerin gerektirdiği sözleşme, yazışma, alım-satım bedellerini belirleme veya benzeri muameleleri kendi nam ve hesabına gerçekleştirmek ve/veya gerektiğinde başkalarını tevkile de yetkili olmak üzere Alıcıyı vekil tayin etmekte ve işbu sözleşme aynı zamanda Satıcı ile Alıcı arasında akdedilmiş bir vekâlet sözleşmesi hükmü taşımaktadır.

2.2. Alıcı, işbu sözleşmedeki düzenlemeye uygun olarak, söz konusu alma ve satma işlemlerini Satıcı adına (Brokerlar aracılığıyla) vekâleten gerçekleştirmeye yetkilidir.

2.3. Söz konusu bu işlemlerde Alıcı, sadece ve münhasıran bu maddede zikredilen ilişki bakımından faizsiz bankacılık prensipleri gereği ve zorunlu olarak Alıcının vekili olmaktadır. Bunun dışında taraflar arasında herhangi bir vekalet ya da temsil ilişkisi söz konusu değildir.

3.Vekalet Ücreti ve Masraflar

Vekil, bu sözleşme tahtında maruz kalacağı her türlü vergi, resim, harç, Broker komisyonu, masraf ve giderlerden sorumlu olup, Vekil Edenin bunlarla ilgili ödemek zorunda kalacağı meblağları ilk

talebinde Vekil Edene ödeyecektir. Vekil Eden dilerse, bu bedelleri Vekile yapılacak vadeli satış bedeline ilave edebilir.

4. Alım Satımın İşleyişi

İşlemler aşağıdaki şekillerde cereyan edecektir:

- a) Satıcı, Kira Sertifikası Hüküm ve Şartları tahtında kira sertifikası ihraç ederek sertifika sahiplerinden Kira Sertifikası İhraç Bedelini tahsil eder.
- b) Satıcı, İhraç Bedelinin %49'undan fazla olmamak koşuluyla kalan İhraç Bedeli ile (İhraç Bedelinin asgari %51'lik kısmı Devir Sözleşmesi kapsamında Vekil'den Portföy Varlıklarının devralınmasında kullanılacaktır) İhraç Tarihinde bir emtia alımı niyet mektubu ("**Emtia Alımı Niyet Mektubu**") hükümleri dahilinde katılım bankacılığı prensiplerine uygun emtiaların ("**Emtia**") maliyet fiyatı üzerinden bir brokerdan ("**Broker 1**") spot alım ve spot teslim koşulları dahilinde belirlenen emtiayı satın alır. İşbu satın alma işlemi bu sözleşmedeki vekalet hükümlerine istinaden Satıcı adına Vekil tarafından gerçekleştirilecektir.
- c) Satıcı, işbu sözleşme hükümleri dâhilinde İhraç Tarihinde Broker 1'den satın aldığı emtiayı, aynı gün emtianın alıştaki maliyetine Kira Sertifikası Hüküm ve Şartlarında belirlenen Getiri Oranı üzerinden bir kar ilave etmek suretiyle ("**Vadeli Ödeme Fiyatı**" veya "**Vadeli Satış Fiyatı**" veya "**Vadeli Satış Bedeli**") vadeli olarak Alıcıya satar. Vadeli Satış Fiyatındaki kar kısmı ("**Vade Farkı**") vadeleri boyunca Sertifikalar tahtında gerçekleştirilecek dönemsel getiri ödemelerinin eşit taksitler halinde gerçekleştirilmesine yetecek düzeyde (eşit) olup, her bir getiri ödeme tarihinden önce Vekalet ve Yönetim Sözleşmesi hükümleri kapsamında Gelir Tahsilat Hesabına aktarılacaktır.
- d) Alıcı, Satıcıdan Emtiayı satın aldıktan sonra İhraç Tarihinde, bir emtia satış niyet mektubu ("**Emtia Satış Niyet Mektubu**") hükümleri dahilinde maliyet fiyatıyla spot ödeme ve spot teslim temelinde Emtiayı başka bir brokera ("**Broker 2**") satar.
- e) Vadeli Ödeme Fiyatındaki maliyet tutarı ("**Vadeli Anapara Tutarı**") Sertifikaların vadesinin dolduğu tarihte ödenecektir.

Alım satım konu Emtianın sertifikaları Alıcı adına düzenlenecektir; Emtianın peşin alınması ile paraya çevrilmesi borsa dâhilinde, Satıcının Alıcıya vadeli satımı ise borsa haricinde işbu sözleşme hükümleri tahtında gerçekleştirilecektir. Dolayısıyla, Alıcının talebi ile Satıcının Emtiayı satın alması ve sertifikalarının Satıcı adına düzenlenmesini müteakip, tarafların vadeli alım satım ilişkin iradelerinin birleştiği ve vadeli alım satım işleminin tamamlandığı; mülkiyetin Alıcıya işbu sözleşme hükümleri tahtında teslimsiz geçtiği kabul olunur.

Satıcının alma, satma ve paraya çevirme işlemlerinde yararlanacağı aracılardan (broker'ların) seçimi tamamen Satıcının kendi inisiyatif ve ihtiyarındadır.

5. Ödeme

5.1. Alıcı tarafından Satış İşlemi için Vadeli Satış Bedelinin Satıcıya ödenmesi madde 5.2. ye tabi şekilde Vadeli Ödeme Tarihinde Kira Sertifikası Hüküm ve Şartları dâhilinde belirlenen hesaplara yapılacaktır.

Alıcı, Yönetici Vekil olarak atandığı Vekalet ve Yönetim Sözleşmesi hükümleri çerçevesinde işbu Murabaha Sözleşmesi tahtında gerçekleştirilen anapara geri ödemesinden (Vadeli Anapara Tutarı) sağlanan geliri Kira Sertifikasının İtfa Bedelinin ödemesinde kullanacaktır.

5.2. Bu sözleşme ve her bir Satın alma/Satış işlemi tahtındaki Alıcı tarafından ödenmesi gereken tüm meblağlar, herhangi bir mahsup, stopaj veya her ne nam altında olursa olsun indirim tabi tutulmaksızın ve kanunen tahakkuk etmiş bu tür bir kesinti yoksa vergiden veya başkaca kesintilerden ari olarak tamamen ödenir. Bu tür bir kesintinin kanunen gerekli olması halinde, Alıcı bu kesinti miktarını Satıcıya yansıtmaz ve bu kesintiler olmasaydı Satıcıya ne kadarlık bir ödeme yapacak idiyse, bu meblağı tam olarak Satıcıya öder.

5.3. Satıcı tarafından bu sözleşme ve her bir Satış İşlemi tahtında yapılan ödemeler Alıcının bildireceği hesaba yapılır.

6.İşlemlere Uygulanabilecek Hükümler

6.1. Vekil Eden, Vekili emtiayı seçmek için yetkilendirmiştir.

6.2. Alıcının satın aldığı emtianın teslimi Broker'ın kendi nezdinde tuttuğu Alıcıya ait hesabı alacaklandırması suretiyle gerçekleştirilmiş olacak ve bu suretle emtianın mülkiyeti Alıcıya geçecek ve Alıcı emtianın maliki haline gelecektir.

6.3.Vekil Eden, sözleşme konusu emtianın mülkiyet hakkını, işbu sözleşme tahtında gerçekleştirilen Satın Alma işlemine tevfikân, Vekilin Brokardan satın aldığı şekilde kazanmış olmakta ve Vekil Eden işbu emtia hakkında, Alıcı ya da sair üçüncü kişilere karşı herhangi bir ad altında hiçbir garanti ya da taahhütte bulunmamaktadır. Alıcı, sözleşme konusu emtianın nitelik, adet ve özellikleri hususunda Satıcıdan hiçbir talep hakkı olmayacağını kabul ve taahhüt eder.

6.4.Bir Satış İşleminin madde 4.5. e uygun şekilde tamamlanması üzerine, emtianın mülkiyet hakkı derhal Alıcıya geçer.

7.Ön Şartlar

Bu sözleşmenin yürürlüğü Vekilin, Vekil Edenden usulüne uygun şekilde aşağıdaki belgeleri alması şartına bağlıdır:

- (a) Vekil Edenin kuruluş belgelerinin tasdikli örnekleri
- (b) Vekil tarafından talep edilen ve Vekil Edene bildirilen herhangi diğer belge.

8.Vekilin Sorumluluğu ve Tazmini

8.1.Vekil, ağır kusuru, kastı veya hilesi olmadıkça Vekil Edene karşı sözleşmeden, haksız fiilden veya başka şekilde doğan doğrudan veya dolaylı olarak doğacak hiçbir finansal veya iktisadi zarar, masraf, sorumluluk veya giderlerden (bunlarla sınırlı olmamak üzere, kar kaybı, kazanç kaybı veya itibari değeri kaybını da içerecek şekilde) sorumlu değildir. Vekil, Vekil Eden hesabına İşlemleri yürüten herhangi broker, kişi, kurum veya şirketin hatasından, ihmalden veya hilesinden sorumlu değildir.

8.2. Alıcı, emtianın fiziksel tesliminin hiçbir şart altında ya da nedenle Satıcının sorumluluğunda olmadığını kabul ve taahhüt eder. Emtianın teslimi, Alıcının yurtdışında brokerlar nezdinde açılacak hesaplarına alacak kaydedilmek suretiyle gerçekleşecektir.

9.Fesih

9.1.Bu sözleşme (a) Taraflardan birinin diğer tarafa 10 (on) iş günü öncesinden bu sözleşmenin feshedildiğine dair yazılı bildirim yapması halinde bu süre bitiminde veya (b) Bu sözleşme hükümlerinden birine esaslı aykırılık nedeniyle taraflardan birisinin diğerine gönderdiği yazılı bildirim ile derhal sona ermiş sayılır.

9.2. Madde 9.1 e tevfikan bu sözleşmenin feshedilmesine rağmen, Tarafların yazılı bildirim tarihi itibariyle teklif edilen ve onaylanan ve vadesi gelmemiş İşlemler ile ilgili yükümlülükleri bu sözleşme tahtında devam eder.

9.3. Taraflardan birinin madde 9.1 e göre fesih bildirimini alması üzerine, Vekil yeni bir işleme başlamayacaktır.

9.4. Bu sözleşmeyi madde 9 uyarınca fesih hakkı, herhangi bir hukuka aykırı davranışın mevcut olması halinde bu aykırılık ile ilgili tarafların diğer yasal haklarına halel getirmez.

10.Gizlilik

10.1. Madde 2.2.'ye tabi olarak, bu sözleşmenin ve bu sözleşmede öngörülen işlemlerin içeriği, bu sözleşmenin tarafları açısından sözleşme süresi boyunca ve sözleşmenin sona ermesinden sonra gizli tutulacaktır. Ancak, taraflardan birinin kusuru olmaksızın kamuya ifşa olan bilgiler ile yetkili bir adli yada İdari makam tarafından istenen bilgiler, sadece bu şekilde ifşa olan ve yetkili makama verilmesi gerekenlerle sınırlı olmak- üzere gizlilik kapsamı dışındadır.

11.Devir

11.1. Madde 11.2 ye göre, bu sözleşme taraflara mahsus olup, müstakil hak ve yükümlülükleri her iki tarafın önceden yazılı muvafakatinin bulunmaması halinde devir ve ferağ edilemez.

11.2. Satıcı/Vekil bu sözleşme veya herhangi bir işlem tahtındaki hak, kazanç ve yükümlülüklerini, grup şirketlerine ve iştiraklerine Alıcı/Vekil Edenin önceden iznini olmaksızın, ödeme yapılacak yeni hesap bilgisini yazılı bir şekilde Alıcı/Vekil Edene bildirmek suretiyle devredebilir.

12. Beyan ve Taahhütler

12.1. Taraflardan her biri, bu sözleşme tarihinden itibaren diğer tarafa tevcihen

12.1.1. Bu sözleşmenin süresi boyunca herhangi bir zamanda, bu sözleşmenin ve bu sözleşmede öngörülen her bir İşlemin tarafı olmaya hukuken ehil olduğunu, bu sözleşme hükümleriyle uygun olacak şekilde kendi hesabına yetkili olduğu bildirilen kişilerin İşlemleri yapabilmesini teminen tüm şirket kararlarını ve yetkilendirmelerini sağlayacağını,

12.1.2. Her bir teklifteki tüm sağlanan bilgilerin veya her bir Onayın tüm yönleriyle gerçek ve güncel olacağını;

12.1.3. Bu sözleşmeye tevfikân yürürlüğe giren bu sözleşmenin ve her bir işlemin bağlayıcılık arz eder ve icra edilebilir olduğunu (aciz hali ile ilgili genel hükümlere ve eşitlik ilkesine tabi olarak) ve tarafı olduğu herhangi bir sözleşmenin hükümlerini ihlal etmeyeceğini,

12.1.4. Bu sözleşme ve her bir Satış ve Satın Alma işlemi tahtındaki yükümlülüklerin yerine getirilebilmesini teminen gerekli olan tüm yetkilendirme, onay, lisans ve muvafakatların her zaman sağlanacağını,

beyan ve taahhüt eder.

12.2. Alıcı, Satıcıya

12.2.1. Bu sözleşmenin süresi boyunca herhangi bir zamanda, bu sözleşme tahtındaki tüm işlemleri kendi nam ve hesabına yürüteceğini ve üçüncü kişiler namına Vekil Eden, müteveli veya Vekil olarak bu sözleşmede öngörülen işlemleri yapmamayı,

12.2.2. Bu sözleşme, her bir işlem ve her bir işlem belgesinin Faizsiz Bankacılık kuralları ile uygunluk arz etmesi için gözden geçirildikten sonra yürürlüğe girdiğini ve gerekli olduğu sürece Faizsiz Bankacılık kuralları ile ilgili uzmanlığı olan kişilerden ayrıca tavsiye alınacağını ve:

(a) Bu sözleşme hükümlerinin ve her bir işlem ve işlem belgesinin Faizsiz Bankacılık Kurallarına aykırı olmamasının sağlandığını; ve

(b) Bu sözleşmenin veya herhangi bir işlem belgesi hakkında veya bunlarla başka bir şekilde ilintili herhangi bir hükme uygun olan Faizsiz Bankacılık Kuralları meselelerine herhangi bir itirazı olmadığını ve olmayacağını.

beyan ve taahhüt eder.

12.2.3. Vekil, bu sözleşmenin veya bu sözleşme tahtında yürürlüğe girmiş veya girecek herhangi bir işlem için Alıcıya hiçbir tavsiyede bulunmamış olup; Alıcı bu sözleşmeye ve herhangi bir işleme kendi öngörüsü ve/veya üçüncü kişinin tavsiyesi ile taraf olmuştur.

12.3. Yukarıda taahhütler;

12.3.1 Bir teklifin Vekil Edene gönderildiği her zamanda Vekil tarafından; ve

12.3.2. Bir teklifin Vekile gönderildiği her zamanda Vekil eden tarafından
tekrarlanmış kabul edilir.

14.İletişim

14.1. Bu sözleşmenin tarafları, teklif edilmiş İşleme dair yapılan tüm telefon görüşmelerinin kendi ülke mevzuat ve usullerine uygun olacak şekilde kayıt altına alınabileceğini diğer tarafa bildirir. Buna göre, her bir Taraf:

(a) Alım-Satım, pazarlama ve/veya tarafların ve ofislerinin diğer personelinin, çalışanlarının, vekillerinin ve iştiraklerinin bu sözleşmeye veya herhangi potansiyel İşlem ile ilgili yaptığı telefon görüşmelerinin kayıt edilmesine muvafakat eder;

(b) Bu kayıtlar için gerekli muvafakati sağlamayı ve personeline (yukarıda belirtilen personel) bununla ilgili bildirim yapmayı kabul eder; ve

(c) Bu sözleşmeye veya İşleme dair (onaylanmış veya diğer süreçlerdeki) kayıtların herhangi bir hukuki işlem ile ilgili kanıt olarak sunulabileceğini kabul eder.

14.2. Vekil Eden telefon, e-mail veya faks ile ilgili riskin tamamen farkında olduğunu kabul eder. Vekil tarafından telefon, e-mail veya faks ile alınmış ve Vekil Eden tarafından gönderilmiş olarak belirtilmiş bildirimlerle ilgili olarak, Vekil Eden;

14.2.1. Vekilin, bu tür bir bildirimi gönderen kişinin kimliği ve yetkisini araştırmaksızın söz konusu bildirim üzerine kabul, red ve bildirime uygun hareket etmeye yetkili olduğu,

14.2.2. Vekilin, bu tür bir bildirimi kabul, red veya bildirime uygun davranma sonucunda uğradığı tüm zarar, tazminat, dava, hukuki Takip, hasar, masraf ve giderlerini tazmin edeceği; ve

14.2.3. Vekilin bu tür bir bildirimi onay, red veya bildirime uygun davranışı için herhangi bir sorumluluğu olmadığını ve e-mail veya faks yoluyla yapılan bildirimin herhangi bir nedenle ulaşmaması, okunaksız olması, kesilmesi, mükerrer gelmesi, eksikliği, yetkisizliği veya gecikmesinden sorumlu olmadığını kabul ettiği;

hususlarını kabul eder.

15.İcra Edilemezlik

Herhangi bir yargı yeri hukuku tahtında, bu sözleşmenin herhangi bir hükmünün hukuka aykırı, geçersiz, veya icra edilemez olması bu sözleşmenin herhangi diğer bir hükmünün veya bu sözleşmeye tevfikan yürürlüğe girmiş başkaca sözleşme ve/veya belgelerin geçerliliğini veya icra edilebilirliğini etkilemez.

16.Tadilat

Bu sözleşmenin tadili veya değiştirilmesi Taraflardan her birinin yetkililerinin usulüne uygun imzası ile önceden yapılmış yazılı anlaşma olmaksızın mümkün değildir.

17.Nüsha

Bu sözleşme taraf sayısı kadar çoğaltılabilecek olup, sözleşmenin üzerinde tarafların imzaları olan her bir nüshasıyla aynı etkidir.

18. Uygulanacak Hukuk ve Yargı Yeri

18.1. Bu sözleşme ve her bir işlem belgesi için Türk Hukukuna göre uygulanacak ve yorumlanacaktır.

18.2. Taraflar bu sözleşmeden veya herhangi bir İşlem Belgesinden doğan uyuşmazlıkların çözümünde İstanbul (Çağlayan) Mahkemelerinin münhasır yargı yetkisini gayrikabili rücu olarak kabul ederler.

Yukarıdaki hususlar muvacehesinde, Taraflar veya ayrı ayrı yetkili temsilcileri ile bu sözleşmenin yukarıda yazılı tarihten itibaren usulüne uygun şekilde yürütülmesi için akdetmişlerdir.

19. Bildirimler & Talimatlar

19.1. Bu sözleşmeye tevfikan yapılan tüm bildirimler yazılı olarak posta yoluyla veya e-mail ile, tasdikli veya kurye ile gönderilmiş faks yoluyla, reuters ve benzeri iletişim platformları üzerinden Madde 15.2 de bildirilen adrese/faks numarasına veya bu madde hükmüne uygun olacak şekilde bir tarafın diğer tarafa bildirmiş olduğu ek yada yeni adrese/faks numarasına yapılır.

19.2. Taraflar arasındaki tüm bildirimler aşağıda isimleri bildirilen yetkililere yapılmalıdır.

19.2.1. Vekile yapılıyorsa:

XXXX KATILIM BANKASI A.S.

Adres: Saray Mah. Dr. Adnan BÜYÜKDENİZ cad. No:10 Ümraniye-İstanbul

Tel: + 90 216 633 5000

Faks: +90 216 633 5010

Kime: Sn. Ali ŞAHAN

e-posta: (InvestmentBanking@xxxxbank.com.tr)

19.2.2. Vekil Edene yapılıyorsa :

Adres: Budak Mah. Gazimuhtarpaşa Blv. No:8-9 Şehitkamil/Gaziantep

Tel: +90 342 215 7760

Faks:+90 342 215 1015

Kime: Sn. Ali ŞAHAN

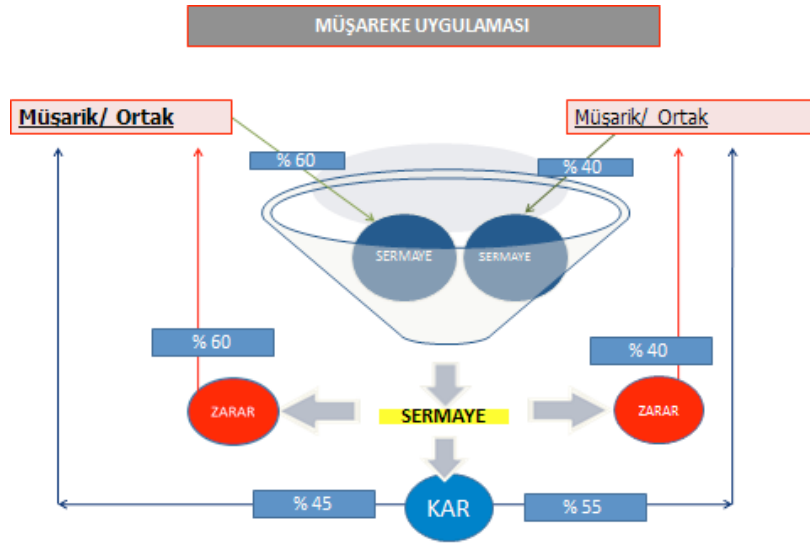
e-posta:ali.sahan@xxxxbank.com.tr

Adres değişikliğine dair yapılan tüm bildirimler usulüne uygun bildirimin yapılmasından sadece bir ay sonra etkili olur.

2.2.2 Müşareke

Faizsiz bankalar, başlıca iki ortaklık yöntemini kullanırlar. Bu ortaklıklardan birincisi *sermaye ortaklığı (müşâreke)*, ikincisi ise *emek-sermaye ortaklığı (mudârabe)* diye isimlendirilir. Faizsiz bankacılıkla ilgili eserlerde, daha çok emek-sermaye ortaklığı yerine *mudârabe*, sermaye ortaklığı yerine *müşâreke* kavramları kullanılır(Bayındır, 2005:57).

Sermaye ortaklığı (*müşâreke*); iki veya daha fazla şahsın belirli bir miktar sermaye koyarak, birlikte iş yapmak ve meydana gelecek kâr veya zararı paylaşmak üzere kurdukları ortaklığa denir(Hammad,1996:318).

Şekil 2: Müşâreke Ortaklığı Çalışma Mekanizması

Faizsiz bankalar, katılma hesaplarında biriken sermayeyi ya doğrudan kendi kurdukları şirketleri aracılığıyla ya da diğer işletmelerle ortaklıklar kurarak değerlendirirler. Bu ortaklıklar süre, amaç ve kapsama göre farklılık gösterir(Bayındır, 2005:57).

1. Kendi Şirketlerinde Sermayelerini Değerlendirmeleri

Bankalardan bir kısmı, kendileri şirketler kurarak sermayeyi yatırıma dönüştürürler. Bu tür şirketlerin finansmanı ve yönetimi bankanın sorumluluğunda olur; yöneticiler sermayeyi banka adına işletir. Tarım, sanayi, inşaat, ticaret veya hizmet gibi çeşitli alanlarda getirisi yüksek, risk oranı düşük projelere yatırım yapılır. Projede, öz sermaye kullanılmayıp yalnızca mevduattan yararlanılmışsa, banka hesap sahipleri açısından bilgi, deneyim ve emek katkısında bulunarak sermayeyi çalıştıran işletmeci (*mudârib*) durumunda olur. Mudârin hesaplarıyla birlikte öz sermayeden de yararlanılmışsa banka hem işletmeci hem de sermayedâr konumunda kabul edilir(Uveymir, 1986:322). Şayet katılma

hesaplarıyla birlikte öz sermayeden de yararlanılmışsa, kâr ve zarar bu durum dikkate alınarak paylaşılır. Projenin gerçekleştirilmesi sürecindeki giderler çıkıldıktan sonra, kâr veya zarar belirlenir. Önce projede kullanılan ana sermaye hesaplanır, daha sonra -eğer mevcut ise- kâr, hesap sahipleri ve kurucu ortakların sermayeleri oranında taksim edilir. Öz sermayenin payına düşen kâr, doğrudan bankanın hesabına kaydedilir. Katılma hesaplarına düşen paydan, banka mudârib sıfatıyla kendi payını aldıktan sonra, arta kalan kısım, hesap sahiplerine kâr olarak dağıtılmak üzere katılma havuzuna aktarılır(Bayındır, 2005:58).

2. Başkaları ile Kurdukları Ortaklıklar Aracılığıyla Sermayeleri Değerlendirmeleri

Faizsiz bankalar diğer girişimcilerle ortaklıklar kurarak da sermayeyi değerlendirmektedir. Banka, bir finans kurumu olarak finansman desteği talebinde bulunan gerçek veya tüzel kişilerin, bütün yahut bir kısım faaliyetine ya da belirli bir parti malın alım-satımından ibaret işlemine kâr ve zarara katılma şeklinde ortak olabilir. Bankanın diğer işletmelerle kurduğu ortaklıklar “sürekli” olabileceği gibi “belirli bir süreyle sınırlı” da olabilmektedir.

Sürekli Ortaklık; Banka ile sermaye desteği talebinde bulunan işletmeler arasında kurulan ve ortaklık konusu projenin gerçekleşmesine kadar sürmesi planlanan ortaklığa, *sürekli* veya *sabit ortaklık* adı verilir. Bu ortaklık türünde *banka* ve *işletmeci* olmak üzere iki taraf yer alır. Banka sermaye desteği karşılığında, kullandırmayı vaadettiği sermayenin miktarı oranında, işletmenin mülkiyetine yahut hisse senetlerine ortak olur. Böylece işletmenin yönetimine, dolayısıyla meydana gelecek kâr ve zarara hissesi oranında katılma hakkı kazanır. Ancak bankaların asıl kuruluş amacı işletmecilik olmadığından, sermaye desteğinde bulundukları ortaklıkların yönetimi ve projelerinin yürütülmesinde etkin görev almazlar. Yönetime katılma ve hesapları her an inceleme hakları saklı kalmak kaydıyla, işletmenin idaresi ve projenin yürütülme işini diğer ortağa bırakırlar. Günümüzde bu tür ortaklık şekline *hususî ortaklık*, *iç ortaklık* veya *kâr ve zarara katılma yatırım ortaklığı*; şirketin yönetimini üstlenen ortaklığa da *yönetici ortaklık* adı verilmektedir(Bayındır, 2005:60).

Mülkiyetin Devri ile Sona Eren Ortaklık; Bazı durumlarda banka ile proje sahibi arasında bir projenin yürütülmesi ve oluşacak kârın paylaşılması üzerine kurulan ortaklığa ek olarak, belli bir süre sonra bankanın ortaklıktaki haklarının yönetici ortağa devrini ön gören sözleşme de yapılır. Bu sözleşme, ortaklığın banka açısından belli bir süre sonra nihayete ermesini amaçladığından, bu ortaklık türü *mülkiyetin devriyle sona eren ortaklık* şeklinde isimlendirilir(Vâil, 2000:12).

Mülkiyetin devriyle sona eren ortaklık, bankalarla çeşitli alanlarda faaliyet gösteren kişi veya kuruluşların, özellikle araç gereç ve ekipman ihtiyaçlarını faizsiz finansman yöntemiyle karşılamak amacıyla baş vurdukları bir ortaklık yöntemidir(Faysal, 1993:19). Banka, sunulan projeyi değerlendirip kâr edeceği kanaatine varırsa, projeye anlaşılan oranda sermaye desteği sağlar. Böylece, söz konusu projenin mülkiyetine sermayesi oranında ortak olur. Ancak, bu ortaklık diğer ortaklık

sözleşmelerinden farklı olarak, projenin belirli aşamasından sonra, bankanın hisseleri üzerindeki mülkiyet hakkının diğer ortağa devrini, diğer ortağın da bunu kabul etmesi şartını içerir. Banka, anlaşma gereği, söz konusu projenin hayata geçirilmesi sürecinde yönetime katılma, hesapları takip etme hakkını elinde tutar. Ancak, genelde bankalar pasif durumda kalıp işin yönetimini diğer ortağa bırakırlar. Projeden elde edilen gelirin paylaşılması esnasında, belirli aralıklarla hesaplanan kâr, her ortağa hissesi oranında taksim edilir. Hisselerin azalması oranında kârdan bankaya düşen pay da azalır, diğer ortağın payı aynı oranda artar(Cemil,1996:142).

Sermaye Ortaklığı(Müşareke)'nın bankalar, hesap sahipleri ve diğer kişiler açısından birçok önemi vardır. Bunları sıralayacak olursak(Şelebi, 2001:283);

- ✓ Tasarrufları faizli yöntemle yatırıma dönüştürülme zorunluluğundan kurtarır.
- ✓ Elinde ihtiyaç fazlası tasarrufu bulunup da sağlık sorunu, ticarî bilgi ve beceri eksikliği veya iş yoğunluğu vb. nedenlerle değerlendirme imkânından yoksun olanlara, tasarruflarını değerlendirme imkânı sağlar.
- ✓ Faizli çalışmaları için geleneksel bankalara mesafeli davranan halkın birikimlerinin, ekonominin hizmetine sunulmasına zemin hazırlar.
- ✓ Sermayenin değerlendirilmesi ortaklık esasına dayandığından, bu uygulama tasarruf sahipleri, banka ve girişimcilerin kader birliği etmelerine yol açar. Menfaatler ortak olduğundan, küçük bir sarsıntı veya piyasanın bozulmasında sermaye sahipleri bankayı, banka da girişimcileri yüz üstü bırakamaz.
- ✓ Menfaat ve riskten ortaklıktaki pay oranında etkilenme ilkesi gereği, gerek sermaye sahipleri bankayı, gerekse banka sermaye desteğinde bulunacağı müteşebbisleri seçerken, muhatapların borç ödeme gücü ve iş deneyimi yanında ticarî ahlâkına da dikkat ederler. Bu sayede, tasarrufları verimli ve dürüst çalıştıran bankalarla, toplumsal ve ticarî ahlâk sahibi iş adamları ödüllendirilip teşvik edilmiş olur.
- ✓ Uzun süreli ortaklık kurma arzusunda olmayan banka ile iş adamlarına, projelerini mülkiyetin devriyle son bulan ortaklık yöntemiyle hayata geçirme imkânı verir.
- ✓ Ortaklığın verdiği yetkiler sebebiyle, banka yönetici ortaklığı takip, teftiş ve yönlendirme imkânına sahiptir. Bu durum, sermayenin verimsiz projelerde ve yanlış şekilde değerlendirilmesini engeller.

2.2.3 Leasing(Finansal Kiralama, İcare)

European Leasing Association tarafından yapılan tanıma göre; Leasing (Finansal Kiralama), belirli bir süre için leasing veren (kiralayan) ile leasing alan (kiracı) arasında yapılan ve leasing alan tarafından seçilip leasing veren tarafından üreticisinden satın alınan malın mülkiyetini leasing verende,

kullanımını ise belirli bir kira karşılığında leasing alanda bırakan bir anlaşma türüdür(Yıldırım, 1993:35).

Finansal kiralama; taşınır ve taşınmaz malların 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu hükümleri çerçevesinde, özel finans kurumu tarafından temin edilerek kiraya verilmesidir(Eken, 2005:5).

Şekil 3: Leasing Mekanizması

Arazilerin paylaşılmaya başlaması ile tarihte ilk kiralama örnekleri, kıymetli tarlaların, mülkiyet hakkı tarla sahibinde kalmak şartıyla, belli bir kira karşılığı kiracı tarafından ekip biçilmesine izin verilmesi ile ilk çağlarda görülmeye başlamıştır. Ayrıca Fenikeli'lerin gemi kiralaması yolu ile ticaretin finansmanına gittikleri öne sürülmektedir. Günümüz uygulamalarına benzer finansal kiralamanın ilk örneği ise 1846 yılında İngiltere'de müzik aletleri satan bir firmanın, bir piyanosunu bu yöntemle kullanırmaya başlamasıdır. Daha sonraları da İngiliz Demir Yolları Şirketi'nin kömür ve taş ocakları işletmelerine vagon kiralaması işleminde de finansal kiralama yöntemi kullandığı görülür(Uçar, 1994:137).

Faizsiz bankalar bugün leasing de denilen kiralama yoluyla da müşterilerine fon kullanırmaktadırlar. Kiralama usulünün günümüzde gittikçe önem kazandığı bilinmektedir. Kiralama, daha çok orta ve uzun vadeli bir finansman metodudur. Kiralama, kiraya veren ile kiralayan arasındaki anlaşma üzerine kurulmaktadır. Anlaşmada kiranın bedeli ve süresi belirtilmelidir. Kiralanan malın mülkiyeti malın sahibi olan faizsiz bankadır. Kiralayan müşteri maldan faydalanmaktadır. Buna karşılık bir kira bedeli ödemektedir. Kiralama müddeti malın kullanabilirlik ölçüsüne göre 5 ila 15 yıllık olarak değişebilir. Menkul ve gayrimenkul finansmanında kullanabilen kiralama yöntemi, günümüz ekonomilerinde daha çok modern teknolojiye daha kolay yollarla sahip olabilmek amacıyla kullanılmaktadır. Mesela katılım bankaları bir gayrimenkulü, bir tezgâhı müşterisine kiraya verebileceği gibi, modern teknolojinin yeni bir ürününü, mesela bir iş makinesini müşterisine verebilir. Normal olarak kendi imkanlarıyla iş makinesine sahip olmayan müşteri böylece kolay ve ucuz bir şekilde iş makinesini elde etmiş olmaktadır(Küçükkocaoglu, 2005:12).

Bir yatırımın değerinin ona sahip olmaktan değil de, kullanım hakkını elde etmekten geldiği fikrinin yaygınlaşması ile birlikte varlıkların kullanım haklarının devri anlamına gelen kiralama, işletmeler tarafından faaliyetlerinde kullanılacak varlıkların elde edilmesinde giderek daha sık kullanılan bir yöntem olmuştur. Kiralama ile kiralamaya konu olan varlığın hukuki sahibi ve ekonomik sahibi birbirinden ayrılmış olmaktadır(Türkmenoğlu, 2007:55).

Finansal kiralama işlemlerinde; sözleşme süresi sonunda malın kiracının mülkiyetine geçeceği sözleşmede belirtilir. Devir işlemleri menkullere göre devir arz eder. Bu devir işlemleri şu şekilde gerçekleşir(Türkmenoğlu, 2007:55).

- ✓ Makine ve teçhizat; sözleşme süresi sonunda sembolik devir bedeli tahsil edilir. Bu bedele bir devir faturası kesilir ve devir işlemi tamamlanmış olur.
- ✓ Gemi; sembolik devir bedeli tahsil edilir. Gemi siciline gerekli işlemler tamamlanır. Devir faturası kesilir ve devir işlemi tamamlanmış olur.
- ✓ Araç; sembolik devir bedeli tahsil edilir. Noter satışı yapılır. Plaka, ruhsat devir işlemleri tamamlanır. Ardından devir faturası kesilir ve devir işlemi tamamlanmış olur.
- ✓ İş makinesi; diğerlerinde olduğu gibi sembolik devir bedeli tahsil edilir. Noter satışı yapılır. Tescil plaka değişiklikleri için işlemler tamamlanır. Ardından devir faturası kesilir ve devir işlemi tamamlanmış olur.
- ✓ Bina, sözleşme süresi sonunda sembolik devir bedeli tahsil edilir. Tapu Sicilinde satışı yapılır. Ardından devir faturası kesilir ve devir işlemi tamamlanmış olur.

2.2.4 Mudârabe

Mudârabe, “D-R-B” kökünden gelen ve “mufâ’ale” babından Arapça bir kelimedir. “D-R-B” kökü; gitmek, uzaklaşmak, akrep sokmak, para basmak, tâcir veya savaşçı olarak yeryüzünde dolaşmak ve beslenmek için uğraşmak anlamlarını ifade etmektedir. Iraklıların (Hanifeler) *mudârabe*, Hicazlıların (Şâfiî ve Mâlikîler) ise *mukâraza* veya *kırâz* olarak isimlendirdiği bu ortaklık türü, İslam öncesi devirlerde de uygulanmakla birlikte, bu isimlerle anılması daha sonraki dönemlerde olmuştur(Serahsi, 1972:117).

Önde gelen Hanefî fakîhlerden Serahsî (1972:120) de, *el- Meksûr* adlı eserinin yaklaşık bir cildinde *mudârabe* konusuna yer vererek, kitabın yazıldığı dönemlerde bu ortaklık türünün yaygınlığı

hakkında bizlere ipuçları vermektedir. Serahsî, bu ortaklık türüne ayırdığı cildin başında şunları ifade etmektedir:

“Mudârabe mübah bir akittir. Çünkü insanlar bu ortaklığa ihtiyaç duymaktadırlar. Çoğu kez sermaye sahipleri kârlı bir ticarî aktiviteye güç yetirememeleri ve böyle bir aktiviteye imkânları olanların da sermaye bulamamaları söz konusu olmaktadır. Kâr ancak bu ikisi ile yani sermaye ve ticarî aktivite ile mümkün olmaktadır. Bu akde cevaz vermekle iki tarafın da amacı gerçekleşmiş olur.”

Mudârabe ortaklık türünde, ortaklık fiilen başlamadan önce sermaye miktarı, kâr dağılımına ilişkin şartlar ve mudâribin sermayeyi işletirken sahip olduğu yetkiler gibi konuların karara bağlanması gerekir. Mudârib belirlenen şartlar çerçevesinde sermayeyi işletmeye başlar(Gedikli, 1998:127).

İktisat tarihçilerine göre *mudârabe* ortaklığını, ortaçağın diğer ortaklık türlerinden ayıran en önemli unsurlardan biri de, zarar halinde işletmecinin sorumluluk taşımamasıdır. Mudâribin kasıt veya kusuru bulunmadığı müddetçe zarara, prensip olarak sermaye sahibi katlanır. Mudâribin zarara katlanması ise sadece emeğinin karşılığını alamaması şeklinde olur. *Mudârabe*, bu özelliği ile iktisat tarihinde “sınırlı sorumluluk” olarak bilinen bir anlayışın doğuşuna katkıda bulunmuştur(Gedikli, 1998:161).

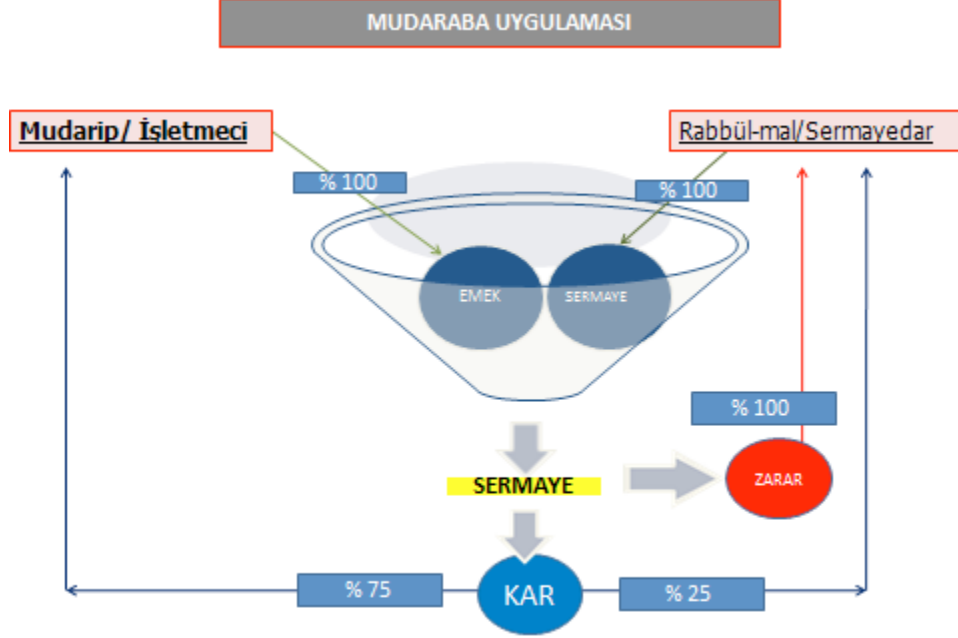
Mudaraba sözleşmesinde bulunması gerekenler genel olarak şu şekilde belirtilmektedir(Özsoy, 1987: 109):

- ✓ Rabbü'l malın tevkile, mudaribin de vekâlete ehliyetleri şarttır.
- ✓ Kurulacak şeyin veya anaparanın şirket sermayesi olabilecek özelliklere sahip olması gerekir (Para veya nakte çevrilebilecek kıymetli evrak veya maden vb.).
- ✓ Tarafların kârdan hisselerinin oranı mudaraba aktinin yapıldığı anda belirlenmesi, yani 1/2, 2/3 gibi oranlarda kâr hisselerinin tayin edilmesi gerekir.
- ✓ Belirli bir tutar tayin edilmesi uygun değildir. Mudaribin payının kârdan verilmesi şarttır. Dolayısıyla bu hissenin; anaparanın veya anapara ile birlikte kârın bir kısmından verilmesi uygun olmaz.
- ✓ Akid zamanında sermayenin miktarının belirtilmesi ve onun emek sahibine verilmesi gerekir.
- ✓ Mudarabada; Fon sahipleri (rabbü'l-mal), Özel Finans Kurumları (birinci mudarib) ve müteşebbis (ikinci mudarib) olmak üzere ortak sayısı üçtür.

Rabbü'l-Mal: Sermayenin sahibi olan mudi.

İkinci Mudarib veya Amil: Sermayeyi çalıştıran nihai yatırımcı veya müteşebbis.

Birinci Mudarib veya Amil: İki taraf arasında aracı, amil veya ikinci mudarib ile müşterek ve sermayelerin vekili olmak sıfatıyla Katılım Bankası.

Şekil 4: Mudârabe Ortaklığı Çalışma Mekanizması

Mudâraba, 1980’li yıllarda özellikle ABD’de büyük bir başarı ile kendine uygulama alanı bulan Venture Capital’e (Risk Sermayesi) benzetilmektedir (Erol, 1992:28-32). Venture kapitalisti (risk sermayesi sağlayan kurum) geleneksel bankalardan ayıran üç faktör vardır. Birincisi, banka borç verme kararında, müracaatta bulunanın kredibilitesini baz alırken venture kapitalist teklif edilen projenin potansiyel kârlılığına dikkat etmektedir. Bu yüzden teminatları bulunmayan fakat ekonomik olarak umut veren bir projeye sahip bir girişimci, normal banka kredisi temin edemezken, venture kapitali elde edebilir. İkincisi, geleneksel bankalar verdikleri krediler üzerinden faiz kazanırken venture kapitalist kârdan pay almaktadır. Üçüncüsü, bankaların aksine, venture kapitalist taahhüt ettiği projelerin yürütülmesinde, çoğunlukla yer almaktadır. Bu kimi zaman idari know-how sunmak şeklinde olmaktadır(Kuran, 1986:309).

Mudâribin işletmedeki tasarruf yetkisine göre iki çeşit mudârabe söz konusudur: *Mutlak* (sınırsız) ve *mukayyed* (sınırlı) mudârabe. Mecelle’de bu *mudârabe* türleri şöyle tanımlanmıştır:

Mutlak mudârabe’de sermaye sahibi (rabbu’l-mâl), sermayeyi işletme konusunda işletmeciye (mudârib) herhangi bir kısıtlama getirmez. Bu tür *mudârabe*’de sermaye sahibi, “kendi görüşünle

hareket et” diyerek işletmeciye, sermayeyi işletim konusunda tam bir özgürlük tanır. Bu tür *mudârabe*’de mudârib, yatırım yapacağı sektör, bölge, alım-satım şekilleri vb. tüm konularda tamamen serbesttir. Ortaklığın bu şekilde kurulması, mudâribe büyük imkânlar sağlar. Bunların en önemlisi de, mudâribin birden fazla sermayedarın sermayesini birleştirebilme imkânına sahip olmasıdır. Bundan dolayı, aksi kararlaştırılmadığı müddetçe, İslam hukukunda bir sermaye havuzu oluşturulmasına karşı herhangi bir engel yoktur. Ayrıca mudâribin toplamış olduğu bu sermayeyi kendi kullanabileceği gibi alt mudârabe yoluyla üçüncü şahıslara da kullandırma imkânı vardır ki bu durum, basit bir *mudârabe* ortaklığının büyük bir bankaya dönüşmesine imkân veren önemli bir özelliktir(Serahsi, 1972:18).

Sınırlı mudârabe’de ise sermayedar, mudâribe bazı konularda kısıtlamalar getirir. *Sınırlı mudârabede* işletmeci, sermaye sahibinin tüm şartlarına uymak zorundadır. Aksi halde *mudârabe* akdi bozulmuş olur ve zarar söz konusu ise mudârib, tüm zararı tazmin etmek zorundadır. *Mudârabe* ortaklığında iki tarafın da Müslüman olma zorunluluğu yoktur. Ancak Müslüman bir kimsenin sermaye sahibi olması halinde, İslam’a göre alınıp-satılması haram olan şeylerin ticaretine engel olması gerekir. Aynı şekilde Müslüman kişinin mudarib olması halinde de gayrimüslim sermayedarın İslam’a göre haram olan bir malın ticaretini talep etmesi halinde böyle bir şartı kabul etmesi söz konusu olamaz(Serahsi, 1972:19).

Güven esasına dayanan ve zararın sermayedara ait olduğu bu ortaklık türü, aynı zamanda iş gücü ihtiyacının karşılanmasında da önemli bir yere sahiptir. Müslümanların kullandıkları bu iş ortaklığı türü, zamanla Avrupalı tâcirler tarafından da benimsenmiş ve *commenda* adı altında asırlarca Avrupa pazarlarında uygulanmıştır. *Mudârabe* ile *commenda* arasındaki organik bağ zamanla unutulsa da, aralarındaki var olan benzerlik bu gerçeği kanıtlayacak kadar büyüktür. Her iki ortaklık türünün de fâizsiz ve güvene dayalı olması, bir tarafın sermaye, diğer tarafın iş gücüyle ortaklığa dahil olması, sermaye sahibinin, işletmecinin yetkilerini önceden belirleyebilmesi, genellikle kârın $\frac{3}{4}$ ’ünün sermayedara, $\frac{1}{4}$ ’ünün ise işletmeciye verilmesi, işletmecinin ihmal ve hatası olmadıkça zararın sermayedar tarafından karşılanması ve buna karşılık işletmecinin sadece emeğinin karşılığını alamamak şeklinde zarara ortak olması ve ortaklığın ömrünün, yatırımın yeniden nakde dönmesi ile sona ermesi aralarındaki en önemli benzerlik noktalarıdır(Kumaş, 2006:381).

2.2.5 Selem ve İstisna

Nakit ihtiyacı duyan bir firmanın ya da şahsın henüz üretmediği standart bir malı (hububat, bakliyat, un, kağıt, demir, çimento vs.) ileri bir vâdede teslim etmek üzere peşin bedelle satmasına selem denilir. Örneğin nakit sıkıntısı yaşayan bir çiftçi hasat zamanı eline geçecek çayı hasat zamanı

gelmeden evvel fabrikaya satarak sıkıntısını aşabilir. Aynı şekilde bir fabrikatör üretmediği misli malları (örneğin yumurta) önceden peşin bedelle satarak nakit sıkıntısını aşabilir(Aktepe, 2013:49).

Selem sözleşmelerinde olmayan bir şeyin satılması söz konusudur. Bu da selem hakkında kuşkuyla yol açabilmektedir. Hâlbuki satılan malın niteliği, miktarı ve teslim vadesi belirlenmiştir. Satıcı vade dolduğunda söz konusu mala sahip değilse piyasadan aynı nitelikte malı bulup teslim etmek zorundadır. Bu işlem taksitli satımın tersidir. Yani nasıl mal peşin para vadeli satış meşru ise para peşin mal vadeli satış da meşrûdur(Aktepe, 2013:50).

Ödeme nakit olarak tamamen veya kısmen sözleşme anında yapılmış, alışveriş bitmiştir. Ancak satın alınan varlığın teslimatının önceden belirlenmiş tarihe kadar ertelendiği bir alım-satım işlemidir. Modern faizsiz bankacılıkta, paralel seleme izin verilmiştir. Paralel selemde finansörün ikili rolü bulunmaktadır. Bir yandan satıcı konumunda olup, diğer yandan başka birisiyle yapacağı sözleşmede ilk sözleşmedeki malın özelliklerini taşıyan malların satın alınması için alıcı konumundadır.

İstisna akdi; yapım gerektiren ürünleri konu alır. Bu sözleşmelerde ürünün yapım malzemeleri de taahhütte bulunan tarafından temin edilir. Taahhütte bulunanın bizzat işi yapıp yapmaması akde bağlıdır. Yani taahhütte bulunan işi başkasına da yaptırabilir. Yapılacak ürünün niteliklerinin, miktarının, işin ve bedelinin vâdesinin belirlenmesi gerekir. Mal istenen nitelikleri hâiz olmazsa işveren muhayyerlik hakkına sahip olur. Yüklenici yaptığı işin kusurlarından sorumludur. Sorumsuzluk şartı ileri süremez. İstisna akdinde bedelin peşin olma şartı yoktur(Aktepe, 2013:51).

İstisna'nın Selem'den farklı yönü; malın ve bedelin gelecekte verilmesini içermesidir. Selem'de bedel işin başında ödenmekte, mal ise ileri bir tarihte teslim alınmaktadır(Zarqa, 1997:232).

İstisna sözleşmesinde, satıcı taraf sahip olduğu materyallerden, özellikleri ve fiyatı belirlenmiş bir malın imalatını (ya da inşasını) üstlenir ve bunu gerçekleştirip, alıcıya teslim eder. İstisnada, finansal aracılık mümkündür. Fakat finansal aracılığın yapılabilmesi için, malı teslim alacak tarafın, sözleşmenin karşı tarafına (finansal aracıya), malın üretimi için finansal aracının başka birisiyle de istisna anlaşması (paralel istisna) yapmasına izin vermesi gerekmektedir. Bu durumda, finansal aracı kurum, istisna sözleşmesi çerçevesinde bir varlığın yapımını (imal ya da inşa edilmesini) üstlenip, başka bir tarafla gerçekleştireceği, alt bir sözleşmeyle de, sözleşme konusu varlığın yapımını gerçekleştirebilir.

2.2.6 Teverruk

Nakit bulmak amacıyla bir şahıstan vâdeli olarak alınan malı bir başka şahsa peşin satmaya “teverruk satışı” denilir(Aktepe, 2013:109).

Katılım bankasının müşterisine vâdeli bedelle sattığı mal, söz konusu müşteri tarafından başkalarına peşin satılabilir. Örneğin bankadan murâbaha ile alınan bir araç peşin bedelle üçüncü taraflara satılabilir. Bu durumda banka müşterisi nakde ulaşmış olur ki bu işleme teverruk denilir. Bunun gayr-ı meşrû olduğu söylenemez. Bununla birlikte katılım bankaları aracılığıyla emtia borsalarından mal alıp satarak yapılan teverruk satışının normal bir alım satım olduğu da iddia edilemez. Yani nakit ihtiyacı duyan bir firmaya katılım bankasının emtia borsasından çelik, bakır, platin veya demir alarak vâdeli satması ve daha sonra firmaya vekâleten söz konusu emtiayı yine borsada nakit satarak müşterisini paraya ulaştırması normal bir alım satım işlemi değildir. Fakat normal olmamak dinen gayr-ı meşrû sayılmayı gerektirmez. Sadece alışılmış olmadığı anlamına gelir. Bu sebeple katılım bankalarının bu işlemi yapabilmeleri için nakit ihtiyacının neden kaynaklandığı ve nakit bulunmazsa firmanın ya da bireyin yaşayacağı sıkıntının boyutu gözönünde tutulmaktadır. Burada zarûretler mahzurlu şeyleri mübah kılar kaidesi ile “kolaylaştırınız zorlaştırmayınız” ilkesi nazar-ı itibara alınmaktadır. Ayrıca muâmelâtta kolaylaştırıcı yorum esastır(Aktepe, 2013:111).

Şahısların ve firmaların yaşadıkları nakit problemleri çeşitli gerekçelere dayanmakta ve nakit sıkıntısı aşılmadığı takdirde sonucu da farklı olabilmektedir. Örneğin şahısların bireysel arzuları ya da kurumların hayati olmayan sebeplerle oluşan nakit problemlerini teverruk yoluyla aşmaya çalışmak ihtiyaç halleri için uygun görülebilecek bir akdi istismar etmek anlamına gelir. Ancak eğer nakit sıkıntısı gerçek bir sebebe dayanıyorsa hatta firmalar için hayâtî ehemmiyet taşıyorsa teverruk yapmak da bir beis olmasa gerektir. Hatta böylesi hallerde teverruk yapmak daha evlâdır. Zira aksi halde nakit sıkıntısını aşmanın yegâne yolu fâizle borçlanmak olmaktadır. Şahıs ya da firmaların fâize girmek yerine meşrû gerçek alım satımlarla nakde ulaşmaları İslâm hukûku bakımından anlayışla karşılanmaktadır(Aktepe, 2013:111-112).

2.2.7 Sukuk

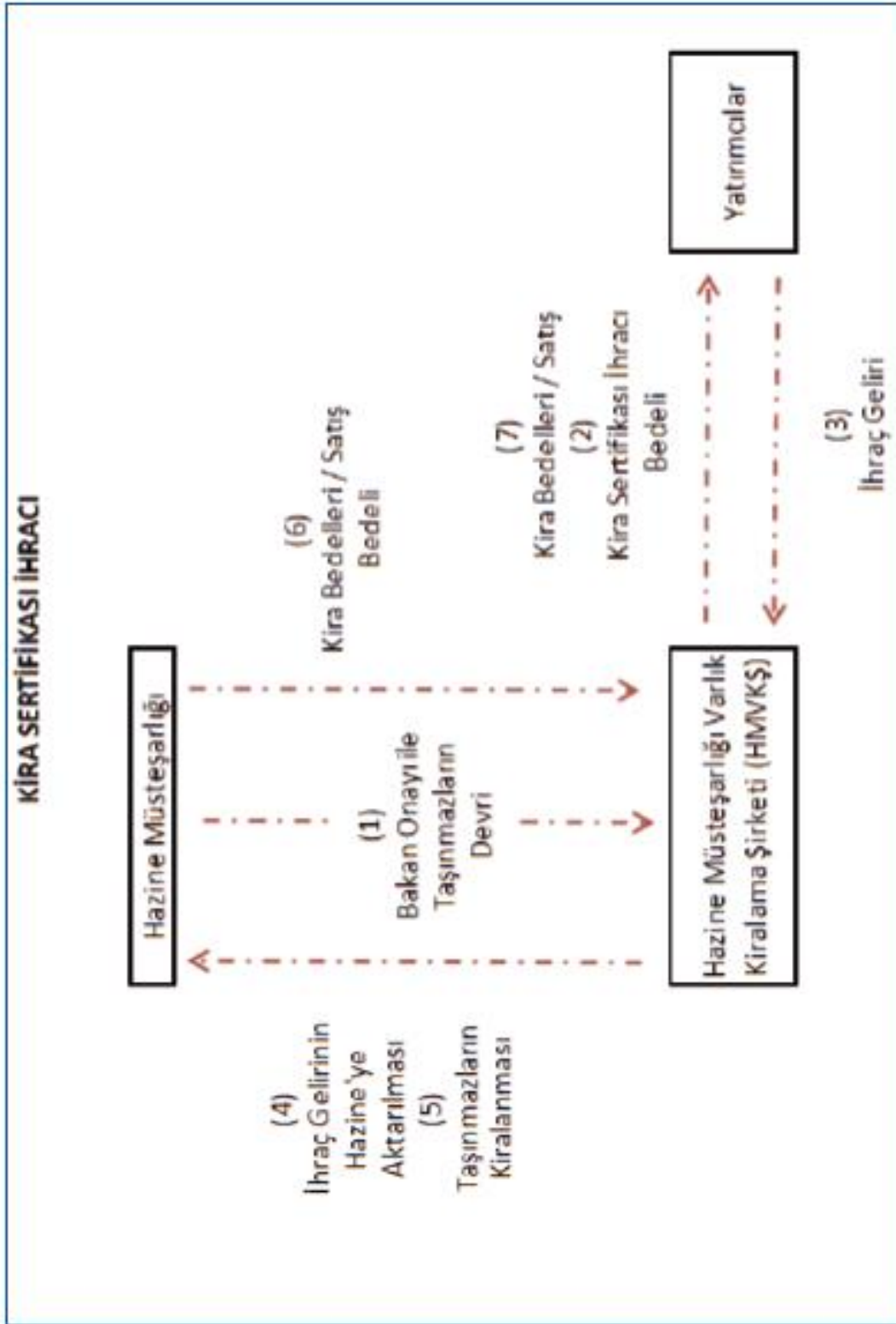
Devletlerin ve anonim şirketlerin faiz karşılığı borçlanacakları finansal enstrümanlar vardır. Tahvil ve hazine bonusu bunlardan ikisidir. Böylece faiz geliri elde etmek isteyenlere de bir yatırım aracı sunulmuş olmaktadır. İslâmî finansta ise faizle borçlanmak zaruret hali dışında meşrû değildir. Bu sebeple devletlerin ve İslâmî hassasiyet taşıyan büyük kuruluşların ticârî işlemler yoluyla nakit temin etmeleri ve faizsiz gelir elde etmek isteyenlere de bir yatırım aracı sunmak amacıyla sukuk(kira sertifikası) ihracı gündeme gelmiştir(Aktepe, 2013:147).

Sukuk, finansal sertifikanın Arapça ismidir ve faizsiz bono olarak adlandırılmaktadır. Sabit getiri, faiz taşıyan bonolara İslamiyet'te izin verilmemiştir. Bu sebeple sukuk(kira sertifikası) faiz ödemeyi veya faiz masrafı yüklemeyi yasaklayan İslam hukuku prensiplerine uyan menkul kıymetlerdir. İkincil piyasada işlem görüp görmemelerine göre sınıflandırılan finansal varlıklardır. Faizsiz ürünlerin tümüne yönelik sukuk(kira sertifikası) çeşitleri vardır. En yaygın kullanım alanları olan “icara sukuk”, “mudaraba sukuk”, “muşaraka sukuk” ve “istisna sukuklarıdır”.

Sukuk ticari bir varlığın menkul kıymetleştirilerek sertifikalar aracılığıyla satımıdır. Bu sertifikalardan alanlar söz konusu varlığa ellerindeki sertifikalar oranında ortak olurlar. Dolayısıyla söz konusu varlığın geliri de onlara ait olur. En basit şekliyle böyle izah edebileceğimiz sukuk işlemlerinin farklı sözleşmeler (ortaklık, kira, murabaha, yatırım vekâleti) için farklı usullerle kullanılabileceğini de ifade etmeliyiz. Uygulamada en fazla icâre sukukuyla karşılaşilmektedir. İcâre sukuku şöyle işlemektedir(Aktepe, 2013:147-148):

- ✓ Varlık kiralama şirketi, sukuk(kira sertifikası) ihraç eder.
- ✓ Yatırımcılar parayı öder ve sukuk(kira sertifikası) alırlar.
- ✓ Kaynak kuruluş varlıklarını varlık kiralama şirketine satar.
- ✓ Satış bedelini varlık kiralama şirketinden alır.
- ✓ Varlık kiralama şirketi, kaynak kuruluştan aldığı varlıkları yine kaynak kuruluşa kiralar.
- ✓ Dönemsel olarak kira alır.
- ✓ Aldığı kirayı sukuk(kira sertifikası) sahiplerine varlıktaki ortaklıklarına göre dağıtır.
- ✓ Varlık kiralama şirketi, satın aldığı varlıkları, başlangıçta anlaşılan vadede kaynak kuruluşa geri satar.
- ✓ Varlıkların satış bedelini alır.
- ✓ Aldığı tutarı sukuk(kira sertifikası) sahiplerine dağıtır.

Devletlerin ya da büyük şirketlerin finansman bulmak amacıyla başvurdukları bu tür işlemler yeni bir sözleşme türü kabul edilmekte ve dinen meşrû görülmektedir.

Şekil 5: Hazinenin İhraç Ettiği Sukuk (Kira Sertifikası) İşlem Akışı

III.BÖLÜM

KATILIM (FAİZSİZ) BANKACILIĞININ TÜRKİYE’DEKİ DURUMU VE TÜRKİYE EKONOMİSİNE KATKILARI

Tüm dünyada olduğu İslami Bankacılık yani diğer bir ismi ile Faizsiz(Katılım) Bankacılık Türkiye’de de mevcudiyetini kabul ettirmiş ve her geçen gün gelişmesini devam ettiren bir bankacılık sektörü haline gelmiştir. Dünya’ya nazaran Türkiye’deki faaliyet tarihi çok eskilere dayanmasa da 50 yıllık bir geçmişinin olduğu söyleyebilmek mümkündür.

3.1 Özel Finans Kurumlarının Kuruluşu

Faizsiz (Katılım) bankacılığın Türk hukukunda aldığı ilk söylemi olan “Özel Finans Kurumları” üzerindeki ilgiler 1960’lı yıllara dayanmaktadır. İlgilenmelerin sonucu ortaya çıkan ilk teşebbüsler daha çok küçük düzeyde kalmışlardır. Türkiye’de kâr zarar ortaklığına dayalı çalışan ilk banka DESİYAB (Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası)’dır. DESİYAB Avrupa’daki işçilerin tasarruflarını yatırıma dönüştürmeyi amaçlayarak 1975 yılında kurulmuştur. Ancak 1978 yılından sonra faizli olarak çalışmaya başlamış ve kuruluşun amacında değişiklikler yapılmıştır(Sevilgen, 2005:24).

Dünyada çeşitli ülkelerin 1980 yılına kadar faizsiz bankalar kurmaları ve kısa zamanda başarı elde etmeleri, Türkiye’de de faizsiz çalışabilecek banka kurulabilmesi için teşebbüsleri hızlandırmıştır. Türkiye’de 1983 yılında 83/7506 sayılı ve 16 Aralık 1983 tarihli kanun hükmünde kararname ile İslam bankalarının “Özel Finans Kurumları” adı ile kurulmasına izin verilmiştir(Zaim, 1998:213).

ÖFK’lar 25 Şubat 1985 ‘te hukuki statüsünü tamamlamıştır. Ancak, ÖFK’ların kuruluş ve faaliyetleri, 19 Aralık 1999 tarihine kadar 83/7506 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile düzenlenmiştir.1999’dan itibaren 4491 sayılı Kanun ile Özel Finans Kurumları 4389 Sayılı Bankalar Yasası’na tabii olmuşlardır. Bu yasaya tabii olunmasının ardından Bankalar Kanunu’nda değişiklik yapan 12 Mayıs 2001 tarih ve 4672 sayılı Kanunla, bu kurumlarda toplanan tasarrufların güvence altına alınması amacıyla, Özel Finans Kurumları Birliği ve bünyesinde, bu birlik tarafından hazırlanarak yürürlüğe konulan Yönetmelik dâhilinde idare olunmak üzere “Güvence Fonu” oluşturulmuştur (Güvence fonu, daha sonraları 5411 sayılı Kanun ile Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’na devredilmiştir.). Tüm bu hukuki yapı ve gelişmelere Temmuz 2005 döneminde hazırlanan yasa tasarısının 5411 sayılı Bankacılık Kanunu olarak 19 Ekim 2005 tarihinde kabul edilmesi suretiyle 1 Kasım 2005 tarihli 25983 sayılı resmi gazete yayınlanması hukuki düzenlemelere ilişkin son noktayı koymuştur. 5411 sayılı Bankacılık Kanunu 1 Ocak 2006 tarihinden geçerli olmak üzere yürürlüğe konulmuştur(Zaim, 1998:214).

3.2 Türkiye’de Özel Finans Kurumlarının Katılım Bankacılığına Dönüşme Süreci

1980’li yıllardan itibaren Türkiye’de faaliyetlerine başlayan Özel Finans Kurumları 2005 yılında kabul edilen 5411 sayılı Bankacılık kanunu kapsamında Katılım Bankacılığı unvanı ile faaliyetlerini sürdürmeye başlamışlardır.

2005 senesine kadar olan süreç, faizsiz katılım bankacılığının Türkiye’deki kuruluş dönemi olarak kabul edilebilir. 2005’ten sonrası ise ülke geneline yayılma, müesseseleşme ve büyüme sürecinin başlangıcı olarak değerlendirilebilir. Çünkü 2005 yılından bu yana bankacılık sektöründeki şubeleşme politikasına katılım bankaları da katılmışlar ve gelişen istikrarlı ekonomi içerisinde paylarını önemli ölçüde arttırmışlardır. Nitekim 2001 krizi sonrası katılım bankalarının toplam aktif büyüklüğü 1,1 milyar dolar iken 2008 yılı sonu itibarıyla yaklaşık 20 milyar dolara ulaşmıştır(Akyüz, 2009:13). 2014 yılının sonunda ise bu rakam 60 milyar dolara ulaşmıştır(TKBB).

Özel Finans Kurumlarının ticari unvanlarında “Banka” ifadesini yer almaması bu kurumların özellikle yurt dışında yapmış olduğu işlemlerinde bir takım sorunlar yaşamalarına neden olmuştur. Bu gibi nedenlerin de ortadan kaldırılabilmesi adına Özel Finans Kurumları’nın da banka olarak kabul edilmesi için yasada düzenlemeler yapılmıştır.

ÖFK’lara “katılım bankası” adı verilmesinin bu kurumlara olumlu etkileri olmuştur. Bu etkiler şunlardır:

- ✓ ÖFK’ların işlem hacmi ve muhabir ilişkilerinde “banka” ünvanının alınmasıyla artış sağlanmıştır.
- ✓ Halkın kafasındaki “ ÖFK nedir, leasing şirketi mi, yoksa döviz bürosu mu?” gibi sorular son bulmuştur.
- ✓ Bankacılık işlemlerinin bu kurumlardan da yapılabileceği bilgisi “banka” ünvanı sonrasında öğrenilebilmiştir.
- ✓ Katılım bankacılığı kavramının son derece açık ve anlaşılır olmasıyla sistemin daha sağlıklı işlemesi ve herkes tarafından rahatlıkla ve doğru biçimde anlaşılması sağlanacaktır.
- ✓ Katılım bankacılığı ile kayıtdışı ekonomi biraz daha azalacak ve kayıt altına alınan gelirlerin artmasından ötürü devletin daha yüksek vergi gelirine ulaşmasına katkıda bulunulacaktır.
- ✓ Bu tanımlama ile katılım bankaları, yeni bir ruh ve heyecan ile yeni bir süreçte girecek ve bankacılık sektöründeki yerini daha net ortaya koyabilecektir.

ÖFK'lara "katılım bankası" adı verilmesinin bu kurumlara olumlu etkileri olduğu gibi bir takım olumsuz etkileri de olmuştur. Bu etkiler şunlardır:

- ✓ Banka denildiğinde akla gelen en önemli özellik, faiz vermeyi vaat ederek mevduat toplamak ve faiz karşılığında kredi vermektir. Bu nedenle banka ile faiz neredeyse özdeşleşmiştir denilebilir.
- ✓ Faiz alıp vermeyen bir kurumu, banka olarak takdim etmek müşterilerin, banka ile kurum arasındaki farkı algılayamamasına sebep olabilir.

5411 sayılı Bankacılık kanunu ile sadece Özel Finans Kurumlarının değil aynı zamanda Özel Finans Kurumları Birliğinin de ismi değişmiş ve "Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB)" olarak adlandırılmıştır.

3.2.1. Türkiye Katılım Bankaları Birliği ve Görevleri

4389 sayılı Bankalar Kanunu ile ÖFK'ların tabi oldukları mesleki bir kuruluş olan Özel Finans Kurumları Birliği, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun geçici 3. maddesinin 3. fıkrası ile "Türkiye Katılım Bankaları Birliği(TKBB)" olarak adlandırılmış ve bu kanun hükümlerine tabi kılınmıştır.

Türkiye Katılım Bankaları Birliğinin asıl amacı şudur (TKBB, <http://www.tkbb.org.tr/OFKGenel.asp> , 19 Nisan 2007);

Serbest piyasa ekonomisi ve tam rekabet ilkeleri çerçevesinde, bankacılık düzenleme, ilke ve kuralları doğrultusunda katılım bankalarının hak ve menfaatlerini savunmak, bankacılık sisteminin büyümesi, sağlıklı olarak çalışması, bankacılık mesleğinin gelişmesi, rekabet gücünün artırılması amacıyla çalışmalar yapmak, rekabetçi bir ortamın yaratılması ve haksız rekabetin önlenmesi için gerekli kararları almak/alınmasını sağlamak, uygulamak ve uygulanmasını talep etmektir.

İlgili mevzuat gereğince Türkiye Katılım Bankaları Birliğinin görevlerini şu şekilde sıralayabiliriz(TKBB, <http://www.tkbb.org.tr/OFKGenel.asp> , 19 Nisan 2007);

- ✓ Bankacılık ve katılım bankaları ile ilgili mevzuatı izlemek bu konulara ilişkin düzenlemeleri üye katılım bankalarına duyurmak,
- ✓ Meslek ilkelerini belirlemek suretiyle üyelerin birlik ve mesleğin gerektirdiği vakar ve disiplin içinde ekonominin ihtiyaçlarına uygun olarak çalışmalarını sağlamak,
- ✓ İlgili mevzuat uyarınca alınan kararlar ile Kurumca alınması istenilen tedbirlerin uygulanmasını takip etmek,

- ✓ Üyeleri arasında haksız rekabeti önlemek amacıyla gerekli her türlü tedbiri almak ve uygulamak,
- ✓ Katılım bankaları arasındaki ilişkilerde mesleki dayanışmayı güçlendirecek kararlar almak,
- ✓ Kurum ile işbirliği yapmak suretiyle katılım bankaları arasında ortak projelere ilişkin işbirliğini temin etmek,
- ✓ Üyelerin ilan ve reklamlarında uyacakları esas ve şartları tür, şekil, nitelik ve miktarları itibarıyla Kurumun uygun görüşünü alarak tespit etmek,
- ✓ Yurt içinde ve yurt dışında katılım bankacılığını temsil etmek, katılım bankacılığını tanıtmak ve bu konuda kamuoyunu aydınlatmak için çalışmalarda bulunmak,
- ✓ Bankacılık konusunda seminer, sempozyum, konferans ve eğitim programları düzenlemek,
- ✓ Müşteri haklarına dair hükümlerde öngörülen sözleşmelerin şekil ve içeriklerine ilişkin usul ve esaslar ile tip sözleşmelerin uygulanacağı işlemleri, Kurulun uygun görüşünü alarak belirlemek,
- ✓ Üyeler ile bireysel müşterileri arasındaki ihtilafların değerlendirilmesi ve çözüme kavuşturulmasını temin etmek üzere Birlikçe hazırlanan ve Kurulca onaylanan usul ve esaslar dahilinde hakem heyeti oluşturmak,
- ✓ Katılım bankaları ve bankacılığı konularında resmi makam ve kuruluşlara istişari mahiyette mütalaa vermek,
- ✓ Ekonomi, mali sektör ve bankacılık sistemindeki yurt içi ve yurt dışı gelişmeleri izleyerek toplayacağı bilgileri üyelerine ve ilgililere ulaştırmak,
- ✓ Ulusal tasarrufun teşviki için gerekli çalışmaları yapmak ve yetkili mercilere önerilerde bulunmak,
- ✓ Katılım bankalarına ilişkin, gizlilik niteliği taşımayan istatistikî bilgileri toplamak ve kamuoyuna duyurmak,
- ✓ İlgili mevzuat hükümleri saklı kalmak kaydıyla, katılım bankalarının, müşterilere sundukları hizmetler karşılığında tahsil edecekleri komisyon, ücret ve masraflar, açtıkları krediler ve bunlarla ilgili diğer işlemler için uygulayacakları kar payı oranları, komisyon ve ücretler ile katılma hesaplarında kâr ve zarara katılma oranının belirlenmesine ilişkin olarak üye katılım bankalarına yönelik tavsiye kararı almak,
- ✓ Üyelerinin ortak menfaatlerini ilgilendiren konularda yönetim kurulu kararına istinaden dava açmak ve/veya gerekli girişimlerde bulunmak,
- ✓ Kurumca alınması istenilen tedbirleri almak,
- ✓ Birliğin aldığı karar ve tedbirlerin uygulanmasını takip etmek, bunlara zamanında ve tam olarak uymayan üyeler hakkında gerekli müeyyideleri uygulamaktır.

3.3 Türkiye’de Faaliyet Gösteren Katılım Bankaları

Türkiye’de 1980’li yıllardan sonra Faizsiz Bankacılığın Temelini oluşturan Özel Finans Kurumları kurulmuştur. Bunlar daha sonra bir kısmı birleşerek bir kısmı ise isim değiştirerek Katılım Bankacılığına dönüşmüştür.

Tablo 2: Türkiye’deki Katılım Bankaları(Şube ve ATM Sayıları)-(2015)

BANKA ADI	ŞUBE SAYISI	ATM SAYISI
ASYA KATILIM BANKASI A.Ş.	200	1004
TÜRKİYE FİNANS KATILIM BANKASI A.Ş.	282	530
ALBARAKA TÜRK KATILIM BANKASI A.Ş.	207	17
KUVEYT TÜRK KATILIM BANKASI A.Ş.	290	300

Günümüzde mevcudiyetini devam ettirerek faaliyetlerini sürdüren Katılım Bankalarının sayısı 4’tür. Bunlar; Asya Katılım Bankası A.Ş., Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş., Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş., Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.’dir.

Her ne kadar Katılım Bankalarının Sayısı günümüz için dört adet olsa da Türkiye Ziraat Bankası A.Ş., Vakıflar Bankası A.Ş. ve Halk Bankası A.Ş., BDDK’dan katılım bankacılığı açma izinlerini almış ve bu durum Katılım Bankacılığının her geçen gün geliştiğinin bir göstergesi olarak karşımıza çıkmıştır.

3.4 Katılım Bankalarının Türkiye Ekonomisine Sağladıkları Katkı

Katılım bankaları 8 yılda 10 kat büyüme göstermiştir ve katılım bankaları, hızlı büyüme sürecini artırarak sürdürmektedir. Nitekim sektörün 2010 yılı sonundaki toplam aktifleri 43.3 milyar TL’ye, 2014 yılında ise 65 Milyar TL’ye çıkmıştır. 2002’de bankacılık sektöründe yüzde 1.9’luk paya sahip olan katılım bankaları, 2010 yılında %4.3’lük paya 2014 yılında ise %5.3’lük paya ulaşmıştır. Yani faizsiz finans sektörü, 8 yılda 10 kat büyümüş(www.tkbb.org.tr, 15.10.2014).

Makroekonomik açıdan Türkiye’nin gösterdiği istikrarlı performansa paralel olarak bankacılık sektörü de başarılarını sürdürmektedir. Nitekim bankacılık sektörünün toplam aktif büyüklüğü 2013

yılında yüzde 26,4 artışla 1,37 trilyon liradan 1,73 trilyon liraya yükselmiştir. Katılım bankacılığı aktif büyüklüğünün artış eğilimi ise daha da kuvvetlidir. Nitekim katılım bankalarının 2013 yılındaki toplam aktifleri yüzde 37 artışla 70,2 milyar TL’den 96,0 milyar liraya yükselmiştir. Sektörün toplam özkaynakları ise yüzde 20 artış oranıyla 7,4 milyar liradan 8,8 milyar lira seviyesine ulaşmıştır. Tüm bu göstergeler, katılım bankacılığı sektörünün ekonomideki dalgalanmalara rağmen büyüme trendini sürdürdüğünü göstermektedir. Ayrıca şuan yaklaşık 17000 Personel istihdam etmesi ile de ülke ekonomisine katkıda bulunmaktadır(Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2013).

Atıl vaziyette duran fonların ekonomiye kazandırılması...

Katılım bankacılığı sektörünün en belirgin fonksiyonu, gerek sektör dışındaki fonları, gerekse faiz hassasiyeti bulunan tasarruf sahiplerini ekonomiye kazandırmasıdır. Katılım bankaları, hem tasarruf sahiplerinden topladığı kaynakları hem de uluslararası piyasalardan temin ettiği fonları, doğrudan reel ekonomiye kanalize etmektedir. Dolayısıyla katılım bankaları, üretimi, yatırımı, istihdamı, ihracatı fonlayan kurumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum, 2014 yılında da devam etmiştir. Hemen belirtelim ki, 2014 yılı, 2013 yılından farklı olarak kredi kullanımına yönelik talebin canlı olduğu bir dönemdir. 2014 yılında siyasi gerginliklerin beraberinde getirdiği ekonomik dalgalanmalara ve dolayısıyla belirsizliklere rağmen tamamında kullandırılan fonlarda, ciddi oranda artış meydana geldi. Nitekim katılım bankaları, 2014 yılında da kullandığı fonları yüzde 35 oranında artırarak 50,0 milyar liradan 67,4 milyar liraya yükseltmiştir. Böylece katılım bankalarının bankacılık sistemi içerisindeki pay da yüzde 5,3 düzeyinde gerçekleşmiştir(<http://tkbb.org.tr/images/Documents/TKBB.pdf> , s:47).

Kayıt dışı ekonominin önlenmesi...

Türkiye ekonomisinin baş etmeye çalıştığı en önemli sorunlarından birisi de kayıt dışı ekonomi ve kayıt dışı ekonomiden kaynaklanan vergi kaybıdır. Katılım Bankaları, kayıtlı ekonomiyi destekleyen önemli bir işleve sahiptir. Bütün işlemler, gerçek alım-satımlardan ibaret olduğu için yapılan işlemler de kayıtlı ekonomiye dâhildir. Dolayısıyla Katılım Bankaları’nın faaliyetleri Türkiye’de kayıtlı ekonominin büyümesine ve söz konusu büyümenin doğal sonucu olarak vergi gelirinin artmasına katkı sağlamaktadır.

Katılım Bankaları’nın yaygınlaşması ve sağladıkları finansman tutarının artması kayıt dışı ekonominin küçülmesini sağlayabilecektir. Katılım Bankaları’ndan kullanılan fon oranı arttığı takdirde kredi talep edenler bu kurumların prensiplerine uygun hareket etmek zorunda kalacaklarından, faturasız veya kayıt dışı işlem yapamayacak, devlet Katılım Bankaları’nın işlemleri sonucu daha fazla vergi geliri elde edebilecektir.

Reel Sektörün Finanse Edilmesi...

Katılım Bankaları'nın uygulamaları tamamen reel sektörün ihtiyaçlarına yönelik olmuştur. Katılım Bankaları, çalışma prensipleri gereği Devlet İç Borçlanma Senetleri gibi sabit getirili, faizli yatırımlarla işlem yapmamaktadırlar. Katılım Bankaları topladıkları fonların %90'ına yakını reel sektör yatırım ve ihtiyaçları için kullandırmışlardır. Bu oranın yüksek olması Katılım Bankaları'nın sadece reel sektörü finanse ediyor olmasının doğal bir sonucu iken son yıllarda Türk Bankacılık Sisteminin devlet iç borçlanmasındaki reel farktan dolayı kredi kullandırmakta çekingen davranması sebebiyle faizli bankaların ikinci plana attığı bir piyasa boşluğunun doldurulması olarak da yorumlanabilmektedir(Eskici, 2007:109).

İstihdamın artırılması...

Katılım Bankaları, reel ekonomiye fon temin ediyor olma, KOBİ ölçekli işletmelerin faaliyetlerini sürdürmesi ve büyümesine katkı sağlama etkileri ile istihdamı artırıcı rol de üstlenmektedirler. Reel sektöre sağladıkları kaynaklar sayesinde gerçekleştirilen yatırımların yeni istihdam alanları oluşturması ile Katılım Bankaları istihdam üzerinde de olumlu etkilere sahiptirler. İstihdam alanlarının genişlemesi ve sağlıklı bir şekilde ayakta durabilmesi için kullandıkları fonlar ile direkt ya da dolaylı imkânlar sağlamak suretiyle Katılım Bankaları istihdamı artırıcı katkılar gerçekleştirmektedirler(Eskici, 2007:110).

Yabancı Sermaye transferi sağlanması...

Türkiye'de faaliyete geçen ilk faizsiz finans kuruluşları özellikle körfez ülkelerinden gelen yabancı yatırımcılar tarafından kurulmuştur. Faisal Finans, Kuveyt Türk ve Albaraka Türk kuruluşlarının hâkim ortakları ve sermaye kaynakları körfez ile Ortadoğu ülkelerinden olup söz konusu kuruluşlar Türkiye'ye faizsiz bankacılık alanında ilk defa yatırım yapan bankalardır.

Katılım Bankaları kuruluşundan itibaren hem yerli sermaye tarafından kurulan yeni bankalar hem de yukarıda bahsi geçen bankalar aracılığıyla yabancı sermayenin ülkemize gelmesinde köprü vazifesi üstlenmişlerdir. Sağlanan kaynak, sermaye hareketi ve sıcak ilişkiler ile Katılım Bankaları sayesinde Türkiye'nin dış ticaret hacmi büyümekte ve ekonomik şartlar daha iyi hale gelmektedir(Eskici 2007:111).

Maliyetleri düşürücü katkılar sağlaması...

Katılım Bankaları sabit getiri vaadi ile fon toplamadıkları için ellerindeki kaynakları çok daha esnek şekillerde piyasaya kaynak olarak sunma imkânına sahiptirler. Ekonomilerdeki geçiş ve sıkıntılı dönemlerde bu özelliklerini kullanarak daha ucuza finansman sağlayabilirler. Müteşebbisler ve işletmeler herhangi bir yatırım kararı almadan önce beklenen fayda(kârlılık) ile yatırım maliyetlerini mukayese ettiklerini düşünecek olursak Katılım Bankaları'nın yukarıda bahsi geçen avantajlarından kaynaklanan rekabet doğrucu etkileri hem piyasadaki maliyetleri düşürücü hem de finansman sıkıntısına çözüm bulan katkıları görülmektedir. Ekonomilerde özellikle finansman maliyetlerinin ucuz olması büyüme ve gelişmenin daha hızlı olmasını sağlamaktadır. Katılım Bankaları'nın sabit getiri vaadi bulunmaksızın gerçekleştirdikleri fon toplama yöntemleri ve gerçek ticari işlemlere kaynak sağlayan fon kullandırma imkânları faizli(klasik) bankacılara göre cari faiz oranlarından bağımsız hareket etmelerini sağlayarak bu oranları aşağı çeken bir etkiye sahiptirler(Eskici 2007:111).

Rekabetin geliştirilmesine katkı sağlaması...

Katılım Bankaları farklı yapıları, değişik finansman metotları ile Türk Bankacılık sisteminde önemli bir rekabet unsuru oluşturmaktadırlar. Hem fonun toplanması hem toplanan fonların kullandırılması aşamasında alternatif sundukları için rekabet ortamını canlandırmaktadırlar. Kâr-zarar ortaklığı içeren katılım havuzları yatırımcı ve tasarruf sahipleri için alternatif oluşturmaktadır. Son birkaç yıl içerisinde Katılım Bankaları'nın sundukları bankacılık hizmetleri ve ürünler teknolojik imkânlarla desteklenmiş, insan kaynakları açısından zenginleşmiş, edindikleri bilgi birikimi ile rekabet düzeyini artırıcı noktaya ulaşmıştır. Kamu Bankalarının da katılım bankası kurma istekleri rekabetin arttığının bir göstergesi konumundadır.

Genç nüfusu, dinamik ekonomisi ile sadece bölgesinin değil, dünyanın da ilgi odağında yer alan Türkiye, 2013 yılında sarsıntılara, siyasi dalgalanmalara maruz kalmıştır. Buna rağmen genel olarak bankacılık sistemi, özel anlamda da katılım bankacılığı büyümesini sürdürmeyi, başarılı bir grafik çizmeyi başarmıştır. Topladığı fonları ekonominin emrine sunan katılım bankaları, yatırım, üretim, istihdam ve ihracatla aynı zamanda Türkiye ekonomisinin büyümesine ve dış ticaret dengesine ciddi katkı sağlamaktadır. Yeni ürün ve hizmetleriyle gerek fon sahiplerinin, gerekse finansman talebinde bulunan bireysel ve kurumsal müşterilerin ihtiyaçlarını kolaylıkla karşılamının ödülünü büyüme olarak alan katılım bankaları, görünen o ki, önümüzdeki dönemde de bu performansını artırarak sürdürecektir. Özellikle kamunun da faizsiz bankacılık sektörüne girecek olması, bu sistemin hızlı büyüme sürecini beraberinde getirecektir.

Millî gelire reel katkı; Katılım Bankalarına baktığımızda, sektörün 2002’de 3,9 milyar TL olan aktiflerini 2010 sonunda 43,3 milyara çıkardıklarını görebilmekteyiz. Bu gelişmenin en önemli sebebi, toplumun gösterdiği yoğun talep ve Türk finans dünyasının siyasî irade ile birlikte istikrar kazanmış olmasıdır. Sektördeki büyüme, hacimdeki artışın yanı sıra yapısal iyileştirmelerle de desteklendi. Toplumsal kalkınma ve gelişim stratejisini uygulayan, reel hayatı esas alan otorite, bu yönüyle bu kavramlar üzerine bina edilmiş bir bankacılık modelinin de önünü açmış bulunmaktadır. Kalite standardını tutturma hedefi, bitmeyen bir ideal olarak yaşanmış sektörde, reel ekonominin finanse edilmesi, dışa açılım, yurtiçi üretimin tetiklenmesine yönelik yasal düzenlemeler, girişimcilğe dayalı bir ülke modeli, finansmanın amaç değil, üretim ekonomisinin bir aracı haline getirilmesi vb. girişimler katılım bankacılığının potansiyel gücünü harekete geçirmiştir. Katılım Bankaları dış ticarete, gerek mal ticaretinin finansmanında -ki 2010 son dönem verilerine göre % 5 oranında bir payları var- gerek diğer finansal hareketlerde önemli katkılarda bulunmuşlar. Sıkı bir finansman-üretim ilişkisi Katılım Bankalarının yoğunlaştığı en önemli nokta olduğundan, büyüyen bir ekonominin en önemli stratejisinde kilit rol üstlenmişler. Bu kurumların bu anlamda reel sektörün önemli bir motor gücü olduğunu ve millî gelire değer kattığını söyleyebiliriz.

Son yaşanan 2008 Küresel Finansal Krizin reel sektöre etkisi, daha az yatırım, daha az üretim, daha az ihracat, daha az istihdam olmuştur. Ancak, bankacılık sektöründe 2001 krizindeki gibi istihdam azalması yaşanmamıştır. Katılım Bankaları da krizi hasarsız atlattı, 2009 ve 2010 yıllarında sektörde kaynak toplama ve kullandırmada yüksek performans gözlemlenmiş, şubeleşmede sırasıyla % 6, % 8 ve istihdamda yine sırasıyla % 7, % 8 artış sağlanmıştır. Böylece, Katılım Bankalarının krize karşı dirençli oldukları bir kez daha tescillenmiştir. Reel sektör tabanlı bu bankacılık modelinin payı, 2010 sonu itibarıyla, Türk bankacılık sektöründeki toplanan fonlarının % 5,4’ü, kullandırılan fonların ise % 5,9’u olarak gerçekleşmiştir. Katılım Bankacılığının reel sektöre paralel büyümesi, faaliyetlerinin reel alım-satım ve ortaklık işlemlerine dayanmasından kaynaklanmıştır(Fidancı, 2011:39-40).

Finansmanda aylık düzenli aralıklarla geri ödenme istenmesi, işletmenin üretim endeksli geri ödeme planı daha gerçekçi durumdadır. Bu durum kaynakların daha etkin ve verimli kullanılmasını sağlamaktadır. Faizsiz bankacılık Türkiye’de 2008 krizini önlemiş Türkiye’de bireysel bankacılık son dönemde diğer ülkelerde olduğu gibi önem kazanmıştır. Türkiye’de mortgage sistemi murabaha (peşin alıp vadeli satma) olarak görülmekle birlikte kiralama-satın alma olarak da değerlendirilebilmektedir. Mülkün anapara ödemesi yanında kâr payı adı altında âdeta mülkün kirası ödeniyor. Anapara ödemesi nispetinde de mülkiyet alıcıya geçiyor ve sonunda insanlar evlerinin mülkiyetine sahip oluyor. ABD’de ise, mortgage kuponları (alacak senetleri) derecelendirme kuruluşlarınca derecelendirilerek alınıp satılmış, kâğıtların alınıp satılmasıyla oluşan sanal şişme reel piyasadaki artışla dengelenmeyince sonunda balon patlamış ve kriz meydana gelmiştir. Türkiye’de ise bankaların

ellerindeki alacak senetleri alınıp satılmaya konu olmadığı için bir şişme oluşmamıştır. Esasen belli bir nominal değere sahip kağıtların, reel karşılıkları olan konutların piyasa değerinde bir artış olmadan sadece vade sebebiyle daha yüksek nominal bir değere satılması faiz işleminden başka bir şey değil ve şişmenin ana sebebidir. Küresel krizde faiz bu fonksiyonuyla balonları oluşturmuştur. Fakat Katılım Bankalarının faizsiz çalışma prensibi bu hususta olumlu etkide bulunmuştur(www.tkbb.org.tr, 13.02.2011).

Gelire Endeksli Senetler(GES), Katılım Bankaları için devlet tahvili ve hazine bonosuna bir alternatif çözüm olmuştur. GES, Katılım Bankalarının faizsiz bireysel emeklilik sistemine girmelerine de önemli bir basamak olmuştur. Sonrasında gelen Bank Asya-Asya Emeklilik ve Hayat, Kuveyt Türk-Vakıf Emeklilik, Türkiye Finans-Garanti Emeklilik ve Albaraka Türk-Anadolu Hayat Emeklilik'in yanı sıra kendi bireysel emeklilik şirketini kuran Bank Asya'nın bu alandaki çalışmaları sektöre yeni bir açılım getirmiştir.

Sigorta fonlarının bulunduğu sepetin döviz ticareti, katılım hesapları, GES gibi faizsiz getiri sağlayan araçlardan oluşması sigortacılık alanında da faiz hassasiyeti olanlar için bir çözüm üretilmesi anlamını taşımıştır. “Kamu Kaynaklarının Kullanılması Suretiyle Kamuya Finansman Sağlanması” adlı kanun tasarısı, Katılım Bankalarının da katkılarıyla Hazine Müsteşarlığınca hazırlanmış olmasına karşın, 2 yıl Mecliste bekletilmiştir. Bu enstrümandan beklenen en büyük fayda, özelleştirme yoluyla, özellikle köprü, otoyol gibi kamu varlıklarının satışı yerine kiralanması söz konusudur. Burada sermayenin tabana yayılması ve yeni yatırımcıların çekilmesi hedeflenmiştir. Bu suretle, gerçek bir varlığa dayalı yatırım modeli uygulanmış, kamu kaynakları da kamuya ait olma özelliğini kaybetmemiş olabilecektir. Bu arada 2009 yılında SPK tarafından kabul edilen anonim şirketlere ve bankalara ihraç imkânı veren kira sertifikası(sukuk) uygulaması, Kuveyt Türk tarafından 3 yıl vadeli 100 milyon dolarlık ihraç ile Türkiye’de ilk kez yapılmıştır. Gerek hazinenin kamu varlıklarına yönelik sukuk tasarısı, gerekse de anonim şirketler için belli şartlardaki kira sertifikasının ihracı, Körfez bölgesinde petrodolarların başta olmak üzere, diğer bölgelerden kaynağın ülkemize akışını kolaylaştıracaktır. Bunun, ülkemizdeki sıcak paranın borsa yoluyla ani giriş çıkışlarına denge unsuru olacağı muhakkaktır(Fidancı, 2011:41-42).

Tablo 4: Katılım Bankaları Ve Bankacılık Sektörü Başlıca Finansal Büyüklükleri (Mio TL)

Finansal Başlıklar		Katılım Bankaları			Bankacılık Sektörü		
		Eki.2014	Ara.2013	Değişim(%)	Eki.2014	Ara.2013	Değişim(%)
TOPLANAN FONLAR	TP	36189	36696	-1,4	612479	596694	2,6
	YP	23066	20267	13,8	386902	331635	16,7
	YP-MADEN	3603	4532	-20,5	17148	20989	-18,3
	TOPLAM	62858	61495	2,2	1016529	949318	7,1
KULLANDIRILAN FONLAR		67480	67248	0,3	1219100	1094132	11,4
TASFIYE OLUNACAK ALACAKLAR (NET)		1661	799	107,9	9816	6986	40,5
TOPLAM AKTİF		101569	96086	5,7	1916364	1732413	10,6
ÖZ VARLIK		9854	8852	11,3	224192	193745	15,7
NET KAR		521	913	-42,9	20768	21701	-4,3
PERSONEL SAYISI		16745	16763	-0,1	215158	214226	0,4
ŞUBE SAYISI	YURTIÇİ	1046	961	8,8	12161	11903	2,2
	YURTDIŞI	4	4	0	88	83	6
	TOPLAM	1050	965	8,8	12249	11986	2,2

Kaynak: <http://tkbb.org.tr/banka-ve-sektor-bilgileri-temel-gostergeler-sektor-mukayese-tablosu>

Tablo 4'te Katılım Bankalarının ve Bankacılık sektörünün başlıca finansal büyüklükleri verilmiş ve 2013 yılının Aralık ayından 2014 yılının Ekim ayına kadar geçen sürede gerçekleşen hacimsel değişiklik ifade edilmiştir.

Katılım bankaları, sosyo-ekonomik dengenin sağlanma işlevini mudileri ve tasarruflarını, dengeli olarak emek ve sermaye lehine yapılacak doğrudan yatırımlara ve istihdama yönlendirmek suretiyle kazanırlar. Faize duyarlı olmaları nedeniyle ekonomik hayatın kısmen dışında kalan ve bu sebeple gelir dağılımında da düşük pay alan kesimler, faizsiz bankacılık sisteminin vasıtası ile ekonomiden nispeten adil bir pay alma imkânına sahip olabilirler. Katılım bankaları, dini inançlarından dolayı elindeki tasarruflarının klasik bankalarda değerlendirilmesini istemeyen kesimin atıl fonlarını harekete geçirmiş ve ekonomiye kazandırmıştır. Katılım Bankaları aynı zamanda, Türkiye'nin Ortadoğu ülkeleri ve diğer İslam ülkeleriyle arasında köprü vazifesi görüp, dış ticaret hacminin büyümesine aracı olmaktadır(Özsoy, 1997: 109).

3.5 Katılım Bankaları ile Geleneksel Faizli Bankaların Karşılaştırılması

Katılım bankaları 2005 yılında çıkan 5411 sayılı bankacılık kanunu ile “banka” sıfatını kazanarak geleneksel faizli bankalarla rekabet gücünü kazanmış; ürün ve hizmet sunarken bankacılık prensiplerine uyarak hareket etmeye başlamıştır. Katılım bankalarını geleneksel faizli bankalarla vermiş oldukları hizmet yönünden şu şekilde karşılaştırabiliriz(Özulucan ve Deran, 2009:94-98):

Tablo 5: Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Vermiş Oldukları Hizmetler Yönünden Karşılaştırılması

NİTELİK	KATILIM BANKALARI	GELENEKSEL BANKALAR
Çalışma Yöntemleri	Kâr – zarar ortaklığı esastır. Katılım bankalarında ana ilke faizin söz konusu olmamasıdır. Para ticari bir ürün olarak alım/satıma tabi değildir. Katılım bankaları mevduat kabulü ve kredi kullandırmanın dışında, her türlü bankacılık hizmetleri vermektedirler (Yahşi, 2001: 21). Fakat katılım bankalarında esas olarak fon toplama ve fon kullandırma şeklinde faaliyetler geçerlidir.	Gerek fon toplamada gerekse fon kullanmada faiz esası vardır. Dolayısıyla, klasik bankacılıkta para ticareti söz konusudur. Yaptıkları hizmet yönünden katılım bankaları ile farklılıkları yoktur.
Paranın Fonksiyonları	Bu sistemde para ticari bir ürün gibi alım/satıma tabi değildir. Bu nedenle katılım bankaları kaynak toplarken hesap sahipleri ile K/Z ortaklığı; kaynak kullanırken ise; vadeli satış, kiralama, K/Z ortaklığına dayanan işlemler yapmaktadırlar. Katılım bankaları çeşitli bankacılık hizmetleri ile birlikte mal ticareti yapmaktadırlar.	Bu sistemde para, belirli bir bedel karşılığında alınıp satıldığı için, ticari bir ürün gibi kullanılmaktadır. Bu nedenle paranın üstlendiği fonksiyon, bu sistemde katılım bankalarından farklıdır. Bankalar bankacılık hizmetlerinin yanı sıra para ticareti de yapmaktadırlar.
Fon Toplama	Özel cari hesap ve katılma hesabı adı altında fon sahiplerinden kaynak sağlanmaktadır. Katılım bankalarını klasik bankalardan ayıran hesap türü, kar zarara katılma hesabıdır. Burada kurum ile müşteri arasında bir ortaklık söz konusudur. Katılım bankaları libor sistemi ile borçlanamazlar. Ancak, yurt dışından katılma hesabı adı altında fon sağlayabilirler.	Ticari hesap ve mevduat hesabı adı altında önceden belirlenen faiz oranında mudilerden fon sağlanmaktadır. Dolayısıyla, banka ile mudi arasında herhangi bir ortaklık ilişkisi yoktur. Borçlu – alacaklı ilişkisi söz konusudur. Bankalar ihtiyaç duydukları sıcak para ihtiyacını libor + 2 - 3 ile giderebilirler.
Fon Kullandırma	Nakit kredi kullandırılmamaktadır. Fon; murabaha, mudarebe, icara, musarake, karz – hasen, mal karşılığı vesaikin alım satımı aracılığı ile nakit değer kullandırılmaktadır. Katılım bankaları topladıkları fonları reel sektöre (üretim – ticaret)	Basılı ve külçe altın dışında herhangi bir emtia ve gayrimenkul alım satımında bulunamazlar. Faiz karşılığında nakit kredi kullandırmaktadırlar. Bankaların topladıkları mevduatların nerede kullanıldığı banka için önemli

	<p>plase etmek zorundadırlar. Dolayısıyla, bu sistemde katılım bankaları ile fonu kullananlar arasında ticari bir bağ vardır. Yani, katılım bankaları mal ve ticari amaçla gayrimenkul alım/satımı yapabilmektedirler.</p> <p>Fonun kullandırılmasında projenin karlılığı önemlidir.</p> <p>Fon kullanımında vade (genellikle) uzundur.</p>	<p>değildir. Yani, para üretim dışında da kullanılabilir. Örneğin; sabit getirisi olan devlet tahvilinin ya da hazine bonosunun satın alınması, repo gibi.</p> <p>Kredinin kullandırılmasında müşterinin göstereceği teminat önemlidir.</p> <p>Kısa vadeli fon kullandırmaları mümkündür.</p> <p>Kredi sınırlaması vardır.</p>
Finansal Kiralama	Finansal kiralama yöntemiyle müşterilerine doğrudan kaynak aktarabilirler. Yani, finansal kiralama yapma yetkileri vardır.	Finansal kiralama yapamazlar. Fakat, finansal kiralama şirketi kurabilirler.
Müşterilerin üstlendikleri risk ve sisteme duyulan güven	Bu sistemde müşteriler kar ve zarara ortak oldukları için riski önceden kabul etmektedirler. Dolayısıyla bu sistemde “güven” esastır. Yani, bu sistemde teminat ve ipotek kadar “ortak olunan projenin sağlamlığı” da önemlidir.(Uludağ, 1992:444)	Kar – zarar ortaklığı olmadığı ya da faiz esasına dayandığı için, risk yoktur. Dolayısıyla, bankacılık sisteminde güven konusu “teminat ve ipotek”le çözümlenmiştir.(Uludağ, 1992:444)
Kullandırılan fonun müşteriler açısından maliyeti	Fonu kullanan müşterinin belirli bir vade sonunda ödeyeceği tutar bellidir ve sonradan ekonomik konjonktüre göre değişmez.	Bankalar zaman zaman kredi maliyetlerini değişik finansman enstrümanlarına (devlet tahvili, hazine bonosu vb.) endeksleyebilmektedirler. Bu durum kredi maliyetlerinin sonradan değişebilme olasılığını ortaya çıkarmaktadır.
Kullandırılan fonun süresi	Daha çok uzun süreli yatırım amaçlı projeleri finanse etmektedirler.	Daha çok ticari amaçlı kısa süreli kredi kullandırmaktadırlar.
Fon maliyetleri	Özel cari hesaplarda toplanan fonların herhangi bir maliyeti yoktur. Yani, özel cari hesaplara karşılık herhangi bir ödeme yapılamamaktadır. Katılma hesaplarında ise sistem gereği fon sahibine herhangi bir getiri garantisi verilmemektedir.	Fon kaynaklarının tamamının (vadeli, vadesiz ve ihbarlı mevduatta farklı olmak üzere) bankaya maliyeti vardır.
Denetim	Bankalar Kanunu madde 65’e göre, bu Kanun kapsamındaki kuruluşlar (dolayısıyla katılım bankaları dâhil) ve bunların faaliyetleri, Kurumun denetim ve gözetimine tabidir.	Bankalar Kanunu madde 65’e göre, bu Kanun kapsamındaki kuruluşlar (dolayısıyla yatırım ve kalkınma bankaları ile mevduat bankaları dâhil) bunların faaliyetleri, Kurumun

	Kurum, bankaların genel kurul toplantılarına gözlemci sıfatıyla temsilci gönderebilir.	denetim ve gözetimine tabidir. Kurum, bankaların genel kurul toplantılarına gözlemci sıfatıyla temsilci gönderebilir.
İktisadi Sistem	İslam iktisadi sistemini (genel hatlarıyla) esas alarak faaliyet gösterirler. Fakat katılım bankalarının tam anlamıyla İslami prensiplere göre faaliyette bulundukları söylenemez. Bugüne kadar, faizsiz bankacılık “tek yasal bankacılık sistemi” olarak sadece İran ve Sudan’da uygulanabilmiştir.	Kapitalist iktisat sistemini esas alarak faaliyet gösterirler.
Kredi ve diğer yatırımlar	Katılım bankalarının kredi kullandırmada dikkat ettikleri en önemli faktör; finansmanın şirkete değil, değerlendirilen projeye yapılmasıdır.	Kredinin açılmasında bankaya karşı verilen teminat ön planda tutulur.
Müşteri getirisi	Katılım hesaplarında biriken fonların kullanılmasından doğan karın genel olarak % 80’i hesap sahiplerine dağıtılır. Tabii ki zarar var ise, fon sahiplerinin katılımları oranında zararı karşılayacakları sistemin esasında mevcuttur.	Mudinin kazancı sistem gereği, oransal olarak önceden belirlenmiştir.
İşlemlerinde kullandıkları finansal enstrüman	Katılım bankaları klasik bankalar ile karşılaştırıldığında kullanılan finansal enstrüman açısından dezavantajlıdır. Çünkü bu kuruluşların çalışma sistemleri bazı enstrümanların kullanımına uygun olmayabilir. Örneğin; tahvil ihracı gibi (Omar ve Haq, 1996:24)	Bankalar, yeni geliştirilen enstrüman eğer karlı ise, bu enstrümanı herhangi bir kısıtlamaya gidilmeksizin kullanabilirler. Örneğin; repo, bankalar arası piyasa, hazine bonusu gibi kısa vadeli enstrümanlara bankaların yatırım yapmaları mümkündür.
Kültürel açıdan	Bugün için gerek dünyada ve gerekse Türkiye’de hakim olan sistem, faiz temeline oturtulmuş olan kapitalist sistemdir. Dolayısıyla, katılım bankaları içinde doğdukları sisteme, kültürel yönden yabancıdır ve bu durum katılım bankaları için dezavantajdır. Yani, katılım bankaları, doğu dünyasına daha yakın olan Türk milletinin sahip olduğu kültür değerlerinin bir ürünüdür. Sonuçta katılım bankaları, İslam iktisadının ürünüdür.	Kapitalist sistem, faiz temeline oturtulan banka sistemini doğurmuştur. Dolayısıyla, bankalar bu sistemin öz evlatları durumundadır. Sonuçta, bankalar kapitalist iktisat sisteminin ürünüdür.
	Katılım bankalarının dayandığı	Bankalar topladıkları fonların

Reel ekonomiye katkı	temel ilke ve klasik bankalardan ayrılan temel fark, kar ve zarara katılma esasına göre toplanan fonları, faizsiz yöntemlerle ticari ve sınai faaliyetlerde değerlendirme şeklindedir.	bir kısmını reel ve üretken ekonomiye kazandırırken, bir kısmını da reel ekonomi dışında örneğin rant ekonomisinde değerlendirebilmektedirler. Hazine bonosu, devlet tahvili, repo da olduğu gibi.
Toplanan fonların güvencesi	Bankacılık Kanunu'na göre, katılım bankalarında, gerçek kişiler adına özel cari ve kar ve zarara katılma hesaplarında toplanan tasarruflar "Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu"nın güvencesi altındadır.(Gerçek kişiler adına özel cari ve kar ve zarara katılma hesaplarında toplanan tasarrufların kişi başına, anapara ve kar payı tutarının 100.000 TL'lik bölümü Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunun güvencesi altındadır.	Toplanan fonlar "Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu" kapsamındadır. Tutar (100.000 TL) katılım bankalarından farklı değildir. (Bankalar Kanunu'na göre tüm kredi kuruluşları gibi bankalar da, kendilerine emanet edilen tasarruf mevduatını sigortaya tabi kısım üzerinden sigorta ettirmek ve bunun üzerinden prim ödemek zorundadırlar.)
Üstlenilen risk	Katılım bankalarında toplanan fonların reel ekonomide kullanımı esas olduğu ve katılım bankaları ile fon sahipleri arasında yatırım ortaklığı söz konusu olduğundan, hem katılım bankaları hem de fon sahibi için risk olasılığı her zaman mevcuttur.	Klasik bankacılıkta önceden belli olan faiz oranı ile para toplanmakta ve kredi şeklinde kullanılmaktadır. Dolayısıyla, klasik bankacılıkta mudi açısından herhangi bir risk yoktur. Burada riski üstlenen sadece bankalardır.
Dağıtılan nemaların GVK'ya karşı durumları	Katılım bankalarınca dağıtılan kar payları 193 sayılı GVK'ya (Md. 75/12) göre, Menkul Sermaye İradı sayılmakta ve gelir vergisine tabi tutulmaktadır.	Mevduat faizleri de 193 sayılı GVK'ya göre, Menkul Sermaye İradı sayılmakta ve gelir vergisine tabi tutulmaktadır.
Getiri dağıtımı	Yasal herhangi bir sınırlama yoktur.	Mevduat faizlerinde bazı sınırlamalar vardır.
Tabi oldukları meslek kuruluşları	Sektörde faaliyet gösteren katılım bankalarının sorunlarını ortaya koyma, çözüm yolları üretme, daha etkin ve verimli hizmet verilmesini sağlama gibi görevleri üstlenen. "Türkiye Katılım Bankaları Birliği"ne üye olma zorunlulukları vardır.	"Türkiye Bankalar Birliği"ne üye olmak zorundadırlar.

Uygulanan yöntemler ve yapılan işlemler çoğu zaman aynı olmasına rağmen, işlemlerin yapılış şekli ve sistemlerin işleyiş şekillerinde farklılıkların olduğu da ortadadır. Yine ortaya çıkan en

önemli farklılık ise, katılım bankalarının gerek fon toplarken gerekse fon kullanımına aracılık ederken, mevcut riski mudi ve fon kullanan ile paylaşması ve mudilere sabit kazanç garantisi vermemesidir. Yani, literatürde yatırım ortaklığı olarak da ifade edilen bu uygulama, katılım bankalarında kar - zarar ortaklığı ve vadeli satışa dayanan ticari ilişki şeklinde kabul edilmektedir. Oysa geleneksel faizli bankacılıkta ortaklık veya ticari bir ilişkiden söz etmek mümkün değildir. Bu kurumlar, gerek paranın kullanım hakkını satın alırken gerekse kullanım hakkını önceden belirlenmiş süre ve oran üzerinden yani faizi ile satarken, herhangi bir belirsizlikle karşı karşıya değildirler. Bu nedenle de mudi açısından risk söz konusu değildir. Bankacılık ilişkilerinde riski tamamen üstlenen taraf bankalardır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Tarihsel süreç incelendiğinde, bankacılığın tarihi ilk çağlara kadar dayanmaktadır. Bankacılığın doğmasındaki en büyük neden şüphesiz insanların tasarruflarını güvenle emanet edebilecekleri bir yere ihtiyaç duymalarıdır. İnsanlar para'nın icadından önce üretimlerini tasarruf etmekte ve bunları takas etmekte idiler. Fakat paranın icadından sonra bu üretimlerinin veya hizmetlerinin karşılığında para almaya başladılar. Kazanmış oldukları paralarını güven için saklamak ve ihtiyaç duyulduğunda yeniden almak için; bununla birlikte paraya ihtiyaç duyan insanların da borçlanabilecekleri bir kurumun oluşma ihtiyacı bankacılığın temellerinin atılmasına neden olmuştur.

Bankacılık işlemleri önceleri ibadethaneler içerisinde din adamları tarafından, zenginler ve toplumda güvenilir kişiler tarafından nihayetinde de günümüzde de mevcudiyetlerini sürdüren kurumlar tarafından yapılmıştır. Bankacılığın yaygınlaşıp aktif olarak dünyanın her yerinde kullanılmaya başlaması ile tasarruf sahipleri tasarruflarını bankaya yatırmaları karşılığında bankalar bu tasarrufları değerlendirip mudilerine faiz vermeye başlamışlardır.

İslamiyet'in yayılması ile faiz yasaklanmış, Dünya'da ve Türkiye'de yıllardır süregelen yastık altı fonların büyük bir kısmı, Faiz olgusu nedeniyle atıl bir şekilde kullanılmamaya başlamıştır. Faiz kavramı ilk etapta bankacılıkla birebir örtüşen ve birbirinden ayrı düşünilemeyen kavramlar olması nedeniyle tüm Dünya'da bankacılık faiz üzerine kurulmuştur. Fakat faiz hassasiyeti olan mudilerin tasarruflarının ekonomiye kazandırılması ihtiyacı "Faizsiz(Katılım) Bankacılığın" kurulmasına neden olmuştur.

Türkiye'de 1980'li yılların başında Özel Finans Kurumları olarak ve 2005 yılında 5411 sayılı Bankacılık Kanunun kabulü ile Katılım Bankacılığı olarak faizsiz bankacılık, bankacılık sektörü içinde faaliyet göstermeye başlamıştır. 1982 yılından itibaren bankacılık sektöründeki payını gittikçe arttıran katılım bankaları mevduat toplamada ve kredi sunma anlamında sektör ortalamasının üzerinde bir büyüme grafiği çizmiştir. Özellikle 2001 krizinde sonra, bu grafik çok daha belirgin hale gelmiştir.

Türkiye'de Faizsiz(Katılım) Bankacılığın, 2003 yılında bankacılık sektöründeki payı %2,05 iken, her dönem sağlanan artış ile bu oranı 2014 yılı sonunda %5,3'e çıkarmışlardır. Kamu Bankalarının BDDK' dan almış oldukları "*Katılım Bankası Açabilme*" izinlerinin gerçekleşmesi ile ilerleyen dönemlerde bu oranın %10 gibi bir seviyeye çıkacağı beklenmektedir. Toplanan fonlar açısından bakıldığında ise, 2003 yılında %2,57 olan mevduat piyasasındaki paylarını 2014 yılı sonunda yine her dönem sağladıkları artış ile %7,01'e çıkarmışlardır. Piyasada kullanılan fonlar içerisindeki paylarını ise 2003 yılında %4,58'den, 2014 yılı sonunda %11,4'e çıkarmayı başarmışlardır. Ayrıca 2003 yılında 188 olan katılım bankalarının şube sayısı toplamı, 2014 sonu itibariyle yaklaşık 5,3 kat artış ile 979 olmuştur.

“Katılım Bankacılığının Gelişimi Türkiye’deki Durumu ve Kullandığı Yöntemler(Murâbaha)” isimli bu tez çalışması, Faizsiz(Katılım) bankalarının işleyiş mekanizmasını, tarihçesini, ortaya çıkış nedenlerini, Türkiye’de hukuki yapılarını, fon toplama ve fon kullandırma yöntemlerini incelemiş, analiz etmiş ve detaylı bir şekilde ortaya koymuştur. Bununla birlikte sayısal olarak bankacılık sektörü ve Katılım Bankalarının sektör içindeki payını, aktif büyüklüklerini, toplanan ve kullandırılan mevduat fonlarını, şube, ATM ve personel sayıları gibi verileri ortaya koymuştur.

KAYNAKÇA

- Ahmed, C. (1996) *El-Vazîfetü't-tenmeviyye li'l-müessesâti'l-mâliyeti'l-İslâmiyye*, Cezayir.
- Akın, C. (1986), *Faizsiz Bankacılık ve Kalkınma*, İstanbul: Kayıhan Yayınevi.
- Aktepe, İ. E. (2013), *Sorularla Katılım Bankacılığı*, İstanbul:Erkam Matbaası.
- Akyüz, O. (2009), *Katılım Bankacılığı Atılımın Eşiğinde*, İstanbul:Albaraka Türk Bereket Dergisi, Sayı 22.
- Altaner, S. (2002), *Türkiye’de Özel Finans Kurumlarının Bankacılık Sektörü İçindeki Yeri*, İstanbul:Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.
- Arabacı, N. (2007), *Katılım Bankalarının Türkiye’de Bankacılık Sektöründeki Yeri, İşleyişi ve Performans Analizi*, Eskişehir: Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Artun, T. (1983), *İşlevi, Gelişimi, Özellikleri ve Sorunlarıyla Türkiye’de Bankacılık*, İstanbul:Tekin Yayınları.
- Bacanlı, Z. (2005), *Dünyada Yeni Trend: Faizsiz Bankacılık*
- Battal, A. (1999), *Bankalarla Karşılaştırmalı olarak Hukuki Yönden Özel Finans Kurumları*, Ankara:Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.
- Battal, A. (2000), *Yeni Bankalar Kanunu'na Göre Özel Finans Kurumları'nın Hukuki Temeli ve Bankacılık Sistemi İçindeki Yeri, Türkiye’de Özel Finans Kurumları-Teori ve Uygulama*, İstanbul: Albaraka Türk Yayınları.
- Battal, A. (2004), *Banklar Kanunu Şerhi*, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Battal, A. (2010) *Katılım Bankalarında Kredilendirme, Maliyet Ve Fiyatlama: Örnek Bir Uygulama*, İstanbul.
- Bayındır, A. (2001), *Ticaret ve Faiz*, İstanbul:Süleymaniye Vakfı Yayınları.
- Bayındır, S. (2005), *İslâm Hukuku Penceresinden, Faizsiz Bankacılık*, İstanbul:Rağbet Yayınları.
- Berberoğlu, H. (2004), *Faizsiz Bankacılık Nakit Yönetimi*, Doktora Tezi.
- Cebeci, İ. (2010), *Modern İslam İktisadı Literatüründe Murabaha Tartışmaları*, İstanbul:doktora tezi.
- Chapra, M. U. (1985) *Towards a Just Monetary System, The Islamic Foundation*, London: Leicester.
- Çizakça, M. (1999) *İslam Dünyasında ve Batı’da İş Ortaklıkları Tarihi*, İstanbul:Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Döndüren, H. (2003), *Osmanlı Tarihinde Bazı Faizsiz Kredi Uygulamaları ve Modern Türkiye’de Faizsiz Bankacılık Tecrübesi*, Bursa:Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi.

Ebû Uveydir, C. and Abdullah H., (1986) *et-Terşîdü's-şer'î li'l-bünûki'l-kâimeh*, İslâmiyye:İttihâdü'd-düvelî li'l-bünûki'l.

Eken, M. F. (2005), *Faizsiz Bankacılık Modelleri ve Türkiye Uygulamaları*, İstanbul:T.C. Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Ekren, N. (2000), *Değişen Çevre Koşulları ve Özel Finans Kurumları, Türkiye'de Özel Finans Kurumları ve Uygulama*, İstanbul: Albaraka Türk Yayınları.

Ergan, M. ve Aytekin, M., (2000), *Özel Finans Kurumları*, İstanbul:Eko Vitrin Dergisi.

Erol, C. (1992), *Faizsiz Kredi Modeli; Venture Kapital Finansman Model*, Bankacılar Dergisi

Eskici, M. M., (2007) *Türkiye'de Katılım Bankacılığı Uygulaması ve Katılım Bankaları'nın Müşteri Özellikleri*, Isparta:Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Faysal, Â. (1993), *El-Müşâreke ke uslûbin li't-temvîl* , Amman.

Feyyaz, A. S., (1999) *Et-Tatbîkâtü'l-masrafiyye li-bey'i'l-murâbaha fî dav'i'l-fikhi'l-İslamî*, Kahire.

Fidancı, H. A. (2011), *Katılım Bankalarının Türkiye'deki Gelişimi Ve Katılım Bankalarında Müşteri Memnuniyeti Üzerine Bir Araştırma*, Kahramanmaraş:Yüksek Lisans Tezi.

Gedikli, F. (1998), *Osmanlı Şirket Kültürü, XVI.-XVII. Yüzyıllarda Mudârabe Uygulaması*, İstanbul:İz Yayınları.

Gökâlp, M. F. ve Turhan, G. (1993), *İslam Topluluklarının Ekonomik Yapısı*, İstanbul: Fey Vakfı.

Günel, V. (1984), *Özel Finans Kurumları*, Ankara:Türkiye Bankalar Birliği Yayınları.

http://www.albaraka.com.tr/bizi_taniyin/detay.aspx?SectionID=AvW7CcOUElQIQzfWvBQMfQ%3d%3d&ContentID=SjpzafdvjZK8baQMqwSZQQ%3d%3d

<http://www.bankasya.com.tr/>

<http://www.turkiyefinans.com.tr/>

Kaçmaz, A. (2009) *Katılım Bankalarının 2005-2008 Yılları Arasında Türk Bankacılık Sektöründeki Gelişimi*, İstanbul:Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karagülle, S. (1993), *Alternatif Faizsiz Banka Selem ve Kedileşme* (2.Baskı), İstanbul:İz Yayınları

Kur'an-ı Kerim

Kuran, T. (1986), *The Economic System in Contemporary Islamic Thought: Interpretation and Assesment*, International Journal of Middle East Studies.

Küçükkocaoglu, G. (2006), *İslami Bankalar ve İslami Finans Kurumları Çalışma Notları*, www.baskent.edu.tr/~gurayk/finpazcuma17.doc,

Mevdudi, E. A. (1985), *Faiz*, İstanbul: Bir Yayıncılık.

- Muhammed, A. V., (2000), *El-Müşâreke el-mutenâkisa (el-müntehiye bi't-temlik) ve devru'l-bünûki'l-İslâmiyyeti fî tef'îlihâ*, Amman
- Mülhim, A. S., (2005), *Bey'u'l-murâbaha ve tatbîkatuhû fmesârifi'l-İslamiyye*, Amman.
- Nezih, H. (1996), *İktisâdî Fıkıh Terimleri* (trc: Recep Ulusoy), İstanbul.
- Özkara, B. (2010), *Katılım Bankalarında Fon Toplama İle Fon Kullandırma İşlemleri ve Katılım Bankalarının Finansal Performanslarının Değerlendirilmesi*, Bursa.
- Omar, F. A. and Haq, M. A. (1996). *Islamic Banking Theory, Practice and Challenges*, London:Oxford University Press.
- Özcan, M. E. ve Hazıroğlu T. (2000), *Bankacılıkta Yeni bir Boyut: Katılım Bankacılığı Türkiye'de Özel Finans Kurumları ve Uygulama*, İstanbul: Albaraka Türk Yayınları.
- Özsoy, İ. (1997), *Özel Finans Kurumları*, İstanbul:Asya Finans Kültür Yayınları.
- Özsoy, İ. (2013), *Katılım Bankacılığı Nedir, Ne Değildir*, Yeni Ümit Dergisi.
- Özulucan, A ve Deran, A. (2009), *Katılım Bankaları ile Geleneksel Bankaların Bankacılık Hizmetleri ve Muhasebe Uygulamaları Açısından Karşılaştırılması*, Hatay: Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı:6.
- Pakdemirli, E. (2000), *Türkiye'de Faizsiz Finans Kurumlarının Kuruluş Serüveni: Türkiye'de Özel Finans Kurumları*, İstanbul:Albaraka Türk Yayınları.
- Serahsî, E. B., Şemsüleimme M. and Sehl, A.(1983), *El-Mebsût*, İstanbul
- Suiçmez, S. (2002), *Özel Finans Kurumları ve Türkiye Uygulaması*, İstanbul:Yüksek Lisans Tezi.
- Şahin, E. (2007), *Türkiye' de Düünden Bugüne Katılım Bankaları*, İstanbul:Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şelebî, İ. A, (2001), *El-Cevânibu'l-kânûniyye li tatbîki akdeyi'l-murâbaha ve'lmudâraba", Hutatü'l-istismâr fî'l-bünûki'l-İslâmiyye el-cevânibi't-tatbîkiyye ve'l-kadâyâ ve 'l-müşkilât*, Amman.
- Tabakoğlu, A. (1988), *İslam ve Ekonomik Hayat*, Ankara:Diyanet İşleri Yayınları.
- Tekir, S. (1986), *Faizsiz Sistemde Kredileşme ve Kredi Müesseseleri*, “Faizsiz Yeni Bir Banka Modeli Faizsiz Kredileşme Sistemi, Tartışmalı İlmi Toplantılar Dizisi:6”, İstanbul:İslami İlimler Araştırma Vakfı Yayınları.
- TKBB, <http://www.tkbb.org.tr/OFKGenel.asp> , 19 Nisan 2007
- Tok, A.(2006), *Türk Hukukunda Katılım Bankalarının Fon Toplama ve Kullandırma İşlemleri ile Klasik Bankacılık İşlemleri*, İstanbul:Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tunç, H. (2010), *Katılım Bankacılığı Felsefesi, Teorisi ve Türkiye Uygulaması*, İstanbul:Nesil Yayınları.
- Türkiye Katılım Bankaları Birliği Web Sayfası

Türkmenoğlu, R. E. (2007) *Katılım Bankacılığı ve Türkiye'deki Finansal Yapı*, Kırıkkale:Yüksek Lisans Tezi.

Uçar, M. (1994), *Türkiye'de-Dünyada Faizsiz Bankacılık ve Hesap Sistemleri*, İstanbul: Fey Vakfı Yayınları.

Uludağ, İ. (1992). *Uluslararası Sistem İçerisinde İslam Bankacılığı, İslam Ekonomisinde Finansman Meseleleri*, İstanbul: Ensar Nesriyat.

Yahşi, F. (2001). *Özel Finans Kurumları'nın Mevzuat Serüveni*, Bankacılık ve Finans Dergisi

Yıldırım, B. (1993), *Türkiye'de Özel Finans Kurumları ve Türk Ekonomisine Katkıları*, Eskişehir:Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.

Zaim, S. (2005), *Türkiye'nin Yirminci Yüzyılı Toplum/ İktisat/ Siyaset*, İstanbul: İşaret Yayınları.

Zarqa M., A., (1997), *Istisna Financing Of Infrastructure Projects*, Jeddah:Islamic Research And Training Institute Seminar Proceedings No.39, Islamic Development Bank.

Ziauddin, A., Munaawar, I., and Khan, M. F. (1983), *Money and Banking in Islam*, Islamabad: Institute of Policy studies.